

Samarbeid mellom hjem og skole – en kartleggingsundersøkelse

THOMAS NORDAHL

Norsk institutt for forskning om
oppvekst, velferd og aldring
NOVA Rapport 8/2000

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) ble opprettet i 1996 og er et statlig forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Instituttet er administrativt underlagt Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (KUF).

Instituttet har som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferdssamfunnets tiltak og tjenester.

Instituttet har et særlig ansvar for å

- utføre forskning om sosiale problemer, offentlige tjenester og overføringsordninger
- ivareta og videreutvikle forskning om familie, barn og unge og deres oppvekstvilkår
- ivareta og videreutvikle gerontologisk forskning og forsøksvirksomhet, herunder også gerontologien som tverrfaglig vitenskap.

Instituttet skal sammenholde innsikt fra ulike fagområder for å belyse problemene i et helhetlig og tverrfaglig perspektiv.

© Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) 2000

ISBN 82-7894-095-9

ISSN 0808-5013

Forsidefoto: *ArtVille/G. Brian Karas*
Desktop: *Torhild Sager*
Trykk: *GCS*

Henvendelser vedrørende publikasjoner kan rettes til:

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
Munthesgt. 29 · Postboks 3223 Elisenberg · 0208 Oslo

Telefon: 22 54 12 00

Telefaks: 22 54 12 01

Nettadresse: <http://www.isaf.no/nova>

Forord

I denne rapporten presenteres resultatene fra en kartleggingsundersøkelse om samarbeidet mellom hjem og skole. Undersøkelsen og denne rapporten er utarbeidet som en del av evalueringen av et utviklingsprosjekt drevet av Foreldreutvalget for grunnskolen. Denne evalueringen utføres ved NOVA, og samarbeidet med kollegaer der har vært vesentlig for utformingen av denne rapporten.

Hensikten med kartleggingsundersøkelsen er primært å gi en tilbakemelding til det ovennevnte utviklingsprosjekt om hva som kjennetegner samarbeidet mellom hjem og skole i de åtte prosjektkommunene. Undersøkelsen er imidlertid av et slikt omfang og en slik representativitet at rapporten også kan leses av andre med interesse for foreldremedvirkning i skolen.

Jeg vil her få takke prosjektledelsen i Foreldreutvalget for grunnskolen og prosjektlederne ved Statens utdanningskontor i Nordland og Oppland for et godt samarbeid i arbeidet med denne kartleggingsundersøkelsen. De har bidratt til at sentrale forhold i samarbeidet mellom hjem og skole har blitt belyst, og at undersøkelsen er blitt gjennomført på en tilfredsstillende måte. Jeg vil også takke alle skoler som har formidlet spørreskjemaene og alle foreldre som har deltatt i denne undersøkelsen. Takk til Torhild Sager som har redigert rapporten og bidratt med språklige endringer. Videre en takk til Lars Grue som har kommet med viktige faglige innspill og kommentarer.

Hamar, juni 2000

Thomas Nordahl

Innhold:

SAMMENDRAG	7
1 BAKGRUNN FOR OG HENSIKT MED KARTLEGGINGSUNDERSØKELSEN	9
1.1 Undersøkelsens grunnlag	9
1.2 Evaluering av prosjektet	9
1.3 Nasjonale mål for samarbeidet mellom hjem og skole	10
1.4 Problemstilling i denne kartleggingsundersøkelsen	12
1.5 Ulike organer for foreldremedvirkning i skolen	13
1.6 Oppbygging av rapporten	13
2 EMPIRISK OG TEORETISK TILNÆRMING	15
2.1 Enkelte resultater fra kartleggingsundersøkelser om samarbeid mellom hjem og skole i Norge	15
2.2 Betingelser for samarbeidet mellom hjem og skole	17
2.3 Samarbeid og samordning i det formelle samarbeidet	20
2.4 Strategier for samarbeid og samordning	25
2.5 Foreldrenes betydning og ressurser	26
2.6 Oppsummerende begrepsbruk	29
3 METODEBRUK OG GJENNOMFØRING AV UNDERSØKELSEN	31
3.1 Svarprosent	32
3.2 Utforming av spørreskjema	32
3.3 Statistiske analyser av resultatene	33
3.4 Undersøkelsens reliabilitet og validitet	34
4 RESULTATER ALLE FORELDRE (DEN DIREKTE FORELDREMEDVIRKNINGEN)	36
4.1 Generelle resultater	36
4.1.1 Omfang og typer av samarbeid	36
4.1.2 Fedre og mødres deltagelse i samarbeidet	39
4.1.3 Støtte og oppfølging i hjemmet	40
4.1.4 Informasjon om og samarbeid med skolen	43
4.1.5 Kontakt mellom foreldre i klassa	46
4.2 Faktoranalyser	48
4.3 Forskjeller mellom ulike grupper av foreldre	51
4.3.1 Forskjeller mellom klassetrinn	51
4.3.2 Norskspråklige og minoritetsspråklige foreldre	53
4.3.3 Med og uten spesialundervisning	54
4.3.4 Foreldres utdanningsnivå	55
4.3.5 Foreldres sivilstatus	56
4.4 Forskjeller mellom kommuner	56
4.5 Sammenhenger mellom ulike områder (faktorer) i undersøkelsen	58

5	RESULTATER SAMARBEIDSUTVALG, FORELDRENE ARBEIDSUTVALG OG KLASSEKONTAKTER	61
5.1	Samarbeidsutvalg	61
5.2	Foreldrenes arbeidsutvalg	64
5.3	Klassekontakter	67
6	OPPSUMMERING	73
	LITTERATUR	79
	SUMMARY	81
	VEDLEGG 1: SPØRRESKJEMA – ALLE FORELDRE	83
	VEDLEGG 2: SPØRRESKJEMA FOR KLASSEKONTAKTER I SKOLEÅRET 1998/99	91
	VEDLEGG 3: SPØRRESKJEMA FOR MEDLEMMER I SAMARBEIDSUTVALG SKOLEÅRET 1998/99	95
	VEDLEGG 4: SPØRRESKJEMA FOR MEDLEMMER I FAU SKOLEÅRET 1998/99	98

Sammendrag

I denne rapporten presenteres resultatene fra en kartleggingsundersøkelse om samarbeidet mellom hjem og skole. Undersøkelsen er en del av evalueringen av et utviklingsprosjekt som Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG) gjennomfører for å forbedre og videreutvikle samarbeidet mellom hjem og skole. Utviklingsprosjektet foregår i åtte kommuner i Nordland og Oppland fylke. Det er i disse kommunene kartleggingsundersøkelsen er gjennomført.

Problemstillingene for kartleggingsundersøkelsen er relatert til hva som kjennetegner samarbeid mellom skole og hjem, og i hvilken grad dette samarbeidet er i samsvar med målsettingene om foreldremedvirkning i skolen. Vurderingsgrunnlaget for kartleggingsundersøkelsen er de nasjonale målsettingene om samarbeid mellom hjem og skole. Undersøkelsen er både rettet mot det formelle samarbeidet gjennom samarbeidsutvalg, foreldrenes arbeidsutvalg og klassekontakter, og det mer direkte samarbeidet mellom lærerne i skolen og de enkelte foreldrene.

Kartleggingsundersøkelsen er gjennomført som en spørreskjemaundersøkelse. Informantene har vært foreldre på 1., 5. og 8. klassetrinn, medlemmer i samarbeidsutvalg ved skolene, representanter for foreldrenes arbeidsutvalg og klassekontakter på 1., 5. og 8. klassetrinn. Det ble utarbeidet et spørreskjema for hver av informantgruppene.

Hovedfunnene i kartleggingsundersøkelsen er at samarbeidet mellom skolen – representert ved lærerne og de enkelte foreldrene – bærer preg av mye og relevant informasjon og lite dialog, drøftinger og medbestemmelse. Foreldrene får relativt god informasjon om barnas sosiale og faglige utvikling, men har liten eller ingen innflytelse på virksomheten i skolen. Dette er ikke i samsvar med de nasjonale målene om at skolen og foreldrene sammen skal bistå i barnas utvikling, og at samarbeidet mellom hjem og skole skal baseres på likeverd og gjensidighet. Den manglende gjensidigheten i samarbeidet har som konsekvens at den reelle makten ligger i skolen og hos lærerne.

Videre viser undersøkelsen at desto eldre elevene blir, i desto mindre grad er samarbeid i samsvar med nasjonale målsettinger. Særlig ser det ut til at ungdomstrinnet har behov for å videreutvikle samarbeidet med foreldrene. Autonomien til ungdomsskolen og lærerne der ser ut til å være svært sterk, og foreldremedvirkningen tilsvarende lav.

I undersøkelsen viser miljøet mellom foreldrene i ei klasse klare sammenhenger med foreldrenes opplevelse av samarbeidet med skolen. Foreldre som kjenner og snakker mye med andre foreldre og kjenner andre foreldres barn, er mer fornøyd med både informasjonen, dialogen og medvirkningen i skolen. Disse sammenhengene kan forstås ved at et godt sosialt miljø mellom foreldre innebærer at foreldre utveksler informasjon om skolen, klassa og lærerne, og slik får mye informasjon og god kjennskap til skolen. Videre kan det innebære at foreldre som er trygge på hverandre lettere vil stille lærerne spørsmål, komme med synspunkter og kanskje stå sterkere sammen som en felles foreldregruppe. Et sterkt miljø mellom foreldrene i en klasse kan også bidra til mer gjensidighet og likeverdighet i samarbeidet mellom hjem og skole.

Når det gjelder det representative og formelle samarbeidet i samarbeidsutvalg, foreldrenes arbeidsutvalg og som klassekontakter, viser undersøkelsen at disse formelle samarbeidsorganene i liten grad fungerer som fora for et reelt samarbeid mellom skole og hjem. Grunnen til dette er først og fremst at disse samarbeidsorganene ikke har reell innflytelse på skolens økonomi og pedagogiske virksomhet. De fungerer primært som informasjonskanaler og utfører i tillegg en del praktisk oppgaver i skolen.

Samlet viser denne kartleggingsundersøkelsen at det er en relativt stor avstand mellom idealer og realiteter når det gjelder samarbeidet mellom hjem og skole. Læreplanverket vektlegger at foreldrene har hovedansvaret for barnas oppdragelse. Foreldrene skal gjennom informasjon og dialog ha medvirkning i skolen, og skolen og hjemmet skal stå sammen i arbeidet med barnas læring og utvikling. Disse intensjonene ser ikke ut til å bli realisert i praksis. Samtidig er det grunn til å understreke at dette er svært ambisiøse mål for skolen, og de kan være svært utfordrende å realisere sammen med alle andre mål og oppgaver i skoleverket.

1 Bakgrunn for og hensikt med kartleggingsundersøkelsen

1.1 Undersøkelsens grunnlag

Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG) gjennomfører et utviklingsprosjekt for å forbedre og videreutvikle samarbeidet mellom hjem og skole, med særlig fokus på kompetanseheving blant foreldre. Målgruppen for prosjektet er foreldre med barn i grunnskolen, klassestyrere, foreldretillitsvalgte på ulike nivå i grunnskolen og medlemmer av samarbeidsutvalg. Dette prosjektet er å betrakte som en oppfølging av St. meld. Nr. 14 (1997-98) «Om foreldremedverknad i grunnskolen».

Prosjektet har til hensikt å utvikle og styrke dialogen mellom hjem og skole. Dette gjøres ved at det iverksettes systematiske og godt tilrettelagte skoleringsarbeider og andre tiltak, med hensikt å øke kompetansen om, og samtidig videreutvikle, samarbeidet mellom hjem og skole. Prosjektet gjennomføres i fylkene Oppland og Nordland, med til sammen fire kommuner i hvert fylke. Kommunene Lom, Vang, Lunner og Lillehammer i Oppland samt kommunene, Lødingen, Narvik, Hadsel og Evenes i Nordland. Prosjektet ledes av Foreldreutvalget for grunnskolen og drives i samarbeid med Statens utdanningskontor i de to fylkene. Det er ansatt en prosjektmedarbeider på hvert av utdanningskontorene i halv stilling. Tidsrammen for den aktive innsatsen i prosjektet er fra høsten 1999 til våren 2002. Det tas utgangspunkt i alle foreldre med barn i 1., 5. og 8. klasse i de tre skoleårene fra 1999/2000 til 2001/2002. Videre vil også klassekontakter, foreldrenes arbeidsutvalg ved skolene, samarbeidsutvalgene og klassestyrere være vesentlige deltakere i prosjektet.

1.2 Evaluering av prosjektet

Dette prosjektet om samarbeid mellom hjem og skole skal evalueres parallelt med gjennomføringen av det. Evalueringsarbeidet drives av Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA), og forsker Thomas Nordahl er leder for evalueringen. Problemstillingene i denne evaluering er utformet ut fra prosjektets målsettinger og nasjonale retningslinjer for samarbeid mellom hjem og skole. Til evalueringen av prosjektet er det utformet følgende problemstillinger:

- Gir informasjonsformidling og skolering til foreldre økt kompetanse om samarbeid mellom hjem og skole og om skolens mål, innhold og organisering?
- Hvilken betydning har økt kompetanse hos foreldrene for samarbeidet mellom hjem og skole?
- Er det sammenhenger mellom læringsmiljø og samarbeidet mellom hjem og skole?
- I hvilken grad har rammefaktorer og prioriteringer på nasjonalt og lokalt plan innflytelse på samarbeidet mellom hjem og skole?

Ut fra disse problemstillingene er evalueringen delt inn i ulike faser eller deler. Det er først gjennomført en kartleggingsundersøkelse i kommunene som skal danne basis for den videre evalueringen og også være et grunnlag for prosjektet. Videre skal det gjennomføres intervjuer og observasjoner i prosjektkommunene. Til slutt skal det gjennomføres en ny kartleggingsundersøkelse for å vurdere om og på hvilke områder samarbeidet har utviklet seg, og om dette har gitt et bedre læringsmiljø i skolene. Dette betyr at denne første kartleggingsundersøkelsen som her rapporteres, ikke kan betraktes som et eget evalueringsarbeid, men kun som en del av en evaluering. Denne korte og foreløpige rapporten inneholder kun en presentasjon av resultatene fra denne første kartleggingsundersøkelsen.

1.3 Nasjonale mål for samarbeidet mellom hjem og skole

I den generelle del av læreplanverket for den 10-årige grunnskolen gis skoleverket et klart ansvar når det gjelder å drive et samarbeid med elevenes foreldre. Det uttrykkes klart at foreldrene har hovedansvaret for oppdragelsen, og at skolen skal bistå foreldrene i barnas utvikling.

Foreldrene har primæransvaret for oppfostringen av sine barn. Det kan ikke overlates til skolen, men bør utøves også i samarbeid mellom skole og hjem. Skolen må i forståelse og samarbeid med hjemmene bistå i barnas utvikling og den må trekke foreldrene med i utviklingen av miljøet rundt opplæringen og i lokalsamfunnet. (Læreplan for grunnskole, videregående skole og voksenopplæring, generell del, s. 34.)

Dette understreker hvor sterk rolle foreldrene er tildelt i det norske skoleverket, og den plikt skolen har til å drive et aktivt samarbeid med foreldrene. Hjem og skole er gjensidig avhengig av hverandre i barnas oppvekst, og de

har en felles oppgave i forhold til barnas læring og utvikling. Samarbeidet mellom hjem og skole skal baseres på likeverd og gjensidighet heter det videre i den nasjonale læreplanen. Dette innebærer at samarbeidet ikke skal drives på skolens premisser alene, men at samarbeidet også skal dekke foreldrenes behov og ta utgangspunkt i foreldrenes situasjon. Skolen er av de styrende myndigheter ikke gitt forrang foran foreldrene i samarbeidet.

Det er i utgangspunktet foreldrene som kjenner barna best, og det er betydningsfullt for barnas skolegang at opplysninger om barna formidles til skolen. På denne måten vil skolen få et best mulig grunnlag for å gi de enkelte elevene en opplæring ut fra deres evner og forutsetninger. Dette innebærer at foreldre selv må ta aktivt del i samarbeidet med skolen. Det må forventes at foreldrene engasjeres seg både i forhold til sitt eget barns skolegang og i forhold til virksomheten i klassa og på skolen generelt. Et samarbeid mellom skolen og hjemmet vil ikke fungere tilfredsstillende om det bare er skolen som er aktive i samarbeidet.

Men aktive foreldre vil også være prisgitt skolens vilje og evne til å trekke foreldrene med i skolens arbeid. Skolens ansvar i samarbeidet med hjemmet er derfor ikke avgrenset til å holde foreldrene informert om det som foregår i skolen. I den nasjonale læreplanen uttrykkes det også at skolen har et ansvar for å engasjere foreldrene. I henhold til den nasjonale læreplanen skal foreldrene inviteres og stimuleres til å ta del i virksomheten innenfor både det pedagogiske, sosiale og administrative plan i skolen. Dette gjelder både i forhold til egne barn, i forhold til undervisningen og oppdragelsen i klassa, og i forhold til ulike råds- og plangrupper i skolen.

Når samarbeidet mellom hjem og skole betones så sterkt i den nasjonale læreplanen for skoleverket ligger det ulike begrunnelser til grunn. Et vesentlig argument er knyttet til det faktum at foreldrene har ansvar for sine egne barns ve og vel, og at samfunnet ikke uten videre kan overta dette ansvaret. Barn og unge tilbringer i dag en stor del av sin oppvekst i offentlige pedagogiske institusjoner. Men selv om skoler og barnehager blir en viktigere og viktigere del av barn og unges liv, er det foreldrene som har primæransvaret for deres utvikling og vekst.

Et annet viktig argument for samarbeid mellom hjem og skole, er relatert til at barn og unge har behov for omsorg og omtanke fra sine foreldre om de skal utvikle seg til trygge og selvstendige mennesker som kan ta aktivt del i samfunnet senere. Skal barn vokse og modnes ut fra de forutsetninger og muligheter de har, er de avhengig at foreldrene fyller det ansvar og de

oppgaver det er å være foreldre. Foreldrene skal støtte opp om barnas identitetsutvikling, de skal innføres i og lære grunnleggende verdier og normer, og de skal lære seg til å ta ansvar for sitt eget liv. Dette ansvaret til foreldrene deles også av lærere og andre voksenpersoner som gis mulighet til å påvirke barns læring og utvikling. Om foreldrene skal lykkes med sine oppgaver er det viktig at skolen er en institusjon som støtter hjemmene i oppfostringen av barna. Skolen skal ut fra læreplanverket utfylle foreldrenes oppdragerrolle, og på den måten forlenge foreldrenes vilje og interesser inn i skolen. Det er slik av avgjørende betydning at skole og hjem spiller på lag, slik at barna slipper å oppleve konflikter mellom foreldre og skole.

Skolen har derfor et sentralt medansvar for å skape et godt oppvekstmiljø for barn og unge. I dette oppvekstmiljøet skal foreldrene være en vesentlig samarbeidspartner. Dette grunnlaget må utvikles slik at mulighetene for konflikter mellom skole og hjem reduseres så langt som mulig. Barna trenger å oppleve at skole og hjem er et felles oppvekstmiljø med tilnærmet samme krav, regler, verdier og forventninger.

Disse nasjonale målene for samarbeidet mellom hjem og skole, slik de er utformet i læreplan og lovverk, har dannet et viktig grunnlag for utformingen av denne kartleggingsundersøkelsen.

1.4 Problemstilling i denne kartleggingsundersøkelsen

Denne kartleggingsundersøkelsen er både rettet mot det formelle samarbeidet gjennom samarbeidsutvalg, foreldrenes arbeidsutvalg og klassekontakter og det mer direkte samarbeidet mellom skolen og de enkelte foreldrene. Det er i kapittel 1.2 gjengitt problemstillingene for hele evalueringsprosjektet. Disse problemstillingene skal belyses ut fra gjennomføringen av hele prosjektet. Denne kartleggingsundersøkelsen er ikke spesifikt innrettet mot enkelte av eller alle disse problemstillingene. Undersøkelsen gjennomføres for å kunne gi svar på det som kan betraktes som en mer generell og tverrgående problemstilling:

- Hva kjennetegner samarbeid mellom skole og hjem, og i hvilken grad er samarbeidet i samsvar med målene om foreldremedvirkning i skolen?

Denne problemstillingen er både rettet mot det formelle samarbeidet gjennom samarbeidsutvalg, foreldrenes arbeidsutvalg (FAU) og klassekontakter, og det mer direkte samarbeidet mellom skolen og de enkelte foreldrene. Med kjennetegn ved samarbeidet menes hvilket omfang dette samarbeidet har, hva

samarbeidet består i, om det er store variasjoner i samarbeidet både mellom klasser, skoler, kommuner, og ulike grupper av foreldre. Den mer normative vurderingen av samarbeidet vil både skje ut fra om foreldrene uttrykker at de er tilfredse, og i forhold til om samarbeidet kan sies å være i samsvar med intensjonene i læreplanverket. Svar på denne problemstillingen vil danne et vesentlig grunnlag for å besvare problemstillingene som er utformet for evalueringen av hele prosjekt. Slik er denne evalueringsundersøkelsen også en vesentlig del av hele evalueringsarbeidet.

1.5 Ulike organer for foreldremedvirkning i skolen

Det er ovenfor beskrevet at undersøkelsen har foregått både i forhold til samarbeidsutvalg, foreldrenes arbeidsutvalg og klassekontakter. Samarbeidsutvalget ved grunnskoler er i følge opplæringsloven et organ med uttalerett i alle saker som gjelder skolen. Utvalget består av to representanter fra undervisningspersonalet, en for andre tilsatte, to fra foreldrenes arbeidsutvalg, to for elevene og to for kommunen. Samarbeidsutvalget kan få delegert styringsoppgaver fra kommunen, og det kan oppnevnes som styre for skolen. Rektor har rett til å møte, tale og komme med forslag.

Foreldrenes arbeidsutvalg (FAU) er et utvalg for alle foreldrene ved skolen (foreldrerådet). Opplæringsloven uttrykker at FAU skal fremme fellesinteressene til foreldrene og legge til rette for godt samarbeid mellom hjem og skole. FAU har to representanter i samarbeidsutvalget ved skolen

Det velges til vanlig to foreldrerepresentanter som klassekontakter i alle klassene i grunnskolen. Valg og bruk av klassekontakter er ikke nedfelt i opplæringsloven, men er omtalt i læreplanverket for den 10-årige grunnskolen (1997 s. 61).

1.6 Oppbygging av rapporten

I kapittel to presenteres de empiriske og teoretiske tilnærmingene til denne kartleggingsundersøkelsen. Her vises det til noe tidligere forskning om samarbeid mellom hjem og skole i Norge og i noen grad internasjonalt. Videre forsøkes det å gi en kort beskrivelse av noe kunnskap om premisser for et godt samarbeid mellom hjem og skole. Familiens rolle i dagens samfunn diskuteres også kort.. Videre gis det i kapittel 3 en redegjørelse for metodebruk og gjennomføring av undersøkelsen. I kapittel 4 presenteres resultatene fra den delen av undersøkelsen som angår det direkte samarbeidet mellom

alle foreldre og skolen. Her rettes det søkelys på hvordan hver enkelt foreldre opplever samarbeidet med skolen, og da særlig samarbeidet med lærerne i klassa der deres barn går. Resultatene fra kartleggingen av det mer representative og formelle samarbeidet som samarbeidsutvalg, foreldrenes arbeidsutvalg og klassekontakter presenteres i kapittel 5. Til slutt foretas det en drøfting og oppsummering i kapittel 6 i rapporten.

2 Empirisk og teoretisk tilnærming

2.1 Enkelte resultater fra kartleggingsundersøkelser om samarbeid mellom hjem og skole i Norge

Det er gjennomført en del forskning om ulike forhold ved samarbeidet mellom hjem og skole i Norge. Dette dreier som ofte om undersøkelser knyttet til foreldres fornøydhets med og innstilling til samarbeid med skolen. Videre er det enkelte undersøkelser som har hatt et sterkere fokus på skolens arbeid med å etablere et godt foreldresamarbeid. Undersøkelser om resultater av ulike former for samarbeid er i langt mindre grad gjennomført. Ett unntak her er Kristiansen (1997) som ved bruk av kontrollgrupper viser at foreldre og elever tar et større ansvar når de selv hadde vært med å planlegge undervisningen. Samlet sett er det i denne forskningen en del felles elementer og tema med relevans for denne kartleggingsundersøkelsen. Disse blir kort gjennomgått nedenfor.

I hovedsak viser flere undersøkelser at foreldre er svært interessert i og støtter opp om skolen. Vestre (1995) påpeker at foreldrene har en positiv innstilling til eller holdning til skolen selv om de blir noe mer kritisk ettersom barna blir eldre. Denne positive innstillingen til skolen kommer også til uttrykk ved at de fleste foreldre møter på konferansetimer og på foreldremøter. I en undersøkelse gjennomført av Feedback research for KUF (1998) svarer 93 % av foreldrene at de som regel deltar på foreldremøter. De har videre stort sett de samme holdningene som lærerne i forhold til hva som er viktige oppgaver i skolen. Nordahl og Sørli (1996) dokumenterer at foreldrene i stor grad er enige med skolens innretning i forhold til normer og læring. Foreldrene gir i hovedsak sin tilslutning til skolens undervisning og oppdragelse. Videre hjelper og støtter det store flertallet av foreldre sine barn i skolegangen og med lekser. Også i KUF (1998) sin undersøkelse uttrykker foreldrene også relativt klar støtte til skolens innretning..

Det ser videre ut til at den sosiale og personlige utviklingen til barna og deres trivsel i skolen er det viktigste for foreldrene. Liden (1997) finner at det viktigste for foreldrene i samarbeidet med skolen er å få vite hvordan deres barn trives i skolen og hvordan de utvikler seg. Foreldrene ser ut til å være sterkest engasjert i den sosiale trivsel og utvikling. Nordahl og Sørli (1996) viser også at det sosiale og personlige er viktig for foreldrene. Men foreldrene er mindre fornøyd med den informasjonen de får om elevenes

personlige og sosiale utvikling, enn med den informasjonen de får om barnas skolefaglige utvikling og om undervisningen på skolen. I KUF (1998) sin undersøkelse ser det også ut til at foreldrene er mer fornøyd med informasjonen om den faglige utviklingen enn de er med informasjonen om hvordan barnet trives på skolen

Når det gjelder forholdet mellom informasjon og medbestemmelse i samarbeidet så har foreldrene klart forskjellige oppfatninger. Vestre viser at om lag 90 % av foreldrene er fornøyd med den informasjonen de får fra skolen. Også Liden (1997) påpeker at foreldrene i stor grad er fornøyd med informasjonen, men viser også at noen foreldre ønsker seg mer informasjon om virksomheten på skolen. Om lag 80 % av foreldre i undersøkelsen til Nordahl og Sørlie (1998) uttrykker relativt høy grad av tilfredshet med den informasjon de får fra skolen. Dette gjelder særlig innenfor det skolefaglige området. Men når det gjelder drøftinger og medbestemmelse i skolen er erfaringene til foreldre mer varierte, og de uttrykker langt mindre grad av tilfredshet. Hos Vestre (1995) uttrykker om lag en fjerdedel av foreldre at deres synspunkter ikke blir tatt hensyn til, mens kun 10 % av foreldre ofte blir trukket inn i diskusjoner og drøftinger om undervisning og læring i skolen.

Hos Nordahl og Sørlie (1998) svarer om lag 45 % av foreldrene at de i for liten grad blir trukket inn i diskusjoner om barnets faglige og sosiale utvikling. Flertallet av foreldrene opplevde videre liten grav medbestemmelse i skolen knyttet til undervisningen og regler i skolen. I KUF (1998) sin undersøkelse ble det spurt om foreldrene og lærere legger en samarbeidsplan for skoleåret. Kun 3 av 10 foreldre svarer at de sammen med lærerne legger en slik samarbeidsplan for skoleåret. Videre svarer 30 % av foreldrene at de samarbeider om forhold vedrørende undervisningen.

Liden (1997) påpeker imidlertid at kun et mindretall av foreldrene ønsker større innflytelse på undervisningsmessige forhold i skolen. Selv om medbestemmelsen til foreldrene er lav kan det derfor se ut til at foreldrene i liten grad ønsker mer innflytelse. Det virker som foreldrene mener at lærerne er de som har kompetanse om undervisning og læring, og at de også av den grunn bør foreta beslutningene om disse forholdene.

Når det gjelder mer formelle samarbeidsorgan som klassekontakter, foreldrenes arbeidsutvalg (FAU) og samarbeidsutvalg ser det ut til å være gjennomført relativt få undersøkelser som gir et bilde av hvordan denne virksomheten fungerer. Liden (1997) finner at foreldrene som er med i FAU

opplever at samarbeidet med skolen foregår på skolens premisser. De mener at FAU er viktig, men at det ikke er tilstrekkelig for å sikre foreldre innflytelse i skolen. Den tidligere refererte undersøkelsen gjennomført av Feedback Research for KUF (1997) med et utvalg på 1000 skoler og en svarprosent på 51, viser at de viktigste arbeidsoppgavene til FAU er organisering av arrangementer og dugnader på skolen. Medlemmene i FAU opplever i hovedsak et godt samarbeid med både samarbeidsutvalg og ledelsen ved skolen. Denne kartleggingsundersøkelsen viser også at 94 % av skolene hadde valgt klassekontakter for de enkelte klassene, men kun 13 % av skolene hadde egen skolering eller kurs for klassekontaktene. Undersøkelsen viser også at det formaliserte samarbeidet angår en stor andel av foreldrene ved at 63 % av foreldrene hadde vært enten klassekontakt eller medlem i FAU eller samarbeidsutvalg.

Oppsummert ser det ut til at tidligere undersøkelser har vist at samarbeidet mellom hjem og skole er noe variert. Foreldrene ser ut til å være opptatt av å støtte og hjelpe sine egne barn i skolegangen. De viser relativt stor interesse for skolen og flertallet støtter opp om skolens arbeid. Foreldrene ser videre ut til å være mer opptatt av barnas trivsel og sosiale utvikling i skolen enn de er av skolefaglige prestasjoner. De er dessuten relativt godt fornøyd med den informasjon de får fra skolen, men drøfting, innflytelse og medbestemmelse i skolen foregår i langt mindre grad. Det ser også ut til at graden av medbestemmelse er relativt liten innenfor de formelle samarbeidsorganene selv om det her er svært få undersøkelser.

Ut fra de nasjonale målene for samarbeid mellom hjem og skole ser det derfor ut til at skolen er relativt flink til på informere, men at medansvaret og dermed innflytelsen fra foreldrene ikke blir forvaltet like godt. Praksis i skolen ser ut til å være slik at begrepet foreldremedvirkning i skolen bør brukes med forsiktighet. Nå er det her vesentlig å understreke at foreldremedvirkning også krever engasjement og deltagelse fra foreldrene sin side.

2.2 Betingelser for samarbeidet mellom hjem og skole

Det blir her gjort rede for enkelte betingelser for foreldresamarbeid basert på noe internasjonal forskning. Davis (1999) foretar i artikkelen «Looking back, looking ahead: reflections on lessons over twenty-five years» en oppsummering av disse årenes forskning og arbeid i forhold til samarbeid mellom hjem og skole. Hans utgangspunkt og erfaringer uttrykker at god utdanning for alle barn bare er mulig hvis hjem skole og lokalmiljø er

partnere i barnas læring og utvikling. Ut fra dette setter han opp enkelte premisser som er viktig for et god samarbeid mellom alle foreldre og skolen.

Han påpeker at samarbeidet fungerer best om lærere får hjelp, støtte og opplæring i å drive samarbeid. Lærere er i posisjon til både å bryte og opprettholde den tradisjonelle barriere som finnes mellom hjem og skole. Uten lærernes interesse, støtte og ferdigheter vil ikke samarbeid mellom hjem og skole kunne fungere. Lærerne sitter med nøkkelen til god kommunikasjon. Hvis ikke lærerne er interessert eller forstår behov for et bedre samarbeid, vil svært lite skje selv om det iverksettes ulike prosjekter i kommuner og skoler. Lærerne kan i mange sammenhenger vise en motstand mot endring som det er vanskelig å komme forbi.

Fordi skolen er en konservativ og byråkratisk organisasjon må samarbeidet være offisielt og utformet som skriftlige målsettinger og strategier. Hvis skoler og lærere skal åpne seg for foreldre må det eksistere skriftlig dokumentasjon som anbefaler retningslinjer og aktiviteter i samarbeidet. Det må også foreligge beskrivelser av hvordan disse strategiene for samarbeid skal implementeres i skolen. Hvis det ikke foreligger retningslinjer for implementering blir det lett mye retorikk og lite handling.

Fokus i alt samarbeid mellom hjem og skole må være barn og unges læring og utvikling. Et godt utviklet samarbeid mellom hjem og skole viser en positiv sammenheng med barnas skolefaglige læringsresultater (Coleman 1987). God informasjon fra og deltagelse i skolen bidrar til at foreldre i større grad støtter og hjelper til med sine barns skolegang (Epstein 1992). Skole og foreldre kan i følge Epstein på en slik måte forbedre elevenes kognitive utvikling. Davis (1999) hevder at skolene i for liten grad har oppfattet og erkjent foreldrenes betydning og potensiale for barns læring og utvikling.

Davis (op.cit.) påpeker at det bør etableres mange ulike muligheter og former for samarbeid mellom foreldre og skolen. Bare på denne måten kan ulike grupper av foreldres behov og interesse imøtekommes. Det vil si at foreldre skal gis hjelp i forhold til å kunne støtte barnas skolegang, at foreldre skal ha muligheter til å hjelpe til med lekser og annet hjemmearbeid, at skolen skal informere om sin virksomhet og hvert enkelt barns utvikling, at foreldre skal ha mulighet til å delta i skolens aktiviteter, at foreldre skal kunne delta i beslutninger i de fora på skolen der makt og myndighet finnes. Videre at også samarbeidsaktiviteter mellom foreldre og skolen gjerne kan foregå utenfor skolen.

Samarbeidet mellom foreldre og skole fungerer, ifølge Davis (op.cit), videre best om det eksisterer tydelige tegn og symboler i skolen som ønsker foreldre velkommen. Et eksempel på dette er skoler som har et eget rom eller en del av skolen som er utviklet for foreldrenes behov. Dette kan tjene mange ulike hensikter. Her kan foreldre møtes, delta i egne støttegrupper for foreldre. De kan låne bøker, leker, dataprogram, datamaskiner, bytte klær og lignende.

Samarbeid mellom foreldre og skole må også være utviklet slik at det når alle og er en fordel for alle barn og foreldre (Davis op.cit). Det vil si at samarbeidet må gå på tvers av sosial klasse, utdanningsnivå, inntekt, etnisitet og lignende. Dette vil være særlig viktig i forhold til foreldre som selv ikke har lyktes særlig godt i skolen. Organiseringen av og innholdet i samarbeidet mellom hjem og skole må være slik at ingen familier blir utelatt.

Den siste betingelsen Davis (op.cit) nevner er at samarbeid mellom foreldre og skole innebærer at demokratiske prinsipper må anvendes. Davis bruker begrepet partnerskap om et slikt samarbeid. Særlig vektlegges det at begge parter skal ha beslutningsmyndighet. Lærere må se på foreldre som partnere med felles målsettinger og ikke som klienter. Slik vil foreldre kunne ta del i beslutninger som angår virksomheten i klasserommet på skolen.

Begrepet partnerskap brukes også av flere andre om forholdet mellom foreldre og skolen (Moore og Lasky (1999), Mendel (1999)). Begrepet innebærer at skolen og hjemmet skal være likeverdige deltakere i barn og unges oppdragelse og læring. Begrepet partnerskap stiller visse krav til hvordan to parter bør samhandle. Gjensidig informasjon vil være helt påkrevet innenfor et partnerskap. De må ha kjennskap til hverandres verdier, interesser og handlemåter. Et partnerskap vil også innebære muligheter for drøftinger og diskusjoner om forhold som er vesentlig for hvordan partnere kan løse sine felles oppgaver. Disse drøftingene vil ikke bare ha som siktemål å komme fram til enighet, de vil også være vesentlig for å skape forståelse for og kjennskap til hverandre. Det kan slik være en sterk sammenheng mellom informasjon og drøftinger, debatt og diskusjoner.

Et partnerskap vil også innebære et felles ansvar. Det vil ha klare konsekvenser for maktfordeling og beslutningsprosesser. I et partnerskap kan ikke den ene partneren alene foreta alle beslutninger uten at den andre partneren har noen medbestemmelse. Dette vil bryte med de mest sentrale forutsetningene for et partnerskap.

Denne forståelsen av partnerskap mellom skole og hjem kan sies å være i samsvar med intensjonene som kommer fram i læreplanverket og opplæringsloven. Begrepet partnerskap stiller krav både til foreldre og til skolen, og gir begge parter rettigheter og plikter. Disse rettighetene, pliktene og kravene vil det for begge parter være nødvendig å ha kjennskap til om partnerskapet skal være vellykket. Det trengs på mange måter både kunnskap og erfaringer om en slik type samarbeid. Det vil være snakk om ferdigheter som det må øves på. Og det vil ganske sikkert være snakk om holdninger til hverandre. Oppfatninger og innstillinger til den andre vil ha betydning for hvordan partnerskapet utvikler seg. Derfor vil det her være vesentlig å avdekke de oppfatninger skolen og foreldrene har av hverandre, og på hvilket grunnlag disse er dannet.

Det er først og fremst i forhold til det daglige mer uformelle samarbeidet mellom de enkelte foreldrene og skolen at dette partnerskapsbegrepet i internasjonal forskning benyttes. Dette er å forstå som deltakerdemokratiet i skolen. Her er det foreldrene til det enkelte barn som er partneren og ikke andre som representerer foreldrene som for eksempel en klassekontakt. Det er foreldrene til det ene barnet og skolen, først og fremst gjennom klasselæreren, som er partnere for barns utvikling og læring. Dette kan også indikere at skole-hjemsamarbeid er et dårlig begrep og en lite hensiktsmessig beskrivelse av dette samarbeidet. Dette vil som regel dreie seg om forholdet mellom de enkelte foreldrene og klassestyrer og eventuelt andre lærere i klassen. Forskning om undervisning og elevenes erfaringer i skolen viser at det er store variasjoner mellom klassene på enkeltskoler, og at klasserommet framstår som en mer sentral arena enn skolen (Sørli og Nordahl 1998). Det er også grunn til å tro at klassa og klasserommet er svært sentralt i samarbeidet mellom enkeltforeldre og skolen representert ved klasselærere. Den enkelte lærer i klassen kan være mer bestemmende for foreldrenes oppfatninger av skolen og samarbeidet med skolen enn det skolen som helhetlig system er. Derfor antas det her at i samarbeidet mellom enkeltforeldre og skolen, så vil klassestyrer og øvrige klasselærere være et sentralt nivå for forståelse og kunnskap om det som foregår.

2.3 Samarbeid og samordning i det formelle samarbeidet

På kommuneplan skal ulike offentlige tjenester samarbeide seg i mellom og med foreldre om barn og unges læring og utvikling. Dette gjelder både i forhold til alle barn og da særlig skole, barnehage og helsetjeneste, mens det

for noen barn også vil dreie seg om PP-tjeneste og barnevern. Både i forhold mellom de offentlige tjenestene og foreldrene, og mellom de offentlige tjenestene, gir mange uttrykk for at de samarbeider bra, uten at det er til stede noen klare innholdsmessige kriterier for hva dette samarbeidet består i. Ut fra de samme, enten fraværende eller svært uklare kriterier, kan andre uttale at samarbeidet er dårlig. Samarbeid kan derfor lett bli vurdert ut fra kun subjektive oppfatninger, og ikke være basert på en forståelse av hva som er nødvendig for å etablere et samarbeid eller hva som er nødvendig for å etablere en samordnet virksomhet. Skal samarbeid mellom skole og hjem forstås og eventuelt videreutvikles, er det behov for andre beskrivelser av samarbeidet enn at det er godt eller dårlig.

Det antas i dette arbeidet at begrepene samarbeid og samordning kan anvendes for å analysere forholdet mellom foreldre og skolen. Begrepene brukes her kun for å analysere hva som kjennetegner samarbeidet mellom hjem og skole. De anvendes ikke for å underkjenne den tradisjonelle bruken av begrepet samarbeid når forholdet mellom hjem og skole beskrives. På denne måten vil det bli utarbeidet noen kriterier for hva som kjennetegner ulike former for samarbeid som senere kan brukes for å vurdere kvaliteten på et samarbeid. Denne analysen er basert på en organisasjonsteoretisk tilnærming til samarbeid og samordning, og brukes i denne rapporten primært på samarbeidet i de formelle eller representative samarbeidsorganene i skolen som samarbeidsutvalget, klassekontakter og foreldrenes samarbeidsutvalg.

Det er tidligere påpekt at foreldrene har hovedansvaret for barnas oppdragelse, og at skolen skal drive sin pedagogiske virksomhet i samarbeid og forståelse med foreldrene. Dette innebærer at foreldre skal ha medansvar, innflytelse og aktiv deltakelse i forhold til skolens virksomhet. For å sikre en viss grad av medvirkning og innflytelse fra foreldrene i skolen er det derfor etablert flere samarbeidsorgan. Klassekontakter, samarbeidsutvalg og foreldrenes arbeidsutvalg skal ha innflytelse og medansvar i klassen og skolen (KUF 1997 s. 61). Det vil si at det formelle samarbeidet mellom hjem og skole må ha et vist innhold og organisering om det skal sikre innflytelse og medansvar. Slik sett vil det ikke være tilstrekkelig å vurdere samarbeid ut fra om det er godt eller dårlig. Det vil være mer sentralt å få tak i hva dette samarbeidet består i.

I St.meld. nr. 14 (1997-98) finner vi en nærmere operasjonalisering av det intenderte innholdet i samarbeidet mellom hjem og skole. Her uttrykkes det at innholdet i dette samarbeidet skal være preget av dialog mellom to likeverdige parter, aktiv samhandling mot felles mål, informasjon om barnets

situasjon i skolen, og engasjement og vilje fra skolen sin side til samarbeid. Dette innebærer at samarbeid mellom hjem og skole skal være noe mer enn et tilfeldig og personavhengig samarbeid, og at det kan være mulig å tilnærme seg dette innholdet i samarbeidet ved generelle tilnærminger til begrepene samarbeid og samordning. Samarbeid og samordning er ikke noe særegent for forholdet mellom hjem og skole, men beskriver utfordringer som en rekke ulike organisasjoner står ovenfor når de skal samhandle med andre. Dette vil ofte dreie seg om hvordan makten er fordelt mellom partene, hvilke mål som eksisterer for samarbeidet, hvilken beslutningsmyndighet som eksisterer i samarbeidsfora, hvordan ressurser utnyttes og lignende. Gjennom en analyse av begrepene samarbeid og samordning er det mulig å forholde seg til dette.

Med begrepet samarbeid vises det som regel til et felles arbeid fra to eller flere parter i enkeltsaker. Samarbeid innebærer derfor liten grad av forpliktelse og formalisering og er ofte uttrykk for sak til sak samarbeid. Samordning innebærer en sterkere forpliktelse og formaliseringsgrad (Christiansen og Nordahl 1992). Det innebærer videre en felles satsing på tiltak og prosjekter rettet mot felles avgrensede målgrupper og at relasjonene mellom de berørte organisasjonene er av mer varig karakter. Det kan derfor hevdes at det er et kvalitativt skille mellom samarbeid og samordning, og at det derfor kan være nyttig med en begrepsavklaring. Aarseth (1984) har med utgangspunkt i en modell for interorganisatorisk samordning beskrevet forskjellene mellom samarbeid og samordning innenfor områder som formalisering, målsetting, forpliktelse, ressursbruk og autonomi:

Formaliseringsgrad

Samarbeid har ingen formelle regler for virksomheten mens samordning har i stor grad formalisert samarbeidet. Det vil si at en samordnet virksomhet kjennetegnes ved klare regler for møteinnkallelse, deltagelse i møter, hyppighet og gjennomføring av møter, referater og lignende.

Målprioritering

I samarbeid er mål og aktiviteter knyttet til den enkelte organisasjon, mens samordning prioriterer felles eller kollektive mål og aktiviteter. Disse målene er i en samordnet virksomhet forpliktende for alle parter. I forholdet mellom hjem og skole innebærer dette at klassekontakter, foreldrenes arbeidsutvalg og samarbeidsutvalget bør ha klare og entydige felles mål med klassens og skolens virksomhet.

Forpliktelser

Samarbeid har ingen forpliktelser, bare enighet om områdene for samarbeid, mens samordning kan inkludere både vertikale og horisontale forpliktelser. Blant annet vil beslutninger fattet i samordningsorgan være sterkt forpliktende, og ikke kunne overprøves. Enighet mellom to parter i et samarbeid, f.eks. klassestyrer og klassekontakt eller samarbeidsutvalg og skolens ledelse, vil i en samordnet virksomhet være sterkt forpliktende for begge.

Personellressurser og andre ressurser

Relativt få personer er involvert i samarbeid, og de er hovedsakelig fra grunnplanet i organisasjonen. Samordning involverer flere og inkluderer deltakelse fra organisasjonens lederplan. I en samordnet virksomhet vil det også i samarbeidsorganene være stor innflytelse på organisasjonenes bruk av økonomiske ressurser.

Avkall på autonomi

I samarbeid avgir den enkelte samarbeidspart lite autonomi, mens samordning kan representere en større trussel mot den enkelte organisasjons autonomi ved at beslutningsmyndigheten finnes i samordningsorganet og ikke i den enkelte organisasjon. Dette vil i skolen kunne dreie seg om autonomi i forhold til ressursbruk, budsjett, planarbeid og undervisningsmessige forhold. Det vil si at skolen må vurderes i forhold til på hvilke områder og i hvilken grad den avgir autonomi i samarbeidsrelasjonene. Delegering av makt og beslutningsmyndighet er her et sentralt område.

Disse forskjellene mellom samarbeid og samordning viser at samarbeid ofte vil dreie seg om å være et personavhengig samarbeid i enkeltsaker, mens samordning innebærer en mer formell koordinering av arbeidet mellom to parter. Samordningen er mindre personavhengig enn samarbeid, og gir større mulighet for felles koordinering av arbeid over tid. Samordning er forpliktende for den enkelte part ved at det etableres formelle regler for samordningen. Videre innebærer samordning en prioritering av felles mål og aktiviteter, der partene må forplikte seg overfor hverandre. Samordning medfører at flere nivåer i organisasjonen, også ledelsesnivå, involveres, og det må gis noe avkall på partenes egen autonomi (St. meld. nr. 54 1989-90). Denne forståelsen av samarbeid og samordning vil ha klare konsekvenser for hvordan samarbeidet mellom foreldre og skolen kan vurderes.

Slik samarbeid mellom hjem og skole beskrives i St. meld. nr. 14 (1997-98) kan det hevdes at intensjonene for dette samarbeidet ligger nær

opp til det som i organisasjonsteori omtales som samordning eller en samordnet virksomhet. Her uttrykkes det at foreldrene skal ha medbestemmelse og innvirkning i klassa, skolen og den rolle skolen har i nærmiljøet. For at dette skal skje bør beslutningsmyndigheten delegeres til de fora der foreldrene er representert. Forholdene skal videre legges til rette for at foreldrene/foresatte kan være aktivt med i utviklingen av skolen. For å sikre dette skal det i Norge være et fellesorgan for foreldre på skolen, foreldrene skal være representert i styre på skolen der kommunen kan delegere beslutningsmyndighet, og det bør etableres tillitsvalgte foreldre i hver klasse. Samlet uttrykker dette at skolen ikke skal drive et tilfeldig samarbeid med foreldrene eller det som kan betraktes som et sak til sak samarbeid. Intensjonene er langt på vei at det mellom skole og hjem skal være en mer samordnet virksomhet.

En lignende vektlegging av formelle og forpliktende sider ved samordning finnes også i Clifford (1992 s. 74-75) sin inndeling i områder som er avgjørende for kvaliteten på et samarbeid. Her stilles det også krav til makt og innflytelse, til felles mål og prioriteringer og til avklaring av forventninger. Selv om begrepet samordning ikke brukes her, stilles det bestemte krav til et kvalitativt godt samarbeid som klart skiller det fra et tilfeldig sak til sak samarbeid eller informasjonsutveksling.

Essensen i forskjellene mellom sak til sak samarbeid og samordning, ligger i at graden av forpliktelse og dermed trusselen mot egen autonomi, blir større i samordning (Aarseth 1984 s. 15). Samordning krever en betydelig større innsats enn det Aarseth betrakter som tilfeldig samarbeid. Dette skillet mellom samarbeid og samordning er nyttig som en begrepsavklaring, og det gir en indikasjon på hva ulike typer av interaksjoner krever i forholdet mellom organisasjoner eller parter som foreldre og skole. Videre gir også dette skillet mellom samarbeid og samordning enkelte praktiske føringer som vil være av betydning i alle organisasjoner. Det illustrerer forskjeller i innsats og kostnader mellom å gå inn i et uforpliktende og informasjonsorientert samarbeid på den ene siden, og å gå inn i en forpliktende samordning av administrative og praktiske aktiviteter på den andre siden. Dette skillet mellom samarbeid og samordning må ikke tas som et absolutt skille, men er en måte å få innsikt i hva som kreves for å etablere en samordnet virksomhet for barn og unge.

Dette innebærer at samarbeid og samordning som begrep kan anvendes for å vurdere kvaliteten på det formelle eller representative samarbeidet som

drives mellom hjem og skole. Videre kan begrepene, slik de er framstilt her, brukes til å stille bestemte krav til samarbeidet.

2.4 Strategier for samarbeid og samordning

Drøftingen av begrepene samarbeid og samordning viser at det må stilles bestemte krav til en samordnet virksomhet innenfor flere områder (Aarseth 1984). Dette innebærer at det også kan skilles mellom ulike strategier for samordning. Hvis vi ønsker en mer samordnet virksomhet kan det være ulike strategier eller nivåer for den samordnede virksomheten. Med utgangspunkt i dette skiller Aarseth (op. cit.) mellom tre samordningsstrategier; gjensidig tilpasning, samordning gjennom allianser og samordning gjennom innlemmelse. I tillegg er det mulig å ta med tilfeldig samarbeid som det laveste nivået eller strategien for samarbeid. Nedenfor vil det bli analysert hva disse nivåene eller strategiene innebærer og hvilke konsekvenser de har for samarbeidet mellom hjem og skole.

Tilfeldig samarbeid

Tilfeldig samarbeid kjennetegnes ved at det finnes lite beslutningsmyndighet, få målsettinger og lav formaliseringsgrad i samarbeidet. Det er et samarbeid som iverksettes når noen ser behov for det, og det vil i liten grad kunne fattes forpliktende beslutninger i dette samarbeidet. For samarbeid mellom skole og hjem vil et slikt samarbeid dreie seg mye om informasjonsformidling og lite om for eksempel foreldres medvirkning til og innflytelse på det som skjer i skolen. Dessuten vil et slikt tilfeldig samarbeid mellom hjem og skole foregå uregelmessig og være lite formalisert.

Gjensidig tilpasning

Ved samordning gjennom gjensidig tilpasning er det den enkelte organisasjon som står i fokus for arbeidet. Strategien er knyttet til løsning av enkeltsaker og ikke til oppbygging av et nytt organisatorisk system. Denne samordningsstrategien ligger tett opp til tilfeldig samarbeid, men skiller seg fra dette ved at det finnes noen felles formaliserte kriterier for beslutninger og aktiviteter. En gjensidig tilpasning mellom hjem og skole vil dreie seg om å løse de sakene som til enhver tid kommer opp, men ikke nødvendigvis å arbeide langsiktig i klassa og på skolen. Dessuten vil foreldre i enkeltsaker her kunne ha en viss innflytelse på skolens virksomhet.

Allianser

Samordning gjennom allianser vil innebære forsøk på å samordne autonome organisasjoner i felles allianser, forbund eller koalisjoner. Eksempler på denne type samordning finnes både innen næringslivet og mellom interesseorganisasjoner. I forhold til samordning gjennom gjensidig tilpasning, vil samordning ved allianser innebære større bruk av formelle regler, realisering av enkelte kollektive mål og til en viss grad felles bruk av ressurser. Dette vil innebære et strukturert og forpliktende samarbeid mellom skole og hjem. Allianser mellom skole og hjem vil ligge tett opp til betegnelsen partnerskap mellom skole og hjem. I dette samarbeidet vil det være gjensidige forpliktelser for både skolen og de foresatte. Her vil det være autonomi og beslutningsmyndighet i samarbeidsfora.

Innlemmelse

Ved samordning gjennom innlemmelse fokuseres det på organisering av en overgripende struktur. Det legges stor vekt på regelstyring og innlemmelse i en felles administrativ struktur. Lederplanet i organisasjonene vil selv delta aktivt og være pådrivere i samordningsprosessen. Denne samordningsstrategien vil også innbefatte en samordning av de økonomiske ressursene. En slik innlemmelse eller felles struktur mellom den offentlige skolen og hjemmene, er i svært liten grad mulig. Det nærmeste vi kan komme en slik innlemmelse er bruk av hjemmeundervisning, der skolen på mange måter blir innlemmet i hjemmet. Dette er ikke her ment som et argument for at hjemmeundervisning bør anbefales.

Disse ulike strategiene for samordning kan det være viktig å ha klart for seg i vurdering av samarbeidet mellom hjem og skole, og da særlig tilknyttet klassekontakter, samarbeidsutvalg og foreldrenes arbeidsutvalg. Videre er det denne organisasjonsteoretiske tilnærming til hvordan samarbeid mellom hjem og skole kan vurderes som ligger til grunn for utarbeidingen av spørreskjemaene til klassekontakter, samarbeidsutvalg og foreldrenes arbeidsutvalg.

2.5 Foreldrenes betydning og ressurser

Det har i de senere årene til dels vært et paradigmeskifte i tilnærminger innenfor studier av barn og unges utvikling (Schultz Jørgensen 1996). Fra et fokus på vansker, svakheter og faktorer som bidrar til problemer eller såkalte risikofaktorer for barn og unges utvikling, har perspektivet snudd og det er etablert en mer ressursorientert tilnærming. Innenfor det tidligere problem- og risikoperspektivet har en vært opptatt av det problemskapende og det barn

og unge ikke kan. Det vil si at det har vært en problem og svakhetsorientering. Fokus er nå i langt sterkere grad knyttet til hvilke ressurser som bidrar positivt i barn og unges utvikling, og det vi betrakter som beskyttelsesfaktorer. Det har skjedd en forskyvning i fokus fra faktorer som er en risiko for skjevutvikling til faktorer som beskytter mot en negativ utvikling. I dette ligger det også en vektlegging av hva barn og unge kan, hva de mestrer eller hva som er deres kompetanse. Shultz Jørgensen (1996) hevder nettopp at vi er på vei inn i et nytt paradigme – fra problemorientering til ressursorientering.

Innenfor et slikt ressursperspektiv har det også blitt rettet sterkt fokus på foreldrenes rolle. Det vil si hvordan foreldre er en ressurs for barn og unges utvikling og samtidig beskytter deres utvikling. I dette perspektivet legges det vekt på at foreldrenes ressurser skal utnyttes og utvikles. I flere konkrete program og tiltak for barn og unge er dette vektlagt. Et eksempel er Barne- og familiedepartementets satsing på program som er prøvd ut med gode resultater i USA. Dette er systemene eller programmene MST og PMT der foreldrenes betydning som ressurs i forhold til barn og unge med relativt store problemer vektlegges sterkt. Her dyktiggjøres foreldre og det vektlegges at alle foreldre vil kunne bidra positivt til barn og unges utvikling. Alle foreldre betraktes og brukes aktivt som en ressurs, og sees ikke på som et problem eller en risikofaktor for barn og unges utvikling og læring.

I hvilken grad dette ressursperspektivet på foreldre er anerkjent og anvendt i det praktiske samarbeidet mellom hjem og skole, er usikkert. Men ressursperspektivet bør være viktig i skole-hjemsamarbeid fordi skolen forholder seg til alle foreldre. Et sentralt spørsmål vil da være hvordan alle foreldre er en ressurs for barn og unges oppdragelse og læring, og hvordan denne ressursen hos alle foreldre kan utnyttes både i forhold til barnas læring og i forhold til samarbeidet i skolen. Når det her understrekes alle foreldre innebærer dette at det også gjelder foreldre til barn med problemer i skolen, foreldre som ikke møter opp på foreldremøter og samtaletimer, foreldre som ikke selv har lyktes i skolen, foreldre som på ulike måter kan være ressursvake, foreldre som ikke klarer å følge opp alle avtaler med skolen og lignende. Også disse foreldrene er ressurser for sine egne barns utvikling og læring. Dette kan innebære at skolen og lærerne bør søke etter ressurser hos foreldrene, og være mindre opptatt sine egne opplevelser av problemer med foreldre. Fokus bør flyttes fra en bekymring om foreldre som ikke møter på foreldremøter til hvordan *alle* foreldre er en ressurs for sine egne barns utvikling.

Denne ressursorienteringen understreker videre betydningen av å ha en forståelse av foreldrenes rolle i dagens samfunn. Det har i enkelte sammenhenger vært hevdet at familien har gått i oppløsning og at familiens betydning slik er redusert (Kristjansson 1995). Disse påstandene er det all mulig grunn til å diskutere. Det er ganske sikkert slik at familiens form i noen grad har blitt endret. Dette har skjedd ved at i mange familier er begge foreldre utarbeidende, og at dermed færre barn har en hjemmeværende foreldre. Dessuten vokser flere barn enn tidligere opp i andre familiekonstellasjoner enn sammen med biologisk mor og far. Dette kan være i form av eneforsørgere, mor/far med ny samboer eller ny ektefelle o.l. Dette er reelle endringer som først og fremst er knyttet til form eller organisering av familien. Det er imidlertid grunn til å drøfte om disse endringer har ført til at familiens betydning har blitt redusert eller at innholdet i det som foregår i familien er endret i like stor grad¹.

Folkesson (1996) hevder at familiens betydning ikke er redusert selv om organiseringen av familien har endret seg. Familiens betydning for barn og unges oppvekst er fortsatt essensielt viktig, og det har ikke vokst fram nye institusjoner som har gjort familien uviktig. Videre ser det ut til at foreldre i nye familieformer følger opp barna like godt som foreldre i andre mer tradisjonelle familieformer. Selv om barn og unge tilbringer større del av sin oppvekst i barnehager og skoler så har ikke familien blitt uviktig. Foreldre er fortsatt svært viktig selv om samværet kan ha blitt noe mindre. Videre kan det være grunn til å være noe kritisk i forhold til hvor mye foreldre faktisk var sammen med barn tidligere. Selv om barn og unge gikk mindre i barnehager og skoler betyr ikke det det samme som at foreldrene var sammen med barna hele den tiden de ikke var i disse pedagogiske institusjonene.

Folkesson skiller mellom to virkeligheter når det gjelder å danne seg oppfatninger av familien. I den ytre virkeligheten er familien et samfunnsmessig objekt der familien er gjenstand for ulike politiske tiltak. Her er det et utenfraperspektiv med fokus på kriterier og tegn ved familien som lett kan observeres eller statistisk beskrives. I den indre virkeligheten er det den private familiedannelsen som er i fokus. Her sees familien innenfra og det

¹ I den litteraturen som anvendes i dette underkapitlet brukes begrepet familien, mens denne rapporten i hovedsak knytter samarbeidet til foreldre. Familiebegrepet brukes her for å referere litteraturen på en riktig måte, men er ikke et uttrykk for at det ikke er forskjeller mellom begrepet familie og begrepet foreldre. Familien omfatter ikke bare foreldre samtidig som det også kan være slik at enkelte foreldre i liten grad er en del av familien.

legges større vekt på familiens betydning for de som er i familien. Den ytre og indre virkelighet er i følge Folkesson ofte relativt forskjellig. Dette perspektivet kan også anvendes på foreldre. Det kan være forskjell på hvordan foreldre observeres og den rolle foreldrene har for barnas oppdragelse og utvikling i den private sfære.

Det kan med styrke argumenteres for at familien, og dermed foreldrenes rolle, fortsatt er svært viktig, og at vi må være forsiktige med å trekke en slutning om at når familiens organisering og form har endret seg så har også betydningen av familien og foreldre blitt mindre. Familien er ikke død, men lever i beste velgående hevder Folkesson. Konsekvensen vil i denne sammenheng være at foreldre fortsatt spiller en signifikant rolle i barn og unges liv.

Skolen har kanskje som andre vært mer interessert i og bekymret for formen på familien enn innholdet i familiens funksjon. Det kan være slik at det også for skolen har vært lettest å observere den ytre virkeligheten av familien. Kjennetegn ved de endringer som har skjedd på det ytre plan har vært tydelige for lærere og kan lett ha bidratt til at slutninger om familien og dermed om foreldre har blitt trukket uten at den indre virkeligheten har blitt fokusert. Dette er relativt naturlig fordi det er endringene og kjennetegnene ved familien på det ytre plan som er mest synlig for lærerne

Det er i flere sammenhenger tatt til uttrykk for at brukere av offentlig sektor må myndiggjøres («empowerment»). Med myndiggjøring menes at brukere av offentlige tjenester og deres foresatte skal verdsettes og gis innflytelse og medbestemmelse. Denne tilnærmingen til offentlig sektor innebærer et sterkere brukerperspektiv, uten at dette dermed er det samme som et markedsperspektiv. Brukerne eller dens foresatte skal settes i stand til å ta ansvar for sin tilværelse og de skal selv ha innflytelse på sin egen situasjon. I forhold til skolen vil en slik myndiggjøring innebære at foreldrenes rolle bør være tydelig. Schultz Jørgensen (1996) påpeker at foreldrenes oppfatninger av barnas situasjon skal tas alvorlig, at deres forslag til løsninger skal respekteres og at foreldrenes initiativ til forbedringer skal støttes. En ressursorientering og myndiggjøring av foreldre tilsier at alle foreldre i skolen bør verdsettes, respekteres og ha medvirkning i skolen.

2.6 Oppsummerende begrepsbruk

Det er i dette kapitlet brukt en rekke begreper om samarbeidet mellom hjem og skole som lett like mye kan komplisere som forenkle en forståelse av

dette samarbeidet. Nedenfor er det satt opp en figur over hvordan og i hvilken sammenheng de viktigste begrepene er brukt og kan forstås.

Type samarbeid	Begrep	Begrepsforståelse
Samarbeid mellom enkelt-foreldre og lærere/skolen	Partnerskap	Lærere og foreldre er likeverdige deltakere med krav på gjensidig informasjon og beslutningsmyndighet.
Formelt samarbeid i samarbeidsutvalg og ved FAU og klassekontakter	Tilfeldig samarbeid	Et samarbeid med liten beslutningsmyndighet og uklare målsettinger der det i hovedsak foregår informasjonsutveksling
	Samordning	Samarbeid gjennom samordning har klare målsettinger, forpliktelser og beslutningsmyndighet i samarbeidsfora.

3 Metodebruk og gjennomføring av undersøkelsen

Denne kartleggingsundersøkelsen er gjennomført som en spørreskjemaundersøkelse ved alle skoler og kommuner som deltar i FUG sitt prosjekt. Spørreskjemaene er gjengitt som vedlegg i denne rapporten og blir gjennomgått senere i dette kapitlet. Utvalget av skoler og kommuner er ikke gjort som en del av kartleggingsundersøkelsen, men av ledelsen i prosjektet som har bestemt hvilke kommuner og skoler som skal være med i dette prosjektet. Denne undersøkelsen er slik ikke basert på verken et tilfeldig eller strategisk utvalg av skoler.

I de skolene som er med i prosjektet har ikke alle klassene på henholdsvis 1., 5. og 8. klassetrinn på hver skole deltatt i kartleggingsundersøkelsen. For å kunne si noe om samarbeidet mellom hjem og skole ved disse skolene i de åtte kommunene, er det ikke betraktet som nødvendig at alle foreldre på disse tre klassetrinnene deltar i undersøkelsen. Ved skoler med flere parallelle klasser på hvert trinn har enten en eller to klasser ved skolen deltatt.

Kartleggingsundersøkelsen ble gjennomført i forhold til fire målgrupper eller informantgrupper med egne spørreskjemaer til hver gruppe.

1. Alle foreldre på 1., 5. og 8 klassetrinn i de utvalgte klassene
2. Klassekontakter på 1., 5. og 8 klassetrinn
3. Foreldrenes arbeidsutvalg ved hver skole (FAU)
4. Alle medlemmer i samarbeidsutvalgene ved skolene.

Dette var gjort for å få både et bilde av det direkte samarbeidet mellom hver enkelt familie eller foreldre og skolen, og for å få inntrykk av hvordan det mer representative samarbeidet gjennom klassekontakter, samarbeidsutvalg og foreldrenes arbeidsutvalg foregår.

Undersøkelsen ble gjennomført ved at de enkelte skolene fikk tilsendt spørreskjemaene med følgeskriv. Disse ble formidlet til klassestyrere som senere sendte det hjem som ranselpost med elevene. Tilknyttet hvert skjema var det lagt ved en adressert og frankert konvolutt som skulle brukes for å sende de utfylte skjemaene tilbake til forskningsinstituttet NOVA. Norsk samfunnsvitenskaplig datatjeneste har gjennomgått spørreskjemaene ut fra hensikten med undersøkelsen. Spørreskjemaene og undersøkelsesopplegget

er slik godkjent av Norsk samfunnsvitenskaplig datatjeneste og Datatilsynet. Alle opplysninger er anonyme og det er ikke mulig å spore opplysningene tilbake til informantene.

3.1 Svarprosent

I tabellen nedenfor er svarprosenten i forhold til hver av de fire informantgruppene gjengitt:

Tabell 3.1 Svarprosent

Informant	Antall (N)	Svarprosent
Alle foreldre	653	68 %
Klassekontakter	51	79 %
FAU	78	86 %
Samarbeidsutvalg	85	83 %

Svarprosenten kan betraktes som relativt tilfredsstillende ved denne type spørreskjemaundersøkelse. Den kunne imidlertid blant alle foreldre med fordel vært noe større, men likevel antas det at representativiteten i forhold til de skolene som har vært med i undersøkelsen er tilfredsstillende. Dette understrekes av at andel foreldre med elever som mottar spesialundervisning, andel minoritetsspråklige og andel enslige foreldre er relativt representative i forhold til gjennomsnittet i den norske befolkning. Blant de foreldrene som deltar i undersøkelsen om det direkte samarbeidet mellom hjem og skole, er 9,2 % minoritetsspråklige og 7,4 % har barn som mottar spesialundervisning. 75 % av barna bor sammen med biologisk mor og far. Av disse grunnene betraktes dette utvalget som representativt i forhold til denne undersøkelsens populasjon; foreldre ved prosjektskoler i 8 kommuner i 1., 5. og 8. klasse, klassekontakter, FAU og samarbeidsutvalg².

3.2 Utforming av spørreskjema

De enkelte spørreskjemaene er utformet på noe ulike måter og er også bygd på forskjellige kilder. Spørreskjemaet til alle foreldre er utformet med bakgrunn i tidligere kartleggingsundersøkelser av samarbeidet mellom hjem og skole. Særlig har et skjema som tidligere er brukt av Nordahl og Sørлие

² Svarprosentene for FAU og samarbeidsutvalg er noe usikre fordi størrelsen og sammensetningene på disse organene varierer noe fra skole til skole.

(1998) blitt anvendt. Videre er skjemaet også utarbeidet i samarbeid med prosjektledelsen i FUG sitt samarbeidsprosjekt for å sikre relevante opplysninger for prosjektet. Skjemaet finnes i vedlegg 1. I dette skjemaet til alle foreldre er det innledningsvis spurt etter en del bakgrunnsopplysninger om foreldrene. Dette er ikke gjort for å kartlegge disse forholdene i seg selv, men for å vurdere om det er forskjeller i ulike grupper av foreldre sin vurdering av samarbeidet mellom hjem og skole. Videre er spørreskjemaet bygd omkring temaene, omfang og typer av samarbeid, hjelp og støtte i hjemmet, informasjon, drøfting og medbestemmelse i samarbeidet med skolen og miljøet mellom foreldrene i klassene.

Spørreskjemaene til samarbeidsutvalget, klassekontaktene og samarbeidsutvalget er i hovedsak bygd omkring de samme prinsippene. Her har utgangspunktet vært den organisasjonsteoretiske tilnærmingen til begrepene samarbeid og samordning (jfr kapittel 2.3). Til grunn for utformingen av disse skjemaene ligger også de intensjoner som finnes i læreplan og lovverk. Med bakgrunn i dette er det utviklet spørsmål innenfor områdene formalisering, beslutningsmyndighet, ressursbruk og grad av kollektive målsettinger. Videre var svaralternativene utformet ut fra kjennetegn ved henholdsvis strategiene tilfeldig samarbeid, allianser og innlemmelse. Dessuten er det innenfor disse skjemaene også utformet noen spørsmål om omfang, deltagelse og innhold i samarbeidet. Spørreskjemaene til samarbeidsutvalg, klassekontakter og FAU finnes i vedlegg 2, 3 og 4. Også disse spørreskjemaene er drøftet med prosjektledelsen i FUG. Men det er viktig å understreke at det er forskeren som er ansvarlig for utformingene av alle spørreskjemaene.

3.3 Statistiske analyser av resultatene

Det er innledningsvis foretatt frekvensanalyser av svarene på alle spørsmålene i kartleggingsundersøkelsen ved en prosentvis fordeling av svar på de ulike svarkategoriene. Innenfor en del av spørsmålene med særlig viktige eller interessante svar, er disse resultatene gjengitt i teksten i denne rapporten. Andre svar på spørsmålene finnes i rapportens vedlegg. Særlig innenfor svarene i undersøkelsen for samarbeidsutvalget, innen foreldrenes arbeidsutvalg og for klassekontakter, er mange frekvenstabeller gjengitt i teksten.

Når det gjelder skjemaet til alle foreldre er det i større grad lagt vekt å utvikle faktorer i materialet ved hjelp av faktoranalyser. Det vil si at det gjennom faktoranalyser er analysert om enkelte spørsmål henger sammen på

en slik måte at de til sammen dekker et begrep eller begrepsmessig område. Dette er en form for konstruksjon av skalaer i det empiriske materialet, men i utgangspunktet har disse analysene vært bygd på den teoretiske oppbyggingen av spørreskjemaene. På denne måten har det blitt utviklet egne begrepsmessige områder som dekker flere spørsmål i undersøkelsen. Slik blir også materialet noe enklere å forholde seg til, og en kan med noe større grad av sikkerhet uttale seg om tendenser og sammenhenger i materialet. Resultatene fra de enkelte faktoranalysene med hensyn til for eksempel antall faktorer med egenverdi over en og forklart varians, er ikke gjengitt.

Det er videre foretatt reliabilitetsanalyser av de enkelte faktorene for å undersøke påliteligheten i materialet. Resultatene fra reliabilitetsanalysene er gjengitt i presentasjonen av resultatene og kommentert noe nærmere der. I hovedsak kan vi si at reliabiliteten i undersøkelsen er tilfredsstillende ut fra undersøkelsens hensikt.

Disse analysene har dannet grunnlaget for videre variansanalyser for å vurdere forskjeller mellom ulike grupper av foreldre (utdanningsnivå, spesialundervisning, sivilstatus), kommuner, fylker og klassetrinn. Dette har i hovedsak vært gjennom bruk av One-way ANOVA og signifikansnivået er gjengitt i hver tabell. Disse variansanalysene er presentert og kommentert under presentasjonen av de enkelte områdene i undersøkelsen. Det er dessuten foretatt korrelasjonsanalyser innenfor den delen av undersøkelsen som gjelder alle foreldre for å vurdere nærmere sammenhenger i materialet.

3.4 Undersøkelsens reliabilitet og validitet

Synonymer for reliabilitet er pålitelighet, stabilitet, konsistens nøyaktighet og treffsikkerhet. Det er blant annet knyttet til måling av de samme objekter gjentatte ganger med det samme målinstrumentet. Hvis vi da får de samme resultatene har vi reliabilitet i betydning av pålitelighet og stabilitet. En annen tilnærming til reliabilitet er å finne ut hvor mye feilvariens det er i materialet. Mye feilvariens eller feil i målingene vil innebære lav reliabilitet i betydning av at undersøkelsen er lite presis og nøyaktig. Med utgangspunkt i feilvariens kan reliabilitet beregnes når vi har to eller flere spørsmål som dekker det samme fenomenet eller begrepsmessige området. Dette er forsøkt gjort innen flere områder i denne undersøkelsen, og her er reliabiliteten som det er påpekt ovenfor, relativt tilfredsstillende. Reliabiliteten kan imidlertid på andre områder i denne undersøkelsen være en svakhet fordi flere av

resultatene baserer seg på svarene bare på enkeltspørsmål og da kan ikke reliabiliteten beregnes.

Validiteten i en undersøkelse er knyttet til den realitet som måles eller gyldigheten av det som måles. Det finnes flere former for validitet, men i denne undersøkelsen betraktes begrepsvaliditeten som den mest vesentlige. Dette er et spørsmål om dataene i undersøkelsen gjenspeiler det som skal måles. Spørsmålene skal være utformet slik at de på en best mulig måte dekker de begreper som studeres. Innenfor denne undersøkelsen gjelder dette alle spørsmålene, og i særlig grad de spørsmålene der det er anvendt faktoranalyser for å finne fram til begrepsmessige områder.

Svarmønstrene kan også være en trussel mot validiteten. Et eksempel kan være at alle svaralternativene er like og at informanten da lett ikke reflekterer over hvordan han/hun svarer. For å motvirke dette er noen av spørsmålene snudd. Dette er gjort ved at spørsmålene er utformet som både positive og negative utsagn slik at svaralternativene ikke har samme betydning.

Når det gjelder den ytre validiteten, muligheten for generaliseringen av resultatene av denne undersøkelsen, så er dette vurdert under drøftingen av svarprosenten.

Ut fra hensikten med denne kartleggingsundersøkelsen betraktes validiteten som relativt tilfredsstillende. Hensikten er i denne undersøkelsen ikke å utvikle eller verifisere begreper. Hensikten er å kartlegge og beskrive oppfatninger hos foreldre om samarbeidet mellom hjem og skole, og vurdere sammenhenger og forskjeller i disse svarene. Til dette formålet er validiteten tilfredsstillende.

4 Resultater alle foreldre (den direkte foreldremedvirkningen)

4.1 Generelle resultater

I dette underkapitlet presenteres frekvensfordelingen av svar på en rekke av de enkelte spørsmålene som alle foreldre har svart på. Med alle foreldre menes foreldre i klasser på henholdsvis 1., 5. og 8. klassetrinn.

4.1.1 Omfang og typer av samarbeid

I tabellen nedenfor vises foreldrenes deltagelse i ulike typer av samarbeid og deltagelse i skolens aktiviteter.

Tabell 4.1 Typer av samarbeid (N=648)

Utsagn	Ja	Nei
1. Har hatt telefonisk kontakt med lærerne	50,3 %	45,9 %
2. Har deltatt på foreldremøte i klassen	96,0 %	4,0 %
3. Har deltatt i konferansetime på skolen	93,2 %	6,8 %
4. Har hatt samtale hjemme hos deg/dere	2,6 %	97,4 %
5. Har deltatt i andre planleggings- eller arbeidsmøter med lærerne på skolen	18,7 %	81,3 %
6. Har deltatt i arrangementer eller dugnader på skolen	68,9 %	30,9 %
7. Har hatt annen kontakt	31,4 %	68,2 %

Omfanget av den direkte kontakten mellom foreldre og lærere i samarbeidet mellom hjem og skole kan ikke betraktes som særlig stor. De fleste foreldre (om lag 93 %) deltar i konferansetime og på foreldremøte. Dette er også i samsvar med tidligere undersøkelser om samarbeidet mellom hjem og skole (KUF 1998). Videre har om lag 50 % av foreldrene hatt telefonisk kontakt med lærerne. Kun 2,6 % av foreldrene svarer at de har hatt samtale med lærerne i sitt eget hjem. For det store flertallet av foreldre foregår den direkte kontakten med lærerne gjennom felles foreldremøte og samtale på om lag en halv time. Ut over dette vil de fleste foreldrene bli informerte gjennom brev og skriv fra skolen. For mange foreldre er nok ukeplaner her en svært viktig

informasjonskilde om det som foregår på skolen. Videre foregår nesten alt direkte samarbeid mellom foreldre og lærere på skolen. Det er skolen som er arenaen for samarbeidet mellom hjem og skole.

Videre er det vesentlig å påpeke at om lag 2 av 3 foreldre har deltatt i arrangementer eller dugnader på skolen. Slik ser det ut til at flertallet av foreldre er flinke til å stille opp og gjøre praktiske oppgaver i skolen. Det er langt flere foreldre som har deltatt i arrangementer og dugnader enn det er foreldre som har deltatt i ulike planleggings- eller arbeidsmøter med lærerne. I denne typer møter har 19 % av foreldrene deltatt. Flertallet av foreldre i denne kartleggingsundersøkelsen har et samarbeid direkte med skolen som dreier seg om å delta på foreldremøter, være med i konferansetimer, gjøre praktiske oppgaver i dugnader og møte opp på arrangementer. Kun et fåtall av foreldrene samarbeider med lærerne utenfor skolen eller involveres i andre typer virksomhet i skolen.

Omfang av møter og/eller samtaler med klassestyrer forsterker inntrykket av at foreldrene i hovedsak møter klassestyrer på foreldremøter og i konferansetimer. Nedenfor vises resultatene vedrørende antall direkte møter eller samtaler med klassestyrer fra nyttår til sommeren 1999.

Tabell 4.2 Møter med klassestyrer (N=640)

Antall møter/samtaler	Prosent
0 ganger	6,8 %
1-2 ganger	77,8 %
3-4 ganger	13,2 %
5-6 ganger	1,1 %
Mer enn 6	0,9 %

Det direkte møtet med lærerne består for de aller fleste foreldre av en samtaletime på en halv time i tillegg til deltagelse i et felles foreldremøte i halvåret. I omfang er som det tidligere er påpekt, derfor den direkte kontakten med lærerne relativt liten for det store flertallet av foreldre. Hvis alt samarbeid skulle foregå i disse møtene ville det for foreldrene bli relativt begrenset. Derfor må andre kanaler benyttes, noe de sikkert i ulik grad blir gjort. I tillegg til brev og skriv fra lærere og skolen til foreldre, vil viktig informasjonsformidling være informasjon fra egne og andres barn og informasjon fra andre foreldre. Men muligheten for drøfting og medbestem-

melse i skolen vil bli begrenset fordi den ikke kan skje som informasjon fra f.eks. egne barn og andre foreldre.

Det er videre et generelt trekk ved samarbeidet at det som er av direkte møter og dialog mellom lærere og foreldre foregår på skolen. Det er skolens arena, den arenaen lærerne kjenner og behersker som i alt vesentlig grad brukes. For foreldre som selv ikke har lyktes i skolen kan dette være særdeles utfordrende. Prinsipielt er det ingen ting i veien for at andre lokaler kunne ha blitt brukt. Lokaler som kanskje gjorde foreldre og lærere mer jevnbyrdige.

Videre er det grunn til å påpeke at 6,8 % av foreldrene ikke har deltatt i direkte møter eller samtaler med klassestyrer. Om dette kan sies å være et stort eller lite antall foreldre skal det ikke tas stilling til her. Det er imidlertid grunn til å konstatere at det store flertallet av foreldre deltar i de møtene de er invitert til på skolen.

Resultatene uttrykker videre at lærerne generelt ikke kan ha et særlig bredt grunnlag å vurdere foreldre ut fra når de danner seg oppfatninger av dem. De få møtene med de enkelte foreldrene vil nødvendigvis gi lite informasjon om de enkelte foreldrene. Dessuten kommer informasjonen fram i en situasjon der mange foreldre vil være usikre og velge bestemte typer av sosiale strategier som ikke nødvendigvis er representative for dem.

Spørsmålene ovenfor er relatert til foreldrenes respons på invitasjoner fra klassestyrer og skolen. Det ble også stilt spørsmål til foreldrene om hvor mange ganger de selv hadde tatt initiativ til samtale med klassestyrer. Dette er vist i tabellen nedenfor.

Tabell 4.3 Initiativ fra foreldre om samtale med klassestyrer (N=642)

Initiativ til samtale	Prosent
0 ganger	61,6 %
1-2 ganger	32,0 %
3-4 ganger	5,1 %
5-6 ganger	0,4 %
Mer enn 6	0,9 %

Tabellen viser at flertallet av foreldre ikke tar kontakt med eller initiativ til samtale med lærerne. Dette kan på den ene siden bety at foreldrene ikke føler behov for dette, ved at de får nok informasjon og har en tilfredsstillende

dialog og medbestemmelse i skolen. En annen måte å tolke disse svarene på, er at flertallet av foreldre opplever at terskelen for å ta kontakt med klassestyrer er stor, og at mange foreldre muligens kan vegre seg for å ta kontakt med lærerne. Det kan ikke trekkes noen konklusjon ut fra denne kartleggingen, men når foreldre ser ut til å ta lite kontakt med lærere vil makten og premissene for samarbeidet ligge i skolen og hos lærerne. Ut fra dette datamaterialet ser det ut til at lærerne og skolen innkaller til samarbeidsmøter og slik bestemmer når samarbeidet skal foregå og hvordan det skal foregå.

4.1.2 Fedre og mødres deltagelse i samarbeidet.

I kartleggingsundersøkelsen ble det også stilt spørsmål om hvilken av foreldrene som deltok mest i samarbeidet med skolen eller om foreldrene deltok like mye. Dette er gjengitt i tabellen nedenfor.

Tabell 4.4: Hvem samarbeider med skolen (N=448)

	Prosent
Mor samarbeider mest med skolen	53
Foreldrene samarbeider like mye	41
Far samarbeider mest med skolen	6

Tabellen viser at overvekten av kvinner i det direkte og mer uformelle samarbeidet med skolen er stort og markant. En mulig måte å dele opp dette på er å si at kvinner står for 73,5 %³ av det direkte samarbeidet mellom hjem og skole. Dette innebærer klart at menn i noen grad er fraværende i de konkrete møtene og dialogen med skolen og lærerne om deres egne barn. Selv om noe av dette kan forklares ved kvinner i større grad enn menn er eneforsørgere, er forskjellene langt større enn det dette forholdet skulle tilsi.

Det er vanskelig å si hvordan disse forskjellene kan forstås⁴. En mulighet ligger i at menn generelt fortsatt tar et begrenset ansvar for og deltar mindre i barns oppdragelse og utvikling enn det kvinner gjør. Eller det kan være slik at menn i større grad tar ansvar for barns fritidsaktiviteter, og at

³ Dette prosenttallet kommer fram ved at kvinner står for 53 % av samarbeidet pluss halvparten av samarbeidet der foreldrene samarbeider like mye $41\% / 2 = 20,5\%$.

⁴ Det ble ikke spurt om hvem av foreldrene som fylte ut skjemaet. Dette kan imidlertid ha hatt en viss innflytelse på disse svarene.

kvinner forholder seg til og samarbeider med skolen. Det kan også muligens ha sammenheng med at kvinner finner seg mer til rette i skolen ved at de der i hovedsak møter lærere av samme kjønn⁵, og at menn ut fra dette opplever det som noe vanskeligere å forholde seg til skolen. Men uavhengig av forståelsesmåter bidrar denne skjevfordelingen uansett til at menns fravær i de pedagogiske institusjoner blir enda større enn det overvekten av kvinnelige lærere skulle tilsi. Det er grunn til å spørre om barn, både jenter og gutter, er tjent med en slik kjønnsfordeling mellom de voksne som forholder seg til deres skolegang.

Endringer på dette området kan nok først og fremst skje ved at fedre i større grad tar et medansvar for sine barns skolegang. Fedre bør bli mer synlig og deltagende i skolen, og gjennom det også kunne formidle maskuline verdier inn i skolen.

4.1.3 Støtte og oppfølging i hjemmet

I undersøkelsen skulle foreldrene også ta stilling til en rekke utsagn om den daglige oppfølging av skolegangen i det enkelte hjem. Dette kan betraktes som en svært vesentlig del av samarbeidet mellom hjem og skole (Davis 1999). Andre undersøkelser har vist at her yter mange foreldre en stor innsats som er av betydning for elevenes resultater i skolen (Wichstrøm 1993, Nordahl og Sørli 1998). Men samtidig er også dette en type samarbeid eller foreldredeltagelse som i liten grad synes for lærerne og skolen.

I tabellen på neste side er det satt opp den prosentvise fordelingen av svar på de ulike svarkategoriene:

⁵ Det er i dag en klar dominansen av kvinnelige lærere i grunnskolen. På barnetrinnet er om lag 78 % av lærerne kvinner.

Tabell 4.5 Støtte og oppfølging av barnas skolegang

UTSAGN	Stemmer meget godt	Stemmer ganske godt	Stemmer ganske dårlig	Stemmer svært dårlig
1. Jeg/vi er opptatt av at vårt barn skal gjøre det skolefaglig sett bra på skolen	73,0	25,4	1,5	0,2
2. Jeg/vi snakker ofte med barnet om hvordan han/hun har det og trives på skolen	75,0	24,0	0,9	0
3. Jeg/vi er opptatt av at vårt barn skal forstå at skolegang og utdanning er viktig	82,0	16,7	1,3	0
4. Jeg/vi oppmuntrer ofte barnet til å gjøre det bra på skolen	62,4	33,3	3,5	0,9
5. Jeg/vi uttrykker ofte at jeg/vi er misfornøyd med hvordan barnet klarer seg på skolen	3,1	6,2	21,9	68,4
6. Jeg/vi spør ofte om hva barnet har i lekser	67,7	25,5	5,0	1,8
7. Jeg/vi passer på at barnet gjør leksene sine	64,3	27,3	6,2	2,2
8. Jeg/vi hjelper ofte barnet med lekser	43,8	38,3	13,7	4,2
9. Jeg/vi snakker sjelden med barnet om det som foregår på skolen	3,3	5,5	20,1	71,2
10. Jeg/vi uttrykker ofte til barnet at jeg/vi er uenig i det som foregår på skolen	1,8	5,5	24,9	67,8

Innen disse spørsmålene er det foreldrene som har vurdert sin egen oppfølging av barnas skolegang. Foreldrene har slik vurdert seg selv innenfor et område der de aller fleste foreldre har en viss kunnskap om hvordan denne oppfølgingen bør skje. Dette fører til at det er grunn til å tro at foreldrene her har vurdert seg mer positivt enn det for eksempel en observatør av foreldrenes oppfølging hadde gjort. Dette er vanlig innen egenvurderinger på denne type normative områder. Gjennomsnittsvurderingene ligger derfor høyere enn de kanskje burde gjøre, men dette vil det i tolkningen av data bli tatt reserverasjoner for. Videre er det innen dette området også viktig å vurdere forskjeller mellom grupper av foreldre. Disse forskjellene vil i hovedsak også finnes i materialet uavhengig av positiv vurdering, selv om forskjellene kan bli mindre enn de ellers ville ha blitt. Sammenhengen med andre områder i undersøkelsen kan også bli noe lav fordi et positivt gjennomsnittresultat med små standardavvik vil innebære at det er liten variasjon i materialet.

Selv om det tas hensyn til foreldres noe positive innstillinger i vurderingene av seg selv, er det ikke tvil om at foreldre gjennomgående har et positivt forhold til skolen og støtter sine barns skolegang. Resultatene viser at det store flertallet av foreldre snakker med barnet om hvordan de trives i

skolen, spør om hvilke lekser de har og hva som foregår i skolen. Slik er foreldre gjennomgående opptatt av barnas skolegang og gir uttrykk for det overfor sine barn. De fleste foreldre er i følge svarene i denne undersøkelsen dessuten forsiktige med å gi uttrykk for at de eventuelt er uenig med noe som foregår på skolen, og snakker sjeldent negativt om skolen eller barnas resultater i skolen. Dessuten hjelper foreldre til med lekser og passer på at de blir gjort. De gir også uttrykk for at skole og utdanning er viktig og betydningsfull. Sett ut fra ulike forskningsresultater kan det hevdes at flertallet av foreldrene gjør de rette tingene hjemme, og er slik en viktig medspiller for skolen og elevenes skolegang.

Andre undersøkelser har vist at det er en positiv sammenheng mellom støtte og hjelp til lekser og skolegang hjemme og elevenes skolefaglige prestasjoner (Wichstrøm 1993). Ved å gi foreldre mer informasjon om hvordan en slik hjelp kan skje, og om betydningen av dette, kan hjemmet bli en enda mer betydningsfull medspiller i forhold til barnas læring og utvikling. De fellesinteressene som foreldre og skole her har, innebærer slik et potensiale i forhold til barn og unges utvikling og læring. Dette er i samsvar med Davis (1999) som påpeker at skolen i for liten grad har erkjent foreldrenes betydning for barnas læring og utvikling.

Ut fra forståelsen av foreldre som en ressurs for barn og unges utvikling, vil daglig oppfølging av barnas skolegang i hjemmet kanskje være den mest betydningsfulle delen av samarbeidet mellom hjem og skole (jfr kapittel 2.5). Det kan hevdes at det som foregår i hjemmet vil være langt mer betydningsfullt for barnas læring og utvikling enn om foreldrene møter på foreldremøter på skolen og/eller i samtaler 1 til 2 ganger per halvår. Det er vesentlig for alt samarbeid mellom hjem og skole at barnas læring og i utvikling står i sentrum for virksomheten, og det gjør den i særlig grad når det gjelder støtte og hjelp hjemme. Dette gjelder både barnas skolefaglige utvikling og deres sosiale utvikling og trivsel på skolen. Samlet uttrykker dette også at skolen og lærere bør være svært forsiktige med å bedømme oppfølging av elevenes skolegang og samarbeid med foreldre ut fra frammøte på foreldremøter og konferansetimer. Det kan foregå mye viktig og vesentlig oppfølging av barnas skolegang i hjemmet selv om foreldrene synes lite på skolen.

Oppsummert uttrykker foreldrene en svært positiv innstilling til skolen og følger opp barnas skolegang godt. Det indikerer at foreldrene fortsatt er en viktig ressurs i barn og unges skolegang, og at foreldrene forsøker å bidra til at barna skal lykkes sosialt og faglig i skolen.

4.1.4 Informasjon om og samarbeid med skolen

Det ble i kartleggingsundersøkelsen også stilt en rekke spørsmål om den informasjon foreldrene fikk fra skolen, i hvilken grad de hadde kjennskap til skolen og om de drøftet og hadde innflytelse på virksomheten i skolen. Det ble her utformet en rekke utsagn om samarbeidet mellom hjem og skole som foreldrene skulle ta stilling til ved å krysse av for om de stemte meget godt, ganske godt, ganske dårlig eller svært dårlig med egne erfaringer (jfr vedlegg 1).

Det er nedenfor vist en tabell som gir uttrykk for den prosentvise andel av foreldre som gir positiv tilslutning til de enkelte utsagnene ved at de stemmer svært godt eller ganske godt med egne erfaringer. Her er bare et utvalg av utsagnene gjengitt.

Tabell 4.6 Samarbeid med skolen (N=638)

Utsagn	Positiv tilslutning
1. Jeg/vi vet altfor lite om de lærerne vårt barn har på skolen	38,4 %
3. Jeg/vi er meget fornøyd med den informasjon skolen gir om barnets skolefaglige utvikling	83,3 %
4. Jeg/vi blir godt informert om barnets undervisningsopplegg på skolen	85,1 %
5. Jeg/vi diskuterer ofte med lærerne om måten det undervises på og hva elevene lærer	20,4 %
6. Jeg/vi har stor innflytelse på hva barna lærer på skolen og hvordan det undervises	13,3 %
7. Vi får ikke tilstrekkelige opplysninger om hvordan barnet trives og har det sosialt på skolen	33,3 %
9. Skolen har gitt meg/oss for dårlig informasjon om den klassen mitt/vårt barn går i	26,3 %
10. Jeg/vi blir i altfor liten grad trukket inn i diskusjoner om barnets sosiale utvikling	39,1 %
12. Jeg/vi er enige med lærerne om de normer og regler som eksisterer i skolen og klassen	90,8 %
13. Som foreldre har jeg/vi stor innflytelse på normer og regler i skolen	34,7 %
15. Jeg/vi er usikre på hvilke forventninger skolen har til meg/oss når det gjelder samarbeid med skolen	50,0 %
16. Jeg/vi har god kjennskap til lovverket og læreplanen for skolen	63,1 %
20. Jeg/vi har så dårlig kjennskap til skolen og lærerne at vi ikke involverer oss eller sier i fra når vi er uenige	9,4 %
21. Som foreldre tør vi ikke si i fra om hva vi mener om lærerne og	

Det store flertallet av foreldrene er i hovedsak godt fornøyd med informasjonen om undervisningen og barnas skolefaglige utvikling. 85 % av foreldrene uttrykker at de er fornøyd med informasjonen om undervisningsopplegget i klassa, og 83 % av foreldrene er fornøyd med informasjonen om elevenes skolefaglige utvikling. Innenfor de tradisjonelle kjerneområdene i skolens virksomhet ser det derfor ut til at skolene informerer foreldrene på en tilfredsstillende måte. Foreldrene er imidlertid noe mindre fornøyd med informasjonen om barnas trivsel i skolen, forhold til medelever og deres sosiale utvikling. Om lag 1/3 av foreldrene mener de ikke får tilstrekkelige opplysninger om hvordan barnet trives og har det sosialt. Dette uttrykker at en del foreldre ønsker at informasjonen skulle vært noe bedre i forhold til trivsel og sosial utvikling. Det er også grunn til å understreke at mange foreldre er mer opptatt av eller blir mer berørt av om deres barn mislykkes sosialt i skolen enn om de faglige prestasjonene ikke er helt tilfredsstillende (Liden 1997).

I forhold til drøftinger og diskusjoner med lærere og den reelle medbestemmelsen i skolen opplever imidlertid foreldrene at dette skjer i relativt liten grad. Dette uttrykkes ved at 80 % av foreldrene uttrykker at de sjelden eller aldri drøfter eller diskuterer undervisningen med lærerne. Mens 87 % av foreldrene uttrykker at de ikke har medbestemmelse eller innflytelse på undervisningen. Det kan se ut til at informasjonen om undervisning og læring er god, men at denne informasjonen ikke kombineres med drøftinger og medvirkning fra foreldrene.

Det ser ut til å være relativt bred enighet om normer og regler på skolen ved at 90 % av foreldrene gir sin tilslutning til dem. Men samtidig uttrykker 65 % av foreldrene at de sjelden eller aldri har noen innflytelse på normer og regler i skolen. Også innen dette området ser medvirkningen fra foreldrene ut til å være ganske lav.

Om lag 4 av 10 foreldre uttrykker at de har for lite kjennskap til lærerne ved skolen og at de har dårlig kjennskap til skolens læreplan og lovverk. Mens 9 % av foreldrene sier de har så dårlig kjennskap til skolen at de ikke involverer seg eller sier i fra når de er uenige. Selv om dette er et lavt tall uttrykker det at en av ti foreldre ikke formidler sine synspunkter til skolen fordi de har for lite kunnskap om skolens virksomhet. For noen foreldre kan det derfor være behov for mer relevant informasjon og læring om skolen. Dette understøttes også ved at halvparten av foreldrene er usikre på hvilke forventninger skolen har til dem.

Enkelte foreldre er også engstelige for den makt skolen og lærerne har. Dette kommer fram ved at 12 % av foreldrene uttrykker at de ikke vil si i fra hva de mener av frykt for at det skal gå ut over deres barn. Likeverdigheten mellom foreldre og skolen er for disse foreldrene på langt nær til stede. Lærerne og skolen er her i en maktposisjon som gjør at foreldre opplever seg underlegne og i noen grad maktesløse. For disse foreldrene som ikke tør si ifra hva de mener, vil et samarbeid med skolen i samsvar med læreplanverkets (KUF 1997) og opplæringslovens intensjoner på mange måter være en illusjon.

Disse resultatene er i hovedsak i samsvar med andre undersøkelser som har hatt fokus på disse forholdene. Vestre (1995) finner at foreldre i hovedsak er godt fornøyd med informasjonen fra skolen. I undersøkelsen til Nordahl og Sørli (1998) påpekes det også at foreldrene er fornøyd med informasjonen, men at de i liten grad opplever dialog og medvirkning i skolen. KUF (1998) sin undersøkelse formidler også at foreldrene opplever at informasjonen fra skolen i hovedsak er tilfredsstillende.

Den generelle bilde av det direkte samarbeidet mellom hjem og skole, er altså at skolen legger stor vekt på å informere foreldrene, men at drøftinger og reell medvirkning fra foreldrenes side foregår i langt mindre grad. Det er også grunn til å drøfte om ren informasjon er en god informasjonsstrategi hvis siktemålet er at foreldre skal lære noe om skolegang, undervisning og elevenes sosiale situasjon i skolen. Spørsmålet er om ikke informasjon kombinert med dialog og drøftinger kunne føre til at foreldrene fikk mer læring ut av informasjonen. Men drøftinger og dialog ser altså ut til å foregå i relativt begrenset grad. Det gis informasjon om hva lærerne gjør og hvordan elevene utvikler seg. En sterkere grad av dialog kunne også føre til at lærerne for eksempel fikk mer kunnskap om elevene slik at de på den måten kunne gi en bedre tilpasset opplæring. Foreldrene er de som har best kjennskap til barna. På denne måten kunne foreldrene sterkere støtte opp om barnas læring og utvikling slik det forutsettes at samarbeid mellom hjem og skole skal bidra til.

Det er også vesentlig å sammenholde disse resultatene med de nasjonale målene for samarbeid mellom hjem og skole. En slik sammenligning uttrykker klart at det er langt mellom idealer og realiteter. Foreldrenes medbestemmelse i skolen og drøftinger mellom foreldre og lærere foregår i langt mindre grad enn det læreplanverket uttrykker. I henhold til læreplanverket skal foreldrene inviteres til å ta del i den pedagogiske og sosiale virksomheten på skolen, og skolen skal bistå foreldrene i barnas utvikling.

Skal denne type intensjoner realiseres kreves det ganske sikkert langt mer dialog mellom hjem og skole og en sterkere direkte foreldremedvirkning i skolen, enn det som dokumenteres i denne kartleggingsundersøkelsen. Intensjonene om samarbeidet mellom hjem og skole blir ikke realisert i skolenes hverdag.

Sett i forhold til det teoretiske begrepet partnerskap (Moore og Lasky 1999) mellom skole og foreldre gir denne undersøkelsen også et bilde av at det er klare mangler ved samarbeidet mellom hjem og skole. Et partnerskap vil innebære drøftinger om hvordan partene skal løse felles oppgaver. Det vil også innebære likeverdighet og felles ansvar. Begge disse forholdene har konsekvenser for maktfordeling og beslutningsprosess. Denne undersøkelsen understreker at flere av disse sentrale forutsetningene ved et partnerskap ikke realiseres på en tilfredsstillende måte i dagens samarbeid mellom hjem og skole.

Det er imidlertid også grunn til å spørre om det er realistisk at skolen og lærerne skal kunne realisere intensjonene i læreplanen og denne type partnerskap med foreldre. Så selv om resultatene ikke betraktes som tilfredsstillende i forhold til nasjonale mål, innebærer ikke disse resultatene kun en direkte kritikk av skolen. Det vil også være viktig å drøfte og analysere de forutsetninger og rammefaktorer lærere i skolen arbeider under. Dessuten bør intensjonene om foreldremedvirkning i skolen drøftes opp mot andre sentrale nasjonale mål for skolen knyttet for eksempel til arbeidsmåter og innhold i undervisningen. Videre er det grunn til å analysere nærmere om foreldre vil ta eller er interessert i det ansvaret som foreldremedvirkning i skolen innebærer. Dessuten om foreldre i dagens samfunn har reell mulighet for å delta aktivt i skolen på den måten en sterkere dialog og medvirkning forutsetter.

4.1.5 Kontakt mellom foreldre i klassa

I kartleggingsundersøkelsen var det et eget område med sju spørsmål tilknyttet foreldrenes kjennskap til og kontakt med andre foreldre i klassa. Dette var spørsmål om foreldrene i klassa kjente hverandre godt, om de kjente de andre barna i klassa godt, om de diskuterte undervisningen i klassa med andre foreldre, og om foreldrene i klassa fulgte opp det de hadde bestemt i fellesskap. Hensikten med disse spørsmålene er å vurdere miljøet mellom foreldrene og analysere om det er sammenhenger mellom dette foreldremiljøet og opplevelsen av samarbeid med skolen.

Spørsmålene var utformet som utsagn som foreldrene skulle ta stilling til ut fra om de stemte meget godt, ganske godt, ganske dårlig eller svært dårlig med egne erfaringer (jfr vedlegg). I tabellen nedenfor er den prosentvise fordelingen av svar på hvert enkelte utsagn gjengitt.

Tabell 4.7 Kontakt mellom foreldre (N=643)

UTSAGN	Stemmer meget godt	Stemmer ganske godt	Stemmer ganske dårlig	Stemmer svært dårlig
1. Kontakten mellom foreldre i denne klassen er svært god	13,7	50,1	28,7	7,6
2. Jeg/vi snakker ofte med andre foreldre i klassen	18,3	49,4	24,2	8,1
3. Jeg/vi diskuterer ofte med de andre foreldrene om hvordan barna har det og trives på skolen	10,7	43,1	35,2	10,9
4. Jeg/vi diskuterer ofte med de andre foreldrene i klassen hvordan undervisningen er	5,4	25,4	53,4	15,8
5. Jeg/vi kjenner de andre barna i klassen svært godt	17,4	52,9	24,5	5,2
6. Når foreldrene i klassen har blitt enige om noe, så følges det opp	17,0	61,1	17,4	4,4
7. Foreldrene gjør mye for å forbedre miljøet i klassen	10,7	45,7	34,6	9,0

På disse spørsmålene svarer om lag to av tre foreldre at de har god kontakt med andre foreldre i klassa og at de ofte snakker med dem. Flertallet av foreldrene har relativt god kjennskap til andre foreldre. Men samtidig er det viktig å understreke at 36 % av foreldrene uttrykker at de har dårlig kontakt med andre foreldre og at 32 % av foreldrene sjelden snakker med andre foreldre i klassa. Dialogen med andre foreldre ser ikke ut til å dreie seg mye om undervisningen i klassa. Her svarer ca. 70 % av foreldrene at de sjelden eller aldri diskuterer undervisningen i klassa med andre foreldre. Men 54 % av foreldrene uttrykker at de diskuterer med andre foreldre om hvordan barna trives på skolen. Foreldrene ser slik ut til å snakke mer om trivsel og sosiale forhold enn om undervisningen. Dette kan gjenspeile hvilke områder i skolen foreldre er særlig opptatt av. Foreldrene uttrykker implisitt her at de sosiale og trivselsmessige forholdene er viktigere enn undervisningen og barnas skolefaglige prestasjoner.

Samlet uttrykker disse spørsmålene og foreldrenes svar på dem noe om hvilket miljø eller klima det er mellom foreldrene i en klasse. Dette kan sies å være uttrykk for foreldreklassemiljøet. Dette begrepet blir brukt senere i rapporten og uttrykker hvordan relasjonene eller miljøet og kontakten mellom foreldrene i en klasse er.

Gjennomgående ser det ut til at dette miljøet mellom foreldrene i klassene er relativt tilfredsstillende. Slik kan dette miljøet representere et potensiale som kan utnyttes i skolesammenheng for å gi barna et best mulig sosialt og skolefaglig opplæringstilbud. Ut fra Davis (1999) kan dette fellesskapet utnyttes i forhold til å etablere flere aktiviteter eller former for samarbeid. Slik kan foreldrenes interesser og behov i større grad imøtekommes og samarbeidet mellom hjem og skole videreutvikles. En vektlegging av miljøet mellom foreldre kan også føre til en myndiggjøring av foreldre ved at de i større grad kan opptre sammen, og får en forståelse for hvor vesentlig deres egen rolle er for deres egne barns skolegang. Men samtidig kan myndige foreldre som står sammen muligens oppleves noe truende på skolens og lærernes hegemoni.

Et utnyttelse av dette foreldreklassemiljøet kan kanskje skje ved å prioritere det Davis kaller tegn og symboler i skolen som ønsker foreldre velkommen. Et eksempel kan være at foreldre har et eget rom i skolen der foreldrenes behov kan imøtekommes gjennom drøftinger av felles problemer, kunne få støtte og hjelp fra andre foreldre og få en opplevelse av å være inkludert både blant andre foreldre og i skolen. Videre vil fellesaktiviteter og arrangementer i skolen, der både foreldre og barn møter sammen eller foreldre alene, ganske sikkert bidra til å utvikle både miljøet mellom foreldre og samarbeidet mellom hjem og skole.

4.2 Faktoranalyser

For både å forenkle og videreutvikle analysene av foreldrenes svar i denne undersøkelsen, er det gjennomført flere faktoranalyser. Gjennom disse faktoranalysene kommer det fram om det i materialet er områder eller faktorer som uttrykker egne begreper eller tema. Resultatene av disse analysene viser at det i materialet fremstår sju faktorer. Dette betyr altså at hvert av disse sju områdene inneholder flere spørsmål som her er slått sammen fordi de har felleselementer som dekker et begreps- eller innholdsområde. Disse sju områdene er i hovedsak i samsvar med den teoretiske konstruksjonen av spørreskjemaene. Det er disse områdene eller faktorene

som vil bli brukt i de videre analysene. Resultatene av de enkelte faktoranalysene blir det ikke her gjort nærmere rede for.⁶

Innenfor spørsmålene som var rettet mot foreldrenes hjelp, støtte og oppfølging av sine barn skolegang i hjemmesituasjonen kommer det av faktoranalysene fram tre områder (faktorer). Disse faktorene er vist i tabellen nedenfor med antall spørsmål og tilhørende reliabilitetsverdi. Det er også gjengitt det nummer hvert enkelt spørsmål har i spørreskjema (se vedlegg 1)

Tabell 4.8 Faktoranalyse foreldres støtte og hjelp

Faktor	Spørsmålnr.	Antall spørsmål	Alpha⁷
Hjelp og støtte til lekser	6, 7, 8, 9	4	.73
Betydning av skolegang	1, 3, 4	3	.75
Tilslutning til den enkelte skoles virksomhet	2, 5, 10	3	.64

Som det tidligere er påpekt er den støtte og hjelp som foregår nesten hver dag i hjemmet svært vesentlig for barnas skolegang. Hjelp og støtte til lekser framstår som en egen faktor der det er en sammenheng mellom å hjelpe til med lekser og å spørre om lekser. Betydning av skolegang er knyttet til å formidle at skole er viktig. Den siste faktoren dreier seg om å formidle til barn en viss form for tilslutning til det som foregår i skolen. Særlig ved at det ikke uttrykkes negative ting om skolen i barnas nærvær. Selv om reliabilitetsverdiene er noe lave, betraktes de som tilfredsstillende i forhold til denne undersøkelsens hensikt.

Det ble også stilt en rekke spørsmål til foreldrene innenfor de mer innholdsmessige elementene i det direkte samarbeidet mellom skole og hjem. Dette er spørsmål om informasjon, drøftinger, medbestemmelse og kjennskap til skolen. Disse spørsmålene finnes i den delen av spørreskjemaet

⁶ Faktoranalysene er gjennomført ved at det først er foretatt en principal component analyse for å vurdere hvor mange faktorer det er rimelig å anvende i de senere analysene. Deretter ble det gjennomført roterende faktoranalyser (varimax og oblimin) med det antall faktorer som kom fram gjennom principal component. Hvis dette ga tilfredsstillende resultat ble de nye faktorene utviklet og det ble gjennomført reliabilitetsanalyser.

⁷ Alpha verdien er et uttrykk for reliabilitet i faktoren. Verdien uttrykkes i en tallstørrelse fra 0 til 1 der en høy og god reliabiliteten vil være en skåre på 1,00. Reliabilitet er et uttrykk for materialets pålitelighet er blant annet et uttrykk for graden av feilvarians i materialet.

som kalles informasjon om og samarbeid med skolen. I faktoranalysene av disse spørsmålene framstår det tre faktorer i materialet.

Tabell 4.9: Faktoranalyse samarbeid hjem skole

Faktor	Spørsmålnr.	Antall spørsmål	Alpha
Informasjon fra og kontakt med skolen	2, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14	10	.82
Diskusjon om og innflytelse på skolens virksomhet	5, 6, 13, 22, 18, 19	5	.70
Kjennskap til lærere, lærebøker, lover og skolens forventninger	1, 15, 16, 17, 20, 21	6	.69

Den første faktoren er knyttet til den informasjon foreldre får fra skolen om både undervisning og deres egne barns skolefaglige og sosiale utvikling. Dessuten hvilken grad av kontakt foreldrene har med lærerne og samsvar mellom regler hjemme og skolen. Den andre faktoren relaterer seg både til drøftinger og diskusjoner med lærerne og grad av innflytelse på den pedagogiske virksomheten i skolen. Her går altså spørsmål om drøftinger sammen med spørsmål om medbestemmelse, noe som tyder på at de foreldrene som får delta i diskusjoner også opplever innflytelse og medvirkning. Den siste faktoren uttrykker grad av kjennskap til skolen gjennom dokumenter som lover, læreplan, lærebøker samt kjennskap til lærerne i skolen. Dessuten er det her også spørsmål om foreldrene kjenner til skolens forventninger til samarbeidet mellom hjem og skole.

Innenfor temaet miljøet mellom foreldre (foreldreklassemiljøet) går alle sju spørsmålene i spørreskjemaet inn i en sumskåre. Det vil si at alle spørsmålene har en indre sammenheng og derfor kan slås sammen.

Tabell 4.10: Faktoranalyse kontakt mellom foreldre

Faktor	Spørsmålnr.	Antall spørsmål	Alpha
Foreldreklassemiljø	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	7	.88

Ut fra analysene ser det ut til at de sju spørsmålene henger godt sammen, og til sammen dekker et tematisk område som nettopp uttrykker miljøet mellom foreldrene i klassa. Ut fra spørsmålene dreier dette foreldreklassemiljøet seg om kontakt mellom foreldre i klassa, diskusjoner mellom foreldrene,

kjennskap til hverandres barn og arbeid for miljøet i klassa. Reliabilitetsverdien er her svært tilfredsstillende, og det kan se ut til at dette dreier seg om et tematisk enhetlig område med et godt begrepsmessig innhold. Miljøet mellom foreldre i klassa kan ut fra dette være et område det er vesentlig å rette søkelyset på i de videre analysene.

4.3 Forskjeller mellom ulike grupper av foreldre

Det ble i de videre analysene av resultatene gjennomført en rekke variansanalyser for å vurdere om det er forskjeller i svarene til ulike grupper av foreldre. I tabellene er det slik at høy skåre innen alle områdene betyr et relativt dårlig resultat, mens lav skåre kan betraktes som en mer positiv vurdering. Den foreldregruppen som har den laveste skåren har slik det beste eller mest positive resultatet. Skåringsverdiene på de ulike områdene (faktorene) kan ikke sammenlignes fordi det er ulikt antall spørsmål i hver faktor. Det er kun foretatt variansanalyser innenfor de sju faktorene som er beskrevet ovenfor. På enkeltspørsmål er det ikke foretatt variansanalyser.

Disse analysene er knyttet til foreldre med ulikt utdanningsnivå, foreldre til barn med eller uten spesialundervisning i skolen, foreldre med henholdsvis norskspråklig og minoritetsspråklig bakgrunn, foreldrenes sivilstatus og foreldre på ulike klasstrinn.

4.3.1 Forskjeller mellom klasstrinn

Forskjeller mellom klasstrinn er her knyttet til foreldre på 1. 5. og 8 klasstrinn. Nedenfor er det vist en tabell med gjennomsnittresultater for foreldrene på hvert enkelt klasstrinn, og om de eventuelle forskjellene mellom klasstrinnene er signifikante.

Tabell 4.11: Forskjeller mellom foreldre med barn på ulike klasstrinn

Område (faktor)	1. kl.	5. kl.	8. kl.	sign. ⁸
Hjelp og støtte til lekser	4,92	5,63	7,33	**
Betydning av skolegang	4,16	3,79	3,71	*
Tilslutning til den enkeltes skoles virksomhet	3,97	4,21	4,60	**
Informasjon fra og kontakt med skolen	19,60	20,01	21,45	-
Diskusjon om og innflytelse på skolens virksomhet	13,53	13,75	14,75	*
Kjennskap til lærebøker, læreplan og skolens forventninger	11,76	12,16	12,95	**
Foreldreklassemiljø	15,83	15,69	18,07	**

* = $p < .01$ ** = $p < .001$

Denne tabellen uttrykker at innenfor de områder som er vurdert i denne undersøkelsen blir samarbeidet mellom hjem og skole dårligere desto eldre elevene blir. Dette gjelder foreldrenes støtte og hjelp til elevene, deres tilslutning til, informasjon fra og medbestemmelse i skolen, deres kjennskap til lover og lærebøker samt miljøet mellom foreldrene. Dette er ikke en uventet utvikling, og den kan kompenseres ved at samarbeidet mellom skole og elev blir tilsvarende sterkere desto eldre elevene blir. Andre undersøkelser tyder for eksempel på at medbestemmelsen til eleven ikke er særlig sterkere i ungdomsskolen enn på barneskolen (Nordahl 1998). Det kan derfor være slik at disse resultatene uttrykker at desto eldre elevene blir i grunnskolen, desto mer autonom blir skolen og lærerne i form av at det blir mindre og mindre innflytelse og deltakelse fra foreldrene, og at elevenes innflytelse heller ikke øker i særlig grad.

Det er særlig ungdomstrinnet som kommer dårligere ut enn det foreldrene på barnetrinnet uttrykker. Disse forskjellene i foreldrenes oppfatninger av samarbeidet med skolen er så entydige at de bør legges vekt på. Forskjellene kan ikke alene skyldes at foreldrene kjenner hverandre dårlig, fordi da skulle 1. klasse kommet enda dårligere ut. Selv om det er forståelig at den direkte oppfølging av barnas skolegang blir noe mindre når elevenes begynner på ungdomstrinnet, er det ikke dermed sagt at informasjonen,

⁸ Sign. er en forkortelse for signifikant som betyr at forskjellene, her forskjeller mellom klasstrinn, i svært liten grad kan skyldes tilfeldigheter. Signifikansnivået er angitt under tabellen.

dialogen og medbestemmelsen hos foreldrene i forhold som angår skolen skulle bli mindre. Ut fra dette kan det være en særlig grunn til å ha fokus på samarbeidet mellom hjem og skole på ungdomstrinnet. Elevene på ungdomstrinnet er i en utviklingsfase der det kan være svært viktig at foreldre og skole står sammen. Det krever et aktivt samarbeid.

4.3.2 Norskspråklige og minoritetsspråklige foreldre

Tabellen nedenfor viser forskjeller i gjennomsnittresultater mellom norskspråklige og minoritetsspråklige foreldre. Andelen minoritetsspråklige foreldre i undersøkelsen er 9,2 %.

Tabell 4.12: Forskjeller mellom norskspråklige og minoritetsspråklige

	Norsk	Minoritets- språklig	Sign.
Hjelp og støtte til lekser	5,87	6,18	-
Betydning av skolegang	3,86	4,26	*
Tilslutning til den enkeltes skoles virksomhet	4,18	4,79	**
Informasjon og kontakt med skolen	20,23	20,24	-
Diskusjon om og innflytelse på skolens virksomhet	13,98	13,52	-
Kjennskap til lærebøker, læreplan og skolens forventninger	12,19	12,67	-
Foreldreklassemiljø	16,26	17,86	*

= $p < .01$ ** = $p < .001$

Denne tabellen viser at det reelt sett er små forskjeller i oppfatninger av samarbeidet mellom skole og hjem når det gjelder norskspråklige og minoritetsspråklige foreldre i dette materialet. Innenfor områdene tilslutning til skolen og foreldrenes vektlegging av skolens betydning, er det signifikante forskjeller. De minoritetsspråklige foreldrene oppfatter skolen som litt mindre betydningsfull enn norske foreldre og gir mindre grad av tilslutning til den virksomhet som foregår i skolen. Men disse forskjellene er ikke større enn at både norskspråklige og minoritetsspråklige foreldre i hovedsak kan sies å være svært positivt innstilt til skolen. Videre ser det ut til at minoritetsspråklige foreldre i noe mindre grad enn norskspråklige foreldre kjenner og snakker med de andre foreldrene i klassa. Samlet sett er disse forskjellene noe mindre enn en skulle tro ut fra kulturelle forskjeller og språklige

problemer. Det kan imidlertid være slik at utvalget av minoritetsspråklige i denne undersøkelsen ikke er representativ blant annet fordi spørreskjemaene kun finnes i norskspråklig versjon. Det har ganske sikkert medført at de som ikke behersker norsk ikke har deltatt i undersøkelsen, og at dette også har dratt ned svarprosenten noe.

4.3.3 Med og uten spesialundervisning

Det ble også analysert om det var forskjeller mellom foreldre som har barn som mottar spesialundervisning og foreldre som ikke har det. Spesialundervisning er her definert som spesialundervisning ut fra sakkyndig vurdering og utgjør 7,4 % av elevene. Resultatene fra variansanalysen er vist i tabellen nedenfor.

Tabell 4.13: Forskjeller mellom foreldre med barn som mottar/ikke mottar spesialundervisning

	Ja	Nei	Sign.
Hjelp og støtte til lekser	6,03	5,90	-
Betydning av skolegang	4,44	3,86	*
Tilslutning til den enkeltes skoles virksomhet	5,18	4,17	**
Informasjon og kontakt med skolen	21,06	20,17	-
Diskusjon om og innflytelse på skolens virksomhet	13,13	14,00	-
Kjennskap til lærebøker, læreplan og skolens forventninger	12,66	12,20	-
Foreldreklassemiljø	17,10	16,34	-

$x=p<.01$ $xx=p<.001$

Mellom foreldre til barn som mottar spesialundervisning og foreldre til barn som ikke mottar spesialundervisning, er det relativt små forskjeller i vurderingene av samarbeidet. Foreldre til barn som mottar spesialundervisning ser på skolen som noe mindre viktig enn andre foreldre. Dette kan ha sammenheng med at enkelte elevene som mottar spesialundervisning kan ha funksjonshemninger som gjør at de ikke kan nå langt i det formelle skolesystemet. Videre gir disse foreldrene noe mindre tilslutning til det som foregår på skolen. Det er ikke helt i samsvar med at samarbeid med disse foreldrene skal tillegges særlig stor vekt. Spesialundervisning er i utgangspunktet en rettighet og ingen plikt barn og foreldre har. Derfor bør det legges stor vekt på at disse foreldrene har innflytelse på det pedagogiske tilbudet til

deres barn. Dette er nødvendig fordi dette er barn som mottar tilpasset opplæring gjennom spesialundervisning, og slik får en mer individuell tilpasset opplæring enn andre. Skal en slik tilpasning av opplæringen være mulig trengs for det første en informasjon fra foreldre om barnets interesser, sterke sider og særlige behov. Foreldrene er de som er best i stand til å gi en slik informasjon. Dessuten forutsettes det at foreldrene blir gjort kjent med og deltar i utviklingen av den individuelle opplæringsplanen. Samlet skulle disse forholdene tilsi at samarbeidet med foreldre til barn som mottar spesialundervisning bør være mer utviklet enn samarbeidet med øvrige foreldre. Slik ser det ikke ut til å være. Dette er i samsvar med (Fylling og Sandvin 1998) som fant at foreldre til barn som mottar spesialundervisning ikke opplever seg som likeverdige samarbeidspartnere med skolen.

4.3.4 Foreldres utdanningsnivå

Når det gjelder foreldrenes utdanningsnivå er det også enkelte forskjeller i oppfatninger av samarbeidet med skolen. Dette er vist i tabellen nedenfor der gjennomsnittresultatene er vist for henholdsvis foreldre med grunnskole (N= 57), yrkesfaglig videregående opplæring (N=176), allmennfaglige videregående opplæring (N=110), 1-3 års høyere utdanning (N=99) og mer enn 3 års høyere utdanning (N=97). Det er foreldrenes høyeste utdanningsnivå dette er uttrykk for.

Tabell 4.14: Foreldres utdanningsnivå

Område (faktor)	Grunn skole	Yrkesf. vidg	Allmen vidg.	1-3 år høyere	>3 år høyere	sign
Hjelp og støtte til lekser	5,66	5,64	5,93	6,01	6,37	
Betydning av skolegang	3,60	3,74	3,86	4,11	4,11	
Tilslutning til den enkeltes skoles virksomhet	5,14	4,26	4,24	4,12	3,82	**
Informasjon fra og kontakt med skolen	21,23	19,65	20,48	20,26	20,23	
Diskusjon om og innflytelse på skolens virksomhet	12,38	14,06	13,78	14,10	14,69	**
Kjennskap til lærebøker, læreplan og skolens forventninger	13,30	12,24	12,48	12,21	11,51	*
Foreldreklassemiljø	16,14	16,17	16,75	16,26	16,78	

Det ser ut til at tilslutningen til skolens virksomhet øker med foreldrenes utdanningsnivå. Det er foreldre med lav utdanning som uttrykker den laveste

tilslutningen til den enkelte skoles virksomhet. Videre er det også slik at kjennskap til lærebøker, læreplan og lovverk er bedre hos foreldre med høy utdanning enn hos foreldre med lav utdanning. Foreldre med kun grunnskole er også klart mer engstelige for å si fra når de er uenig med skolen. Foreldre med lav utdanning ser imidlertid ut til å oppleve noe større grad av medbestemmelse enn foreldre med høy utdanning. Det er noe overraskende at foreldre med lav utdanning skulle ha større innflytelse og opplever mer drøftinger med skolen enn foreldre med høy utdanning. Det kan muligens ha sammenheng med at foreldre med høy utdanning har større forventninger om medvirkning i skolen, og at de derfor er mer negative i sin vurderinger.

Men samlet sett er bildet at foreldre med lav utdanning opplever mer innflytelse i skolen enn foreldre med høy utdanning, mens de gir mindre tilslutning til skolen og har mindre kjennskap til lærebøker, læreplaner og lovverk. Størst er forskjellen mellom foreldre med kun grunnskole og foreldre med mer enn tre års høyere utdanning. Disse forskjellene kan uttrykke at det for skolen er vesentlig å vurdere om informasjonen og dialogen er like godt tilrettelagt for alle grupper av foreldre. Dette er også viktig for det som skal være hensikten med samarbeidet mellom hjem og skole; barn og unges læring og utvikling. Her finner vi også forskjeller når resultater i skolen sammenholdes med foreldrenes utdanningsnivå. Barn av foreldre med lav utdanning får dårligere karakterer og viser mer problematferd enn barn av foreldre med høy utdanning (Sørli og Nordahl 1998). Dette skulle tilsi at det var særlig viktig å utvikle et godt samarbeid med foreldre med en noe lav utdanning.

4.3.5 Foreldres sivilstatus

Det ble i kartleggingsundersøkelsen også spurt om foreldrenes sivilstatus. Men om barna bor sammen med både biologisk mor og far eller i andre familieformer, ser ut til å ha liten eller ingen sammenheng med deltagelse i og oppfatninger av samarbeidet med skolen. Det er ikke signifikante forskjeller mellom de ulike gruppene av foreldre ut fra sivilstatus. Enslige mødre og fedre ser som et eksempel ut til å vektlegge barnas skolegang like mye, og oppfatter samarbeidet med skolen på samme måte, som øvrige foreldre.

4.4 Forskjeller mellom kommuner

Det er med foreldre fra åtte forskjellige kommuner i kartleggingsundersøkelsen. I tabellen nedenfor er det gjengitt hvilke områder det er signifi-

kante forskjeller mellom kommunene. Det er her brukt de samme faktorene som i variansanalysene av ulike grupper av foreldre. I presentasjonen av resultatene er kommunene anonymisert slik at det ikke framgår hvordan foreldrene i de enkelte kommunene har skåret.

Tabell 4.15: Forskjeller mellom kommunene

Område (faktor)	Sign.
Hjelp og støtte til lekser	*
Betydning av skolegang	*
Tilslutning til den enkeltes skoles virksomhet	
Informasjon fra og kontakt med skolen	**
Diskusjon om og innflytelse på skolens virksomhet	**
Kjennskap til lærebøker, læreplan og skolens forventninger	*
Foreldreklassemiljø	**

* = $p < 0.05$ ** = $p < 0.01$

Det eksisterer signifikante forskjeller mellom enkelte kommuner innenfor de aller fleste av faktorene. Det er imidlertid viktig å understreke at disse forskjellene ikke er så store at vi kan si at en kommunen har et utmerket samarbeid og en annen kommune har et dårlig samarbeid med foreldrene. Som et eksempel kan vi si at innen området diskusjon om og medbestemmelse på skolens virksomhet, betyr disse forskjellen ikke noe annet enn at foreldrene i kommunene i litt forskjellig grad opplever at de har liten eller ingen innflytelse på det som skjer i skolen.

Når det er sagt så uttrykker disse forskjellene også at noen kommuner lykkes i noe større grad enn andre kommuner i å samarbeide med foreldrene. Det er en tendens til at de kommuner som skårer bra innenfor et området også gjør det innenfor de andre av vurderingsområdene. Det innebærer at det finnes muligheter for å videreutvikle samarbeidet mellom hjem og skole, og at kommunene kan lære av hverandre.

Kommunestørrelse og kommunetype ser ikke ut til å ha noen sammenheng med disse kommuneforskjellene. Det er ikke slik at det små kommuner er et bedre samarbeid mellom skole og hjem enn det vi finner i større kommuner. Det er heller ikke noen forskjeller mellom bykommuner og små kommuner med spredt bosetting. Kontakten mellom foreldre og mellom foreldre og skolen er ikke nødvendigvis bedre i små oversiktlige miljøer enn den er i noe større miljøer eller samfunn. Dette innebærer også at skole-

størrelse ikke ser ut til å ha noen særlig sammenheng med samarbeidet mellom hjem og skole. Foreldre i små skoler er ikke mer fornøyde med samarbeidet enn foreldre i større skoler.

4.5 Sammenhenger mellom ulike områder (faktorer) i undersøkelsen

I tabellen nedenfor er det på bakgrunn av korrelasjonsanalyser gjengitt sammenhenger mellom de ulike faktorene (områdene) i undersøkelsen⁹. Korrelasjonsanalyser uttrykker imidlertid ikke årsaksforhold. Vi kan derfor ikke ut fra denne tabellen hevde at det er enkelte forhold som fører til for eksempel foreldres medbestemmelse i skolen. Men vi vil få et bilde av hva som henger sammen, og det kan gi et uttrykk for hva vi eventuelt kan satse på i arbeidet for å forbedre samarbeidet.

Tabell 4.16: Sammenhenger i undersøkelsen

	Skolens betydn.	Tilslutning til skolen	Informasjon og kontakt	Innflytelse og diskusjon	Kjennskap til skole	Foreldreklasse-miljø
Hjelp og støtte lekser	.22	.16	.15	.17	.21	.22
Skolens betydn.		.05	.06	.07	.03	.05
Tilslutning til skolen			.19	-.12	.23	.14
Informasjon og kontakt				.44	.54	.45
Innflytelse og diskusjon					.35	.40
Kjennskap til skole						.37

Denne tabellen viser flere interessante sammenhenger. Blant annet er det en klar sammenheng mellom informasjon fra og kontakt med skolen og opplevelse av drøftinger og medbestemmelse i skolen (.44). De som er godt fornøyd med informasjonen opplever større medvirkning. Hva som er årsak

⁹ Positive sammenhenger eller korrelasjoner uttrykkes i tallstørrelser mellom .00 og 1.00. En sammenheng på .00 betyr ingen sammenheng, mens 1.00 kan sies å være en 100% sammenheng. Ofte regnes sammenhenger over .30 som interessante sammenhenger med en viss styrke i.

og virkning kan vi som sagt ikke si noe om ut fra denne undersøkelsen. Men sannsynligvis går dette begge veier. God informasjon kan være et viktig grunnlag for drøfting og medvirkning, samtidig som at drøftinger og medbestemmelse også vil gi god informasjon.

Videre er det relativt sterke sammenhenger mellom miljøet mellom foreldre (foreldreklassemiljøet) og både informasjon fra skolen (.45), innflytelse og diskusjon (.40) og kjennskap til skole (.37). Dette uttrykker at i klasser der foreldrene kjenner hverandre godt og snakker mye sammen, der er foreldrene også mer fornøyd med samarbeidet med skolen. Det kan se ut til at informasjon, drøftinger og opplevelse av medvirkning er prosesser som også foregår mellom foreldre, og ikke bare i dialog med skolen. Foreldreklassemiljøet framstår slik som en sentral faktor for opplevelse av samarbeidet mellom hjem og skole. Vi ser også at det er en sammenheng mellom foreldreklassemiljøet og hjelp og støtte til lekser (.22) som kan tyde på at i klasser der det er et godt miljø mellom foreldrene er også foreldrene mer oppmerksomme på og følger sterkere opp barnas skolegang. I tilknytning til videreutvikling av samarbeidet mellom hjem og skole, er disse sammenhengene interessante funn. Det kan se ut til at å utvikle et godt miljø mellom foreldrene i en klasse kan bidra til et bedre samarbeid mellom hjem og skole. I forhold til elevene i skolen er det også god grunn til å anta at de profiterer både sosialt og faglig på at foreldrene kjenner hverandre godt og snakker sammen.

Det er også relativt klare sammenhenger mellom kjennskap til lærebøker, læreplan og lovverk og foreldrenes vurdering av samarbeidet med skolen. Foreldre som har god kunnskap om skole er gjennomgående mer fornøyd med både informasjon og kontakt med skolen (.54), og den innflytelse og diskusjon de har med skolen (.35). Disse foreldrene uttrykker også svakt mer tilslutning til skolen (.23). Sammenhengene som framkommer her er vesentlige i forhold til dette utviklingsprosjektet, der informasjon og kunnskapsutvikling er tenkt brukt for å forbedre samarbeidet med skolen. Det kan tyde på at kjennskap til og kunnskap om skole kan forbedre samarbeidet mellom hjem og skole. Men samtidig ser det ut til å være flere forhold som påvirker opplevelsen av samarbeidet med skolen, og her ser foreldreklassemiljøet ut til å være en vesentlig faktor.

Samlet viser disse korrelasjonene at det er variasjoner i foreldres opplevelse av samarbeidet med skolen, og at foreldre som er relativt fornøyd med samarbeidet kjennetegnes ved enkelte bestemte forhold. Disse foreldrene har godt forhold til andre foreldre i klassa, de har en relativt god

kjennskap til læreplaner, lærebøker og lovverk og de kjenner i stor grad hvilke forventninger skolen har til dem som foreldre. Det er ikke slik at disse forholdene nødvendigvis er årsak til deres relative tilfredshet med samarbeidet med skolen. Men det kan være grunn til å tro at å satse på noen av de forholdene som er nevnt her, kan bidra til å forbedre foreldres opplevelse av samarbeidet med skolen.

Samtidig er det grunn til å understreke at disse relativt tilfredse foreldrene gjennom sine vurderinger også uttrykker at de kjenner lærerne godt, og at lærerne tar hensyn til deres synspunkter. Det indikerer at dette også er foreldre som møter lærere som er engasjert i og prioriterer samarbeid med foreldre. Den enkelte lærers betydning skal derfor ikke underkjennes. Dette er i samsvar med Davis (1999) som påpeker at læreren sitter med nøkkelen til både å kunne forbedre og forhindre eller vise motstand mot samarbeidet med foreldrene.

5 Resultater samarbeidsutvalg, foreldrenes arbeidsutvalg og klassekontakter

Her presenterer resultatene fra de tre spørreskjemaene som er brukt i forhold til klassekontakter, foreldrenes arbeidsutvalg (FAU) og samarbeidsutvalg. Disse instansene i skolen betraktes her som den representative foreldre-medvirkningen og er også benevnt som det formelle samarbeidet mellom hjem og skole. Det vil si at her er det ikke hver enkelt forelder som deltar, men foreldre som er valgt for å representere andre foreldre i formelle samarbeidsfora. I kapittel 1.5 er både oppgavene til samarbeidsutvalg, FAU og klassekontakter kort beskrevet.

5.1 Samarbeidsutvalg

Det ble gitt like spørsmål til alle deltakerne i samarbeidsutvalget ved alle skolene i de åtte kommunene (vedlegg 3). Det ble her utformet utsagn som informantene skulle ta stilling til innenfor sentrale deler av et samarbeid mellom ulike organisasjoner eller instanser (jfr. kapittel 2.3) I tabellen på neste side, er det gjengitt svarene fra medlemmene i samarbeidsutvalget ved skolene på spørsmål om planarbeid, formalisering, ressursbruk, beslutningsmyndighet og mål.

Resultatene viser at alle deltagerne i samarbeidsutvalget uttrykker at det legges stor vekt på formalisering og regelstyring av møtene (innkalling, referat og lignende). Men deltagerne i utvalget opplever liten eller ingen innflytelse på planarbeid og ressursbruk i skolen. 96 % av medlemmene i samarbeidsutvalget formidler at plandokumentene enten ble kun lagt fram som informasjon eller at de ble godkjent uten reel innflytelse. I forhold til budsjettet og ressursbruk ved skolen var det ingen av informantene som mente at samarbeidsutvalget hadde stor innflytelse på dette. Den generelle beslutningsmyndigheten i samarbeidsutvalgene ved skolene vurderes som liten og for mange som helt fraværende. Kun 14 % av medlemmene vurderte det slik at beslutningene i samarbeidsutvalget var sterkt forpliktende for skolen. Videre ser det også ut til at fire av fem samarbeidsutvalg og skoler ikke har klare felles forpliktende felles mål for arbeidet. Satt litt på spissen framstår samarbeidsutvalget i denne kartleggingsundersøkelsen som et formelt organ uten reell betydning eller innflytelse i skolen. Det er et utvalg skolene skal ha og som foreldre skal være representert i, men det betyr lite.

Ut fra begrepet makt framstår samarbeidsutvalget som en instans med illusorisk og ikke reell makt. Utvalget er mer å betrakte som et organ der det blir gitt informasjon om den enkelte skole med en høy grad av formalisering.

Tabell 5.1 Resultater samarbeidsutvalg (N=85)

OMRÅDE	UTSAGN	FREKVENNS
Planarbeid	Plandokumenter ble kun lagt fram som informasjon	34,5 %
	Plandokumentene ble godkjent med SU hadde ingen reell innflytelse	61,9 %
	SU hadde en aktiv rolle i utvikling av plandokumentene	3,6 %
Formalisering	Det var ingen bruk av formelle regler for hvordan disse møtene skulle foregå.	5,9 %
	Det ble lagt noe vekt på formelle regler for hvordan arbeidet skulle foregå.	50,6 %
	Det ble lagt stor vekt på regelstyring i både det organisatoriske og i det beslutningsmessige i SU.	43,5 %
Ressursbruk	Godkjente budsjettet men hadde ingen innflytelse på ressursbruken i skolen.	73,8 %
	SU hadde noe innflytelse på ressursbruken i skolen ved at budsjettet kunne endres	26,2 %
	SU hadde stor innflytelse på den økonomiske ressursbruken både når det gjelder budsjettet og enkeltsaker.	0 %
Beslutningsmyndighet	Makten og beslutningsmyndigheten var hos skolens/kommunens ledelse.	31,0 %
	Det fantes noe beslutningsmyndighet i SU, men det var nødvendig med godkjenning av rektor eller ledelsen i skolen.	54,8 %
	Beslutningene i SU var sterkt forpliktende for skolens ledelse.	14,3 %
Felles mål	Det var ingen klart definerte felles mål for skolen og samarbeidsutvalget	24,7 %
	Det fantes noen felles mål for skolen og samarbeidsutvalget	56,5 %
	Skolen og samarbeidsutvalget hadde klare felles mål og det arbeides primært for å realisere disse.	18,8 %

I analysen av svarene er det også sett på om det er forskjeller i svarene til de ulike deltakerne i samarbeidsutvalget. Disse analysene viser at det er rektor som er den deltageren i utvalget som vurderte beslutningsmyndigheten, innflytelsen og målsettingene som lavest eller mest negativt. Det kan indikere

at forutsetningene for å drive et godt samarbeid med foreldre gjennom samarbeidsutvalget i liten grad er til stede når det er rektor i skolen som har minst tro på eller dårligst erfaringer med arbeidet i utvalget.

Sett i forhold til den organisasjonsteoretiske tilnærmingen ut fra begrepene samarbeid og samordning, er det mulig å analysere disse resultatene noe nærmere. Når det gjelder området formaliseringsgrad bærer arbeidet i samarbeidsutvalget preg av å være en samordnet virksomhet. Men dette bildet endrer seg når det gjelder målprioritering, forpliktelse og grad av forpliktelse og autonomi. Det ser ut til å være lite felles målprioritering i samarbeidsutvalget slik at deltagerne i liten grad opplever sterke kollektive mål for arbeidet. Videre ser det heller ikke ut til at deltagerne i samarbeidsutvalget gir noe særlig avkall på autonomi og slik føler seg forpliktet av det som skjer her. Graden av makt og beslutningsmyndighet er lav eller til dels fraværende i utvalget. Siden samarbeidsutvalgets arbeid i hovedsak er knyttet til skolens virksomhet og mindre til foreldrenes forpliktelser eller ansattes situasjon, er det derfor primært ledelsen i skolen som i liten grad gir avkall på autonomi, og dermed ikke delegerer beslutningsmyndighet. Alle deltagerne i samarbeidsutvalget uttrykker at det ikke er delegert beslutningsmyndighet til utvalget. Denne lave graden av kollektive mål og beslutningsmyndighet er også i samsvar med at graden av forpliktelse også er liten. I den grad det fattes reelle beslutninger i samarbeidsutvalget, er de i liten grad forpliktende. Dette kan blant annet ha sammenheng med at ledelsen i skolen må forholde seg til arbeidstakernes rettigheter og deres avtaleverk.

Sett i forhold til ulike strategier for samarbeid og samordning (jfr kap. 2.4) kan det hevdes at samarbeidsutvalget preges av en mellomting av tilfeldig samarbeid og gjensidig tilpasning. Det er et samarbeid preget av sak til sak samarbeid og til dels tilfeldigheter. Med tilfeldigheter menes at selv om det er formalisert i form av møteplan og lignende, er det i liten grad formalisert og forpliktende i forhold til beslutninger. Hvordan beslutninger fattes, om det fattes beslutninger, på hvilke områder og med hvilken grad av forpliktelse, ser ut til å være mer implisitt enn eksplisitt. Forskjellen fra tilfeldig samarbeid er at arbeidet i utvalget foregår regelmessig og at dokumenter og skriftlighet er sterkt framtrædende. På den annen side kan også omfattende og fagrelaterte møtedokumenter bidra til fremmedgjøring og lav deltagelse fra deltagerne sin side.

Skal samarbeidsutvalget fungere som et reelt samarbeidsorgan for skolens virksomheten er det et klart behov for klart definerte klare mål for utvalget, gi det sterkere grad av beslutningsmyndighet og dermed redusere

skoleledelsens autonomi i forhold til utvalget. Dette er mulig i henhold til opplæringsloven. Hvis det ikke skjer en slik utvikling vil samarbeidsutvalget fortsatt lett være et organ uten makt og uten betydning for skolen, der det legges fram dokumenter, informeres og utveksles meninger, men ikke fattes beslutninger. Mot dette kan det hevdes at samarbeidsutvalget primært er et rådgivingsorgan og ikke et beslutningsutvalg. Dette er i utgangspunktet i samsvar med opplæringsloven som uttrykker at samarbeidsutvalget har rett til å uttale seg i alle saker som angår skolen. Men samtidig uttrykker også opplæringsloven at kommunen kan delegerer styringsoppgaver til samarbeidsutvalget. Delegering av styringsoppgaver innebærer at samarbeidsutvalget vil få reell makt og beslutningsmyndighet som er forpliktende for skolen. Det skal ikke her taes stilling til hvilke type styringsoppgaver som kan eller bør delegeres fra kommunen. Men om kommunene ønsker et samarbeidsutvalg som skal ha en reel funksjon, vil det ut fra denne kartleggingsundersøkelsen være nødvendig å starte en debatt om hvilke typer styringsoppgaver det vil være naturlig å delegerer.

5.2 Foreldrenes arbeidsutvalg

Innen dette området har alle medlemmene i foreldrenes arbeidsutvalg (FAU) ved hver enkelt skole svart på et eget spørreskjema om utvalget sin virksomhet (vedlegg 4). Spørsmålene er utformet ut for å vurdere den beslutningsmyndighet og innflytelse FAU har i skolen. Her er det grunn til å understreke at FAU ikke er tillagt medbestemmelse i følge opplæringsloven. Men på den annen side er det heller ikke uttalt at arbeidsutvalg ikke kan ha innflytelse.

Tabell 5.2 Resultateter foreldrenes arbeidsutvalg (N=78)

OMRÅDE	UTSAGN	FREKVENNS
Formalisering	Det var ingen bruk av formelle regler for hvordan disse møtene skulle foregå.	9,1 %
	Det ble lagt noe vekt på formelle regler for hvordan arbeidet skulle foregå.	46,8 %
	Det ble lagt stor vekt på regelstyring i både det organisatoriske og i det beslutningsmessige i FAU.	44,2 %
Ressursbruk	FAU hadde i praksis ingen innflytelse på ressursbruken i skolen.	46,8 %
	FAU hadde noe innflytelse på ressursbruken i skolen	50,6 %
	FAU hadde stor innflytelse på den økonomiske ressursbruken både når det gjelder budsjettet og enkeltsaker.	2,6 %
Beslutningsmyndighet	Makten og beslutningsmyndigheten var hos skolens ledelse og ikke i FAU.	20,8 %
	Det fantes noe beslutningsmyndighet i FAU, men det var nødvendig med godkjenning av rektor eller ledelsen i skolen.	66,2 %
	Beslutningene i FAU var sterkt forpliktende for skolen ledelse.	13,0 %
Felles mål	Det var ingen klart definerte felles mål for din skole og arbeidet i FAU.	29,4 %
	Det fantes noen felles mål for din skole og arbeidet i FAU.	65,3 %
	Skolen og FAU hadde klart uttrykte felles mål og det arbeides primært for å realisere disse.	5,3 %

Virksomheten i foreldrenes arbeidsutvalg bærer preg av at det er regelmessige og godt formaliserte møter der de fleste valgt medlemmene deltar. Men i forhold til innflytelse og medbestemmelse i skolen så har FAU i disse kommunene ingen særlig betydning. FAU har ut fra resultatene liten innflytelse på ressursbruk i skolen, og medlemmene opplever heller ingen beslutningsmyndighet i forhold til skolens pedagogiske virksomhet. Beslutningsmyndigheten til foreldrenes arbeidsutvalg ser ut til å være relatert til arrangementer og dugnader ved hver enkelt skole. Slik kan det hevdes at FAU, i samsvar med opplæringsloven, arbeider mye for å realisere et godt skolemiljø. Medlemmene i FAU uttrykker videre at det i svært liten grad finnes klart uttrykte felles mål for foreldrenes arbeidsutvalg og skolen. Sett i forhold til opplæringslovens paragraf 11-4 kunne det være slike målsettinger

fordi foreldrerådets mål i lovverket i stor grad er i samsvar med overordnede mål for skolen.

Det ble også spurt om ledelsen ved skolene vanligvis deltar i møtene til FAU. Her svarer 64 % medlemmene i FAU at dette er vanlig ved skolene. Dette kan på mange måter være en hensiktsmessig ordning, men den kan også sette klare begrensninger for de diskusjoner som bør foregå i foreldrenes arbeidsutvalg. I henhold til opplæringsloven skal FAU utnevnes av et foreldreråd der alle foreldre er medlemmer, og det skal fremme fellesinteressene til foreldrene. Det kan være motsetninger mellom å fremme foreldrenes fellesinteresser og ha ledelsen ved en skole tilstede i møtene.

Det generelle bildet er at FAU ordner mange arrangementer og praktiske ting i skolen, men at de i liten grad involveres i pedagogiske og ressursmessige spørsmål. Dette er imidlertid i stor grad i samsvar med opplæringsloven. Forutsetningene for at FAU kunne være mer delaktige i skolens virksomhet er imidlertid i stor grad til stede. Foreldrenes arbeidsutvalg er et demokratisk organ som formelt ser ut til å fungere bra, og det har direkte representasjon i samarbeidsutvalgene ved skolene.

Sett i forhold til begrepene samarbeid og samordning er det på mange måter vanskelig å vurdere foreldrenes arbeidsutvalg, og det er heller ikke mulig å betrakte det som et samarbeidsorgan. Den viktigste grunnen til dette er at det kun er et utvalg for foreldre som representerer andre foreldre. Skolen er ikke representert i utvalg uten ved at det er særlig grunner til det eller ved at det på enkeltskoler f.eks. er tradisjoner for rektor kan ha møte og talerett. Det er et utvalg som kun representerer en part eller interessegruppe – foreldre.

Det er også vanskelig å vurdere foreldrenes arbeidsutvalg ut fra organisasjonsteoretiske prinsipper. Dette fordi en rekke forutsetninger for å drive en styrende virksomhet ved skolen mangler eller er fraværende. I utgangspunktet finnes det slik det er lagt opp ved skolen ingen beslutningsmyndighet i utvalget tilknyttet skolens pedagogiske virksomhet. Med unntak av dugnader og arrangementer ved skolene har utvalget svært få områder å fatte beslutninger om. Ut over dette ser det ikke ut til at utvalget er gitt noen makt. Når så den reelle makten i samarbeidsutvalget også er liten, har representantene fra FAU heller ikke her mulighet til å øve innflytelse. Det kan tenkes at forberedelser til møter i samarbeidsutvalget blir av liten interesse når det ikke foregår reelle beslutninger i dette utvalget.

Når kun foreldre er representert og det ikke finnes noen beslutningsmyndighet i forhold til skolens virksomhet, bidrar dette også til at det vil

være vanskelig å snakke om noen felles målsettinger med skolen. Felles eller kollektive målsettinger bør være relatert til en virksomhet som partene driver sammen og der begge partene har innflytelse. Disse forutsetningene finnes ikke for dette utvalget og dets forhold til skolen, og dermed vil det være svært vanskelig å vurdere i en slik målsammenheng.

Konklusjonen vil ut fra dette være at foreldrenes arbeidsutvalg er en interesseorganisasjon for foreldrene ved skolen. Det finnes ikke delegert beslutningsmyndighet der og de har ingen autonomi å gi slipp. Men også som interesseorganisasjon må FAU betraktes som en svak organisasjon eller gruppering med liten mulighet for innflytelse. Det har få eller ingen virkemidler og ressurstilgangen er videre liten. Målene til FAU er relatert til å fremme foreldrenes interesser, skape et godt skolemiljø, skape godt samhold mellom foreldre og skolen, og legge til rette for trivsel og positiv utvikling hos elevene. Spørsmålet er hvordan et utvalg som ikke er gitt noe makt og/eller ressurser skal kunne realisere denne type mål. Dette gjelder særlig om det er konfliktsituasjoner mellom skolens ledelse og foreldrene. I dagens organisering av skolene i denne undersøkelsen, er i hovedsak all makt tillagt skolens ledelse. Et sentralt problem ved dagens organisering er forholdet mellom foreldrenes arbeidsutvalg og samarbeidsutvalget på skolen. Her kunne det være sterkere relasjoner mellom foreldrene i samarbeidsutvalget og foreldrenes arbeidsutvalg, dersom det særlig i samarbeidsutvalget fantes klare målsettinger og delegert beslutningsmyndighet innenfor vesentlige virksomhetsområder og ressursbruk i skolen.

Dette er ikke nødvendigvis noen kritikk av verken skolen eller foreldrene. Det er kun vurderinger og beskrivelser basert på resultatene fra undersøkelsen, og den posisjon foreldrenes arbeidsutvalg kan sies å ha ut fra lovverk og forskrifter. Om det fortsatt må og bør være slik, er en helt annen diskusjon som ikke skal gjennomføres her. Et sentralt element i en slik diskusjon bør imidlertid være om foreldrerådet i skolene har et potensiale, og om det kunne utnyttes bedre for både å styrke samarbeidet mellom hjem og skole, og å bidra til barn og unges læring og utvikling.

5.3 Klassekontakter

På spørreskjemaet tilknyttet klassekontakter ved skolene svarte klassekontakter i 1., 5. og 8. klasse på disse spørsmålene (vedlegg 2). Hensikten med disse spørsmålene var å få et generelt bilde av arbeidet som klassekontakt, både i forhold til hva den enkelte klassekontakt hadde av arbeidsoppgaver og hvilken innflytelse klassekontaktene hadde. I tabellen nedenfor

er det gjengitt gjennomsnittresultatene av klassekontaktene svar på spørsmål om de praktiske arbeidsoppgavene.

Tabell 5.3 Klassekontaktene arbeidsoppgaver (N=51)

	Svært liten grad			Svært stor grad	
	1	2	3	4	5
I hvilken grad hadde du kjennskap til dine oppgaver som klassekontakt?					3,47
Fikk du opplæring i forbindelse med ditt arbeid som klassekontakt?					2,04
I hvilken grad tok foreldrene i klassen kontakt med deg som klassekontakt?					1,91
I hvilken grad benyttet skolen/klassestyrer seg av deg som klassekontakt?					2,86
I hvilken grad tok du kontakt med andre foreldre?					2,63
I hvilken grad var du med på å forberede foreldremøtene?					2,44
I hvilken grad hadde du innflytelse på innholdet i foreldremøtene?					2,63
I hvilken grad ledet du foreldremøtene?					1,91
I hvilken grad hadde du ansvar for de praktiske forberedelsene til foreldremøtene som å ordne med servering?					3,40
I hvilken grad tok du kontakt med elevene i klassen i ditt arbeid som klassekontakt?					1,93

Hvis vi her tar utgangspunkt i de som har krysset av for svarkategori 1 og 3, uttrykker om lag 70 % av klassekontaktene at de i liten grad fikk opplæring som klassekontakt. Det er i samsvar med KUF (1998) der kun 14 % av klassekontaktene oppga at de hadde fått opplæring for dette arbeidet. Videre uttrykker 75 % at de andre foreldrene i liten grad tok kontakt med dem som klassekontakter, og klassekontaktene selv tok også relativt lite kontakt med de øvrige foreldrene i klassa. Slik ser ikke klassekontaktene ut til å fungere som et bindeledd mellom andre foreldre og klassestyrer. Om lag halvparten av klassekontaktene uttrykte videre at de i liten grad hadde innflytelse på innholdet i foreldremøtene eller var med på å forberede foreldremøtene. Men når det gjaldt de praktiske forberedelsene så uttrykker 70 % av klassekontaktene at de hadde stort ansvar for dette. I forhold til foreldremøter

fungerer klassekontaktene her i stor grad som en praktisk ansvarlig. Det ser generelt ut til at klassekontaktene i liten grad opplever seg delaktige i klassens virksomhet og i skolens samarbeid med de øvrige foreldrene.

Det ble også stilt enkelte spørsmål om samarbeidet mellom klassestyrer og klassekontakter med særlig fokus på den reelle innflytelsen og medvirkningen til klassekontaktene. Sett ut fra lovverk og læreplan er ikke dette nødvendigvis særlig relevante indikatorer, men de er brukt her for å få et bilde av hvilken innflytelse og deltakelse klassekontakter faktisk har. Svarene på disse spørsmålene er framstilt i tabellen nedenfor.

Tabell 5.4 Samarbeid mellom klassestyrer og klassekontakt.

OMRÅDE	UTSAGN	FREKVENS
Deltagelse	Jeg/vi hadde sjelden eller aldri møter med lærere eller andre	40,0 %
	Deltagerene i møtene var klassestyrer og/eller andre klasselærere og klassekontakter.	52,0 %
	Deltagerene i møtene var klassestyrer, andre klasselærere, elever og klassekontakter	8,0 %
Formalisering	Det var ingen bruk av formelle regler for hvordan disse møtene skulle foregå.	28,0 %
	Det ble lagt noe vekt på formelle regler for hvordan arbeidet skulle foregå.	68,0 %
	Det ble lagt stor vekt på regelstyring i både beslutninger og organisering i møtene	4,0 %
Innflytelse på undervisning	Klassekontaktene hadde ingen innflytelse på undervisningen i klassen	68,0 %
	Klassekontaktene hadde noe innflytelse på undervisningen	30,0 %
	Klassekontaktene hadde stor innflytelse på både mål, innhold og arbeidsmåter i klassen.	2,0 %
Felles mål	Det var ingen klart definerte felles mål for samarbeidet mellom klassestyrer/klasselærere og klassekontakter.	50,0 %
	Det fantes noen felles mål for samarbeidet mellom klassestyrer/klasselærere og klassekontakter	44,0 %
	Klassestyrer/klasselærere og klassekontakter her klare felles mål og det arbeides primært for å realisere disse.	6,0 %

Resultatene fra denne delen av undersøkelsen viser at 4 av 10 klassekontakter hadde sjelden eller aldri møter med klassestyrer eller klasselærere. Det uttrykker klart at for mange klassekontakter foregår det ikke noe samarbeid med lærerne i klassa. Videre uttrykker 7 av 10 klassekontakter at

de ikke hadde noen innflytelse på undervisningen i klassa. Den pedagogiske virksomheten ser ikke ut til å være tema for samarbeid mellom de fleste klassekontakter og klasselærere. Dette understreker at samarbeidet dreier seg om delegering av praktiske oppgaver til klassekontaktene, ofte i forbindelse med foreldremøter i klassa. I forhold til målsettinger uttrykker kun 6 % av klassekontaktene at det eksisterer klart uttrykte felles målsettinger for klassestyrer/klasselærers og klassekontakters arbeid. Dette kan uttrykke at organiseringen av arbeidet er slik at klassekontaktene gjør sine praktiske oppgaver og lærerne i klassa utfører sine pedagogisk definerte oppgaver, og at det dermed ikke er behov for noen felles mål.

Klassekontaktene framstår gjennom denne undersøkelsen som en lite utnyttet ressurs i skolen. De benyttes i liten grad av andre foreldre i klassen, og skolen og klassestyrerne benytter seg også i liten grad av klassekontaktene. Det er nesten bare innenfor de praktiske gjøremålene og forberedelsene klassekontaktene ser ut til å ha klare oppgaver. Dette kan være oppgaver som å sørge for kaffe og kaker til foreldremøtene, se til at alle foreldrene betaler sine bidrag til klassekassa og ordne enkelte arrangementer i klassa.

Klassekontaktene har en formell og valgt representativ rolle i samarbeidet mellom hjem og skole. Klassekontaktene representerer de øvrige foreldrene i en klasse, og vil i samarbeidet med skolen i særlig grad forholde seg til klassestyrer og øvrige klasselærere. I et slikt perspektiv bærer ikke samarbeidet mellom klassekontakter og skolen preg av å være en samordnet virksomhet. Klassestyrer og klassekontakter framstår imidlertid i denne undersøkelsen ikke som likeverdige deltagere i dette samarbeidet. Det ser ut til å være klassestyrer som leder samarbeid, og som slik også bestemmer hva den enkelte klassekontakt inviteres til å samarbeide om. Klassekontaktens opplevelse av liten innflytelse og medbestemmelse både på innhold i foreldremøter, og ikke minst undervisningen i klassa, viser at den valgte foreldrerepresentanten er gitt lite makt. Makt og delegering av beslutningsmyndighet er et viktig kriterie for kvaliteten på et samarbeid, og her ser det ut til at dette kriteriet ikke tilfredsstilles.

Når 94 % av klassekontaktene uttrykker at det ikke eksisterer klare felles mål for klassestyrers og klassekontaktens arbeid er dette også et forhold som bidrar til at et annet kriterium på et kvalitativt godt samarbeid ikke tilfredsstilles. Dessuten så er det få møter mellom klassekontakt og klassestyrer, og klassekontaktene er i liten grad med på å forberede det som skal skje. Samlet bærer dette preg av å være et relativt tilfeldig samarbeid som er

avhengig av hvilke behov og ønsker lærerne har. Klassekontaktene ser i liten grad ut til å kunne påvirke dette forholdet, og får dessuten også i liten grad opplæring i forhold til dette arbeidet. Makten i samarbeidet er tillagt lærerne og det eksisterer i liten grad noen gjensidighet.

Klassekontaktene har i langt større grad innflytelse på de praktiske forberedelsene og gjennomføring av foreldremøter og andre arrangement. Slik framstår klassekontaktene som lærernes gode hjelpere i praktiske gjøremål. Men det ser ikke ut til at lærerne betrakter klassekontaktene og dermed indirekte foreldrene som likeverdige deltakere med beslutningsmyndighet og kollektive målsettinger. Klassekontaktene gis liten mulighet til å ta del i beslutninger som angår virksomheten i klasserommet på skolen.

Men det er her viktig å drøfte hvilke muligheter klassestyrer og andre klasselærere har for å utnytte klassekontaktene i større grad og gi dem mer innflytelse. Dette vil på mange måter bryte med tradisjoner i skolen, det krever tid og vil kanskje også til dels gå ut over det skolen og lærerne er pålagt i lovverk og læreplan. Derfor kan en slik endring i klassestyrers bruk av klassekontakter kreve mer enn det en klassestyrer har rammer og betingelser for å kunne klare alene. Det vil i særlig grad måtte legges til rette for og støttes og oppmuntres fra skolens ledelse. Dessuten er det her tatt som en forutsetning at foreldrene ønsker en slik rolle som klassekontakter. Det er det slett ikke sikkert at foreldre ønsker. Om klassekontaktene skulle ha større innflytelse og et mer reelt samarbeid ville det bety et relativt stort ansvar. Dette er et ansvar som vi ikke med sikkerhet kan si at foreldre har kunnskaper og interesse av å ta del i.

Skal foreldre ansvarliggjøres mer i skolesammenheng er en mulighet at klassekontakter får en annen rolle enn det å være en praktisk hjelper i enkelte situasjoner og anledninger i skolen. Innflytelse krever også ansvar, og da bør det kanskje i større grad legges til rette for at det skal stilles krav og forventninger til foreldre som medfører innflytelse på flere områder enn det praktiske. Men hvilke områder dette bør være, bør drøftes inngående mellom skolen, klasselærere og foreldre.

I forhold til et ressursperspektiv på foreldre kan vi si at klassekontaktene blir lite utnyttet og dermed også alle foreldrene. Samlet vil foreldrene i en klasse inneha svært mange ressurser og muligheter som kunne utnyttes i skolesammenheng. Klassekontaktene kunne være personer som formidlet og administrerte foreldrenes ressurser og muligheter. Til dette kunne klassekontaktene benyttes som det naturlige formidlingspunkt mellom skole

og det enkelte hjem. Hvis det videre er en bekymring for foreldrenes deltagelse i skolen, så ville ikke minst det å bruke klassekontaktene mer aktivt i skolen være en mulighet for å øke foreldrenes betydning for både samarbeidet med skolen og for barnas utvikling og læring. Særlig kunne klassekontaktene bidra til at foreldrene sto mer sammen som gruppe og slik ble myndiggjort i skolesammenheng.

Når klassekontakter her tillegges relativt stor vekt i samarbeidet mellom skole og hjem, er det fordi klassen ser ut til å være den mest sentrale arena for barns læring og utvikling (Sørli og Nordahl 1998). Hensikten med samarbeidet mellom skole og hjem er også å bidra til barns læring og utvikling. Det innebærer at klassen og klasserommet bør være sentral i skole og hjemsamarbeid, og ved siden av hver enkelt foreldre vil her klassekontaktene kunne spille en vesentlig rolle for samarbeidet. Men da må foreldre og klassekontakter sees som en mulig ressurs for å løse skolens oppgaver og klassekontaktene bør sammen med klassestyrere gis opplæring for å bidra til en slik utvikling (Davis 1999).

Forholdet mellom klassekontakter og FAU kunne nok også bidra i en slik utvikling hvis FAU kunne ha et mer definert ansvar i forhold til klassekontaktene. Opplæring av klassekontakter er et eksempel på en oppgave FAU kunne ta seg av om de fikk rammevilkår til å utøve dette.

6 Oppsummering

Denne kartleggingsundersøkelsen viser at det er relativt stor avstand mellom idealer og realiteter når det gjelder samarbeidet mellom hjem og skole. Læreplanverket vektlegger at foreldrene har hovedansvaret for barnas oppdragelse. Foreldrene skal gjennom informasjon og dialog ha medvirkning i skolen, og skolen og hjemmet skal stå sammen i arbeidet med barnas læring og utvikling. Disse ambisiøse intensjonene ser ikke ut til å bli realisert i praksis.

Nå er ikke samarbeid mellom hjem og skole noe mål i seg selv. Samarbeidet er mer å betrakte som et middel som skal bidra til en bedre utdanning og oppvekst for barn og unge. Men når den reelle dialogen med og innflytelsen fra foreldrene nesten ikke er til stede, så kan samarbeidet mellom hjem og skole heller ikke bidra særlig mye til at barn og unge opplever et godt læringsmiljø og utvikles i positiv retning både sosialt og skolefaglig.

Dessuten skal det heller ikke underslås at foreldrenes opplevelse av samarbeid med skolen har en egenverdi. Det kan være svært belastende som foreldre å være i en situasjon der en er usikker på hvordan egne barn har det i skolen, og samtidig oppleve at en har liten mulighet for å være i dialog om eller påvirke situasjonen. For foreldrene har det en verdi at de i skolen og av lærerne blir møtt med tillit og likeverd, og at de opplever reelle muligheter for dialog og medvirkning.

Foreldre er en ressurs for barnas skolegang

Ut fra denne kartleggingsundersøkelsen ser foreldrene i hovedsak ut til å gi god støtte og oppfølging til sine barns skolegang i hjemmet. I hverdagen spør alle foreldre om hva barna har i lekser, om de trives på skolen og gir uttrykk av at skolegang er viktig. Kort sagt ser foreldrene i hovedsak ut til å gjøre de rette tingene i forhold til den daglige oppfølgingen av sine barns skolegang. Davis (1999) og Wichstrøm (1993) viser at denne oppfølgingen i det enkelte hjem har sammenheng med barnas resultater i skolen. Det er ganske sikkert slik at denne oppfølgingen betyr mer for barnas skolegang enn om foreldrene møter på foreldremøter og i konferansetimer en til to ganger per halvår. Slik framstår foreldrene i denne undersøkelsen som en betydningsfull ressurs for barnas skolegang. Dette kan sies å være i samsvar med et ressursorientert perspektiv der det positive i alle barns utvikling og læring vektlegges. Et slikt

perspektiv på foreldre vil understreke at *alle* foreldre har ressurser og er betydningsfulle for egne barn, også for deres skolegang.

Når foreldrene i denne undersøkelsen opplever at de i liten grad har dialog med og innflytelse i skolen, kan det være et uttrykk for at lærerne ikke har erkjent foreldrenes betydning for barn og unges skolefaglige læring og sosiale og personlige utvikling. Hvis den erkjennelsen i større grad hadde vært til stede, ville også barn og unges læring vært mer i fokus for samarbeidet, og dermed også en gjensidig dialog om det som foregår i skolen. Spørsmålet er om samarbeidet er noe skolen gjør fordi det skal gjøres eller fordi skolen ser seg tjent med det for å løse sine sentrale mål og oppgaver. Det ser ut til at foreldrenes potensiale og betydning for egne barns læring og utvikling ikke blir utnyttet tilstrekkelig i skolen. Skal en slik endring foregå, vil en form for paradigmeskifte i skolen fra, en problemorientering til en ressursorientering, være nødvendig. Som det er påpekt ovenfor må skolen og lærerne se på alle foreldre som en ressurs, og ikke betrakte foreldre som problemer eller klienter fordi de for eksempel ikke møter på foreldremøter. Dette vil også kreve at lærerne erkjenner at et utenfraperspektiv på foreldrene vil gi utilstrekkelig og kanskje uriktig informasjon om foreldre og barn. Det bør legges større vekt på å se hvilken betydning foreldrene har for barna sine i hverdagen.

Mye informasjon og lite dialog og medvirkning

Det store flertallet av foreldrene er godt fornøyd med den informasjonen de får om undervisningen og barnas skolefaglige prestasjoner. De er noe mindre fornøyd med den informasjonen de får om barnas trivsel i skolen og deres sosiale utvikling. Men generelt ser det ut til at skolen gir god informasjon til foreldrene, noe som også er i samsvar med tidligere undersøkelser. Imidlertid opplever foreldrene klart mindre grad av dialog og drøftinger med skolen om forhold knyttet til trivsel, sosial utvikling og undervisning. Når det gjelder graden av medvirkning i skolen så erfarer de aller fleste foreldre medbestemmelsen som nesten fraværende. Samarbeidet mellom skolen, og da først og fremst lærerne og de enkelte foreldrene, bærer preg av mye og relevant informasjon og lite dialog, drøftinger og medbestemmelse. Foreldrene kan ikke sies å oppleve det som kan betraktes som et partnerskap med skolen når det gjelder barnas utvikling og læring. Det er ikke tilstrekkelig grad av likeverdighet, gjensidighet og felles ansvar i dette samarbeidet eller partnerskapet. Makten ligger i skolen og hos lærerne.

Det er mange måter å forklare eller forstå dette informasjonsorienterte samarbeidet mellom foreldrene og skolen. Foreldrene kan være for lite engasjert, og har kanskje ikke interesse av medbestemmelse og det ansvar det fører med seg. Det kan være at lærerne engasjerer seg for lite i samarbeidet, og kanskje opplever foreldrene som en trussel mot sin maktposisjon eller sitt hegemoni. Lærerne kan også mangle kunnskap om hvordan samarbeidet med foreldre bør drives og oppleve rammefaktorer i skolen som gjør realiseringen av samarbeidet vanskelig. Det kan også være at det i praksis i liten grad er mulig å realisere de intensjoner som finnes i læreplanverket om skolens samarbeid med foreldre. Disse og eventuelt andre mulige forståelsesmåter bør drøftes som et grunnlag for å videreutvikle samarbeidet mellom skole. Et forhold som ifølge Davis (1999) alltid vil være vesentlig, er at læreren sitter med nøkkelen til at samarbeidet kan fungere. Uten lærernes interesse og ferdigheter kan ikke samarbeidet mellom hjem og skole realiseres på en tilfredsstillende måte. Dette kan være viktig for de kommunene som har deltatt i denne kartleggingsundersøkelsen, og det understreker at lærernes kunnskap og interesser innenfor dette området bør stimuleres.

Forskjeller mellom ulike grupper av foreldre

Davis (1999) påpeker at samarbeidet mellom skole og hjem må nå alle foreldre og slik gå på tvers av sosial klasse, utdanningsnivå, etnisitet og lignende. I kartleggingsundersøkelsen er dette analysert ved å beregne forskjeller mellom ulike grupper av foreldre. Det ser ut til at minoritetsspråklige foreldre, foreldre med lav utdanning og foreldre til elever som mottar spesialundervisning i noen grad er mindre fornøyd med samarbeidet med skolen enn øvrige foreldre. Foreldre med høy utdanning og med barn som ikke har særlige problemer med læring og atferd i skolen, er i svak grad mer fornøyd med samarbeidet. Slik kan det se ut til at dagens samarbeid mellom skole og hjem til dels er bedre tilpasset noen grupper av foreldre enn andre. Men samtidig er ikke forskjellene særlig store, og kan dermed også indikere at skolene samarbeider med de ulike foreldregruppene på en relativt likeverdig måte. I disse vurderingene kan også den noe lave svarprosenten ha en innflytelse på disse gjennomsnittresultatene, slik at det er vanskelig å trekke klare konklusjoner innen dette området.

Foreldremedvirkning er særlig utfordrende på ungdomstrinnet

Desto eldre elevene blir desto mindre fornøyd blir foreldrene med samarbeidet med skolen. I denne kartleggingsundersøkelsen gjelder det særlig foreldre på ungdomstrinnet. Foreldrene med barn på ungdomstrinnet viser i

sine vurderinger at de ikke kjenner lærerne, at de ikke er i dialog med skolen og ikke har noen innflytelse. Dette kan skyldes at barna som etterhvert blir ungdommer i større grad selv samarbeider med og har innflytelse i skolen. Men ut fra andre undersøkelser ser ikke dette ut til å være tilfelle. Derfor kan også være slik at autonomien til skolene blir større desto eldre elevene blir, og muligheten for eller viljen til samarbeid med foreldre og elever blir tilsvarende mindre.

Det er også slik, særlig på ungdomstrinnet, at en rekke faktorer vil gjøre samarbeidet vanskelig. Antallet lærere er ofte langt større enn på barnetrinnet, dermed blir kontakten med den enkelte lærer ofte mindre, lærebøkene og innholdet i undervisningen kan for noen foreldre være slik at det er vanskelig å følge med og hjelpe til, ungdom kan ønske mindre involvering fra egne foreldre, det eksisterer sterke tradisjoner knyttet til den enkelte faglærers styring av undervisningen, enkelte lærere kan være av den oppfatning at karakterer i seg selv gir nok informasjon o.s.v.. Men selv om det eksisterer en rekke rammefaktorer og tradisjoner som kan motvirke samarbeidet med foreldre på ungdomstrinnet, er ikke det ensbetydende med at samarbeid ikke er viktig. Ungdommene i slutten av grunnskolen er i en utviklingsfase der det kan være gode grunner for at foreldre og skole samhandler. Det kan derfor være desto større grunn til å vektlegge dette samarbeidet, og slik bidra til endring eller videreutvikling i foreldremedvirkningen på ungdomstrinnet.

Foreldreklassemiljøet framstår som vesentlig

Med foreldreklassemiljøet menes det miljø eller det sosiale forholdet som er mellom foreldrene i en klasse. I denne undersøkelsen viser dette miljøet mellom foreldre klare sammenhenger med foreldrenes opplevelse av samarbeidet med skolen. Foreldre som kjenner og snakker mye med andre foreldre og kjenner andre foreldres barn, er mer fornøyd med både informasjonen, dialogen og medvirkningen i skolen. Disse foreldrene har også bedre kjennskap til lærerne, lærebøker, læreplan og lovverk. Sammenhengene er signifikante og relativt sterke og betraktes her som et interessant og viktig empirisk funn.

Disse sammenhengene kan forstås ved at et godt sosialt miljø mellom foreldre innebærer at foreldre utveksler informasjon om skolen, klassa og lærerne og slik får mye informasjon og god kjennskap til skolen. Videre kan det innebære at foreldre som er trygge på hverandre lettere vil stille lærerne spørsmål, komme med synspunkter og kanskje stå sterkere sammen som en

felles foreldregruppe. Det kan også tenkes at barna gjennom dette kommer mer i fokus for samarbeidet mellom hjem og skole. Slik framstår det sosiale miljøet mellom foreldre eller foreldreklassemiljø som en viktig faktor for å kunne forberede samarbeidet mellom hjem og skole. Et sterkt foreldreklassemiljø kan også bidra til mer gjensidighet og likeverdighet i samarbeidet mellom hjem og skole. Men samtidig kan det også oppleves som en trussel mot den maktposisjon lærerne og skolen ofte ser ut til å være i.

Det representative og formelle samarbeidet er lite reelt

Med det representative og formelle samarbeidet menes foreldremedvirkning i samarbeidsutvalg, foreldrenes arbeidsutvalg og som klassekontakter. Denne undersøkelsen viser at disse formelle samarbeidsorganene i liten grad fungerer som fora for et reelt samarbeid mellom skole og hjem. Grunnen til dette er først og fremst at disse samarbeidsorganene ikke har reell innflytelse på skolens økonomi og pedagogiske virksomhet. De fungerer primært som informasjonskanaler og utfører i tillegg en del praktisk oppgaver i skolen.

I samarbeidsutvalgene ved skolene finnes det liten eller ingen beslutningsmyndighet, og dermed har utvalget ingen innflytelse på for eksempel planarbeid og ressursbruk i skolene. Skolene ved skolens ledelse ser ikke ut til å være forpliktet av samarbeidsutvalget og gir ikke slipp på egen autonomi. Ved dette kan det i samarbeidsutvalget ikke utvikles en samordnet virksomhet mellom skolens ledelse, foreldre og ansatte i skolen. Samarbeidsutvalget bærer preg av å være et forum for informasjon, der det ikke eksisterer klare mål og der innflytelse på skolens virksomhet er til dels fraværende. Dette er ikke et brudd på opplæringslovens bestemmelser, men det er her viktig å påpeke at kommunene kan delegerer beslutningsmyndighet til samarbeidsutvalget. Ut fra resultatene av denne undersøkelsen kan det se ut til å være nødvendig om det skal foregå et reelt samarbeid eller en samordnet virksomhet i dette utvalget. Hvis det ikke skjer kan samarbeidsutvalget lett forbli et utvalg uten makt og innflytelse.

Foreldrenes arbeidsutvalg (FAU) ser ut til å være preget av situasjonen i samarbeidsutvalget. I samarbeidsutvalget skal FAU være representert, og her kunne foreldrenes arbeidsutvalg hatt innflytelse om det i samarbeidsutvalget var foretatt reelle beslutninger. Foreldrene kunne da gjennom foreldrenes arbeidsutvalg hatt drøftinger og forberedt saker av betydning for skolen. Når så ikke skjer ser det ut til at FAU i stor grad konsentrerer sin virksomhet om praktiske oppgaver og arrangementer i skolen, og slik får dette representative utvalget for foreldrene liten betydning for ressursdisponering og den

pedagogiske virksomheten i skolen. Drøftinger av denne type saker i foreldrenes arbeidsutvalg kan muligens også være problematisk ved at to av tre rektorer deltar regelmessig på møtene i FAU.

Klassekontaktene ser først og fremst ut til å ansvar for praktiske forberedelse til foreldremøter og ulike arrangementer i klassa. Verken andre foreldre eller klasselærere synes å bruke klassekontaktene til andre oppgaver, og de inviteres ikke til å ha noen særlig medvirkning på det som foregår i klassa. Klassekontaktene ser også ut til å settes lite i stand til å løse sine oppgaver ved at kun tre av ti klassekontakter har fått opplæring. En opplæring av klassekontakter kunne gi innsikt i de oppgaver en klassekontakt har og de nasjonale mål som er satt for samarbeidet mellom hjem og skole.

Samlet framstår de formelle samarbeidsorganene samarbeidsutvalget, foreldrenes arbeidsutvalg og klassekontaktene som lite reelle fora for foreldremedvirkning. Foreldrenes mulighet for innflytelse i skolen blir ikke realisert fordi det i disse fora ikke finnes makt, beslutningsmyndighet og klare målsettinger. Det ser mer ut til at i det formelle samarbeidet, er foreldrene noe skolen bruker når skolen ser seg tjent med det. Dette kan ikke sies å være i samsvar med de nasjonale intensjonene for samarbeidet mellom hjem og skole. I en videreutvikling av samarbeidet mellom hjem og skole vil det imidlertid være viktig å spørre om foreldrene er interessert i en sterkere formell innflytelse i skolen, og om de er forberedt på det ansvar som følger med en mer reell dialog og medvirkning i skolen.

Litteratur

Aarseth, T (1984): Tverretatlig samordning – i alle fall et forsøk. Publikasjon nr. 25. Institutt for offentlig administrasjon og administrasjonskunnskap. Universitetet i Bergen

Christiansen, K. U. Og Nordahl, T. (1993): *Tverretatlig samarbeid i utvikling*. Hamar. Kapere forlag

Coleman J. S. (1987): Families and schools I: *Educational Researcher* 16 s. 32-38

Davis, D. (1999): Looking back, looking ahead: reflection on lessons over twenty-five years. I: Smit, F., Moerel, H., van der Wolf, K. And Slegers, P (red): *Building bridges between home and school*. Institute for applied social sciences. University Nijmegen

Epstein, J.L. (1992): *School and Family Partnership*. Encyclopedia of Educational Research New York: Macmillan

Folkesson, P. (1996): Perspektiver på familien ved slutten av et årtusen. I: Sandæk, M. og Tveiten, G (red): *Sammen med familien*. Oslo: Kommuneforlaget

Fylling, I og Sandvin, J. T. (1998): *Parents, schools and special education*. Bodø: Nordlandsforskning

Hafstad, R. (1996): Kommunikasjon med foreldre I: Helgeland, I.M. (red): *Forebyggende arbeid i skolen en pedagogisk utfordring*. Oslo: Kommuneforlaget

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (1998): *Undersøkelse om samarbeid mellom hjem og skole*. Feedback Research

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (1998): *Opplæringslova – ny lov om grunnskolen og den vidaregående opplæringa*. Oslo: Trykksaksekspedisjonen

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (1997): *Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen..* Oslo: Nasjonalt Læremiddelsenter

Kristjanson, B. (1989): *Vardandets barndom – bevarandes barnforskning*. I: Dahlgren, I. Og Hultquist, K. (red): *Seendet og seendets villkor*. EN bok omm barn og unges velferd HLS Förlag, Stockholm

Liden, H (1997): *Det er jo tross alt oss, elevene det dreier seg om*. Samarbeid mellom hjem og skole med fokus på barnet. Trondheim Norsk senter for barneforskning. Rapport nr. 48

Mendel, M. (1999): Parents at School programme as a perspective of partnership's orientation increase in Poland. I: Smit, F., Moerel, H., van der Wolf, K. And Slegers, P (red): *Building bridges between home and school*. Institute for applied social sciences. University Nijmegen

Moore, S. and Lasky, S. (1999): Parent involvement in education: models, strategies and contexts. I: Smit, F., Moerel, H., van der Wolf, K. And Slegers, P (red): *Building bridges between home and school*. Institute for applied social sciences. University Nijmegen

Nordahl, T. og Sørli M-A. (1996): Samarbeid mellom hjem og skole erfaringer og utfordringer. I Sandæk, M. Og Tveiten, G. (red): *Sammen med familien*. Kommuneforlaget. Oslo

Schultz Jørgensen P. (1996): Risiko og mestring – på vej mot et nytt paradigme.. I: Sandæk, M. Og Tveiten, G (red): *Sammen med familien*. Kommuneforlaget. Oslo

Smit, F., Moerel, H., van der Wolf, K. And Slegers, P (1999) *Building bridges between home and school*. Institute for applied social sciences. University Nijmegen

St. meld. nr. 14 (1997-98): *Om foreldremedvarknad i grunnskolen*. Kyrkje-, utdannings- og forskningsdepartementet

Sørli, M-A og Nordahl, T. (1998): *Problematferd i skolen. Hovedfunn, forklaringer og pedagogiske implikasjoner*. NOVA Rapport 12a/98

Vestre, S. E. (1995): *Foreldresyn på grunnskolen*. Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet

Wichstrøm, L. (1993): *Family Communication and Individual Dysfunction*. Department of Behavioral Sciences in Medicine, University of Oslo and the Research Council of Norway's Centre for Youth Research

Summary

This report presents the results of a survey about the collaboration between home and school. This survey is a part of an evaluation concerning a development project to strengthen the collaboration between home and school in two counties. The national parents committee for primary and lower secondary education (FUG) is responsible for this project. The purpose of the project is to educate parents, develop principals for good relationship between home and school and to strengthen parent's influence in school. The evaluation will be done side by side with the project.

The problems of the evaluation are related the profit of parents education, quality of collaboration and if there is a connection in the relationship between home and school and the general classroom environment for the pupils in the school. The results of this survey will also be compared with the national goals for the collaboration between home and school.

The informants in the survey are the parents to the children in 1. and 5. grade in primary education and parents to the children in 8. grade in the lower secondary education. Parents who are members of different collaboration committees in the schools have also been informants in the survey.

The main discoveries in this survey are that the collaboration between the school and the parents show much information, but not much dialog, discussion and codetermination. The parents get relatively good information about their children's social and academic development, but have small or none influence on the schools teaching activities. The collaboration between home and school is poorer the older the children get.

This is not in accordance with the national goals, which say that the school and the parents together should assist to the development of the children, and that the collaboration between home and school should be based on equality and mutuality. The consequence of the lacking mutuality in the collaboration is that the real power is within the school and the teachers.

This survey shows that the relations between the parents in one class have clear connections to the parents' experiences of collaboration with the school. The parents, who know and talk with other parents and know other parents' children, are more content with the information, dialogue and participation in school. These connections show that good social relations between parents involves that parents exchange information about the

school, the class and the teachers, and this way they get a lot of information and knowledge of the school.

The different collaboration committees do not have any real influence on the schools economy or the teaching in school. Mostly they are information channels and they do some practical tasks in the school.

The survey shows collectively that it is a long distance between ideals and realities concerning collaboration between home and school.

VEDLEGG 1: Spørreskjema – alle foreldre

N O V A

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring

Munthesgt. 29

0260 OSLO

Tlf 22 54 12 00

Fax 22 54 12 01

Kartleggingsundersøkelse

Foreldremedvirkning i grunnskolen

Spørreskjema - alle foreldre

Foreldremedvirkning i grunnskolen er et utviklingsprosjekt i regi av Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG) og Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Hensikten med prosjektet er å utvikle dialogen og samarbeidet mellom hjem og skole for blant annet å bidra til et bedre læringsmiljø for elevene. Prosjektet avsluttes sommeren 2002.

I forbindelse med dette prosjektet skal det gjennomføres en kartleggingsundersøkelse av forskningsinstituttet NOVA. Denne undersøkelsen gjennomføres for å finne ut hvordan samarbeidet mellom hjem og skole var før overnevnte prosjektet ble iverksatt. I denne undersøkelsen er det lagt stor vekt på at resultatene skal oppbevares på en forsvarlig måte og i samsvar med bestemmelser i lovverket. Dette innebærer blant annet:

- Deltagelsen i undersøkelsen er frivillig.
- Det får ingen konsekvenser for foresatte eller deres barn om dere ikke deltar i denne undersøkelsen
- Det vil ikke registreres opplysninger som er mulig å føre tilbake til enkeltpersoner.
- Alle dataene i undersøkelsen vil bli slettet ved avslutning av prosjektet.

Vi ber at dere som foreldre svarer på spørsmålene i dette spørreskjemaet og returnerer det i vedlagte frankerte konvolutt. Dette vil være av betydning for hvordan samarbeidet mellom hjem og skole kan videreutvikles.

Thomas Nordahl

Skolekode: _____

Kryss av for hvilket klassetrinn deres barn gikk i skoleåret 1998/99:

_____ 1. Klasse _____ 5. Klasse _____ 8.klasse

Bakgrunnsopplysninger

1. Kryss av for hvem bor barnet sammen med

Biologisk mor og far		Far og samboer	
Mor		Far og stemor	
Far		Fosterbarn	
Mor og samboer		Adoptivbarn	
Mor og stefar		Andre	

2. Hvor mange søsken har barnet?

Ingen	
En	
To	
Tre	
Fire eller flere	

3 Foreldres utdanningsnivå

Hvis du alene har hovedansvaret for oppdragelsen trenger du kun krysse av for ditt eget utdanningsnivå.

a. Kryss av for mors høyest fullførte utdanning

Grunnskole	
Yrkesfaglig videregående opplæring	
Allmennfaglig videregående opplæring	
Fra ett til og med tre års høyere utdanning (høgskole/universitet)	
Mer enn tre års høyere utdanning (høgskole/universitet)	

b. Kryss av for fars høyest fullførte utdanning

Grunnskole	
Yrkesfaglig videregående opplæring	
Allmennfaglig videregående opplæring	
Fra ett til og med tre års høyere utdanning (høgskole/universitet)	
Mer enn tre års høyere utdanning (høgskole/universitet)	

4. Nasjonalitet og språk

	Svar
Hvilken nasjonalitet har mor?	
Hvilken nasjonalitet har far?	

5. Barnets opplæringstilbud

	Ja	Nei
Har ditt barn mottatt spesialundervisning siste skoleår?		
Har ditt/deres barn fått morsmålsopplæring i et annet språk enn norsk?		

6. Samarbeid med skolen

	Mor	Far	Like mye
Kryss av for hvem av foreldrene som deltar mest i samarbeidet med skolen eller om dere deltar like mye			

Kontakt med skolen

7. Kryss for hvilken hvilken måte har du/dere hatt kontakt med klassestyrer eller andre lærere fra nyttår til sommeren 1999.

	Ja	Nei
a. Har hatt telefonisk kontakt med lærerne.		
b. Har deltatt på foreldremøte i klassen.		
c. Har deltatt i konferansetime på skolen.		
d. Har hatt samtale hjemme hos deg/dere.		
e. Har deltatt i andre planleggings- eller arbeidsmøter med lærerne på skolen.		
f. Har deltatt i arrangementer eller dugnader på skolen.		
g. Har hatt annen kontakt.		

8. Kryss av for hvor mange ganger har du/dere hatt avtalte møter eller samtaler med klassestyrer fra nyttår til sommeren 1999.

0 ganger	
1-2 ganger	
3-4 ganger	
5-6 ganger	
Mer enn 6	

9. Hvor mange ganger har du/dere tatt initiativ til samtale med klassestyrer?

0 ganger	
1-2 ganger	
3-4 ganger	
5-6 ganger	
Mer enn 6	

Støtte i skolearbeid

Ta stilling til utsagnene nedenfor og kryss av for om du/dere synes utsagnene stemmer meget godt, ganske godt, ganske dårlig eller svært dårlig med dine/deres erfaringer.

UTSAGN	Stemmer meget godt	Stemmer ganske godt	Stemmer ganske dårlig	Stemmer svært dårlig
1. Jeg/vi er opptatt av at vårt barn skal gjøre det skolefaglig sett bra på skolen.				
2. Jeg/vi snakker ofte med barnet om hvordan han/hun har det og trives på skolen.				
3. Jeg/vi er opptatt av at vårt barn skal forstå at skolegang og utdanning er viktig.				
4. Jeg/vi oppmuntrer ofte barnet til å gjøre det bra på skolen				
5. Jeg/vi uttrykker ofte at jeg/vi er misfornøyd med hvordan barnet klarer seg på skolen.				
6. Jeg/vi spør ofte om hva barnet har i lekser.				
7. Jeg/vi passer på at barnet gjør leksene sine.				
8. Jeg/vi hjelper ofte barnet med lekser.				
9. Jeg/vi snakker sjelden med barnet om det som foregår på skolen.				
10. Jeg/vi uttrykker ofte til barnet at jeg/vi er uenig i det som foregår på skolen.				

Informasjon om og samarbeid med skolen

Nedenfor er det formulert enkelte utsagn om informasjonen fra skolen til foreldre og om samarbeidet mellom foreldre og skolen. Ta stilling til utsagnene ved å krysse av for om de stemmer meget godt, ganske godt, ganske dårlig eller svært dårlig med din/deres erfaringer.

UTSAGN	Stemmer meget godt	Stemmer ganske godt	Stemmer ganske dårlig	Stemmer svært dårlig
1. Jeg/vi vet altfor lite om de lærerne vårt barn har på skolen.				
2. Jeg/vi har god kontakt med barnets lærere.				
3. Jeg/vi er meget fornøyd med den informasjon skolen gir om barnets skolefaglige utvikling.				
4. Jeg/vi blir godt informert om barnets undervisningsopplegg på skolen.				
5. Jeg/vi diskuterer ofte med lærerene om måten det undervises på og hva elevene lærer.				
6. Jeg/vi har stor innflytelse på hva barna lærer på skolen og hvordan det undervises.				
7. Vi får ikke tilstrekkelige opplysninger om hvordan barnet trives og har det sosialt på skolen.				
8. Jeg/vi er svært tilfreds med skolens informasjon om hvordan barnet oppfører seg på skolen.				
9. Skolen har gitt meg/oss for dårlig informasjon om den klassen mitt/vårt barn går i.				
10. Jeg/vi blir i altfor liten grad trukket inn i diskusjoner om barnets sosiale utvikling.				
11. Lærerene tar i stor grad hensyn til mine/våre synspunkter om sosial utvikling og oppdragelse i skolen.				
12. Jeg/vi er enige med lærerne om de normer og regler som eksisterer i skolen og klassen.				
13. Som foreldre har jeg/vi stor innflytelse på normer og regler i skolen.				

UTSAGN forts.	Stemme r meget godt	Stemme r ganske godt	Stemme r ganske dårlig	Stemme r svært dårlig
14. Reglene og normene på skolen og i klassen er i samsvar med regler og normer vi har hjemme.				
15. Jeg/vi er usikre på hvilke forventninger skolen har til meg/oss når det gjelder samarbeid med skolen.				
16. Jeg/vi har god kjennskap til lovverket og læreplanen for skolen.				
17. Jeg/vi har god kjennskap til innholdet i de lærebøkene som mitt/vårt barn bruker på skolen.				
18. I foreldremøter og i konferansetimer diskuterer vi ofte hva som fører til best læring for elevene.				
19. Jeg/vi mener at det faglige nivået i undervisningen er for høyt.				
20. Jeg/vi har så dårlig kjennskap til skolen og lærerne at vi ikke involverer oss eller sier i fra når vi er uenige.				
21. Som foreldre tør vi ikke si i fra om hva vi mener om lærerne og skolen av frykt for at dette skal gå ut over mitt/vårt barn.				
22. Som foreldre har vi generelt svært stor innflytelse på barnets utvikling og læring i skolen.				

Kontakt mellom foreldrene i klassen

Nedenfor er det enkelte utsagn om kontakten mellom foreldrene i klassen. Ta stilling til utsagnene ved å krysse av for om de stemmer meget godt, ganske godt, ganske dårlig eller svært dårlig med din/deres erfaringer.

UTSAGN	Stemmer meget godt	Stemmer ganske godt	Stemmer ganske dårlig	Stemmer svært dårlig
1. Kontakten mellom foreldre i denne klassen er svært god.				
2. Jeg/vi snakker ofte med andre foreldre i klassen.				
3. Jeg/vi diskuterer ofte med de andre foreldrene i klassen om hvordan barna har det og trives på skolen.				
4. Jeg/vi diskuterer ofte med de andre foreldrene i klassen hvordan undervisningen er.				
5. Jeg/vi kjenner de andre barna i klassen svært godt.				
6. Når foreldrene i klassen har blitt enige om noe, så følges det opp.				
7. Foreldrene gjør mye for å forbedre miljøet i klassen.				

Takk for at du besvarte dette spørreskjemaet

VEDLEGG 2:

Spørreskjema for klassekontakter i skoleåret 1998/99

N O V A

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring

Munthesgt. 29

0260 OSLO

Tlf 22 54 12 00

Fax 22 54 12 01

Kartleggingsundersøkelse

Foreldremedvirkning i grunnskolen

Spørreskjema for klassekontakter i skoleåret 1998/99

Foreldremedvirkning i grunnskolen er et utviklingsprosjekt i regi av Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG) og Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Hensikten med prosjektet er å utvikle dialogen og samarbeidet mellom hjem og skole for blant annet å bidra til et bedre læringsmiljø for elevene.

I forbindelse med dette prosjektet skal det gjennomføres en kartleggingsundersøkelse av forskningsinstituttet NOVA. Denne undersøkelsen gjennomføres for å finne ut hvordan samarbeidet mellom hjem og skole var før overnevnte prosjektet ble iverksatt. I denne undersøkelsen er det lagt stor vekt på at resultatene skal oppbevares på en forsvarlig måte og i samsvar med bestemmelser i lovverket. Dette innebærer blant annet:

- Deltagelsen i undersøkelsen er frivillig.
- Det får ingen konsekvenser for foresatte eller deres barn om dere ikke deltar i denne undersøkelsen
- Det vil ikke registreres opplysninger som er mulig å føre tilbake til enkeltpersoner.
- Alle dataene i undersøkelsen vil bli slettet ved avslutning av prosjektet.

Vi ber at dere som klassekontakter skoleåret 1998/99 svarer på spørsmålene i dette spørreskjemaet og returnerer det i vedlagte frankerte konvolutt. Dette vil være av betydning for hvordan samarbeidet mellom hjem og skole kan videreutvikles.

Thomas Nordahl

Skolekode: _____

Kryss av for hvilket klassetrinn deres barn gikk i skoleåret 1998/99:

_____ 1. Klasse _____ 5. Klasse _____ 8.klasse

Bakgrunnsopplysninger

Kryss av for ja eller nei på spørsmålene nedenfor

	Ja	Nei
Deltok du regelmessig i møter i FAU?		
Var du medlem i samarbeidsutvalget ved skolen?		

Oppgaver som klassekontakt

Nedenfor er det utformet en rekke spørsmål tilknyttet ditt arbeid som klassekontakt. På en skala fra en til fem skal du krysse av for i hvilken grad du utførte de ulike oppgavene. Verdi en betyr i svært liten grad og verdi fem betyr i svært stor grad.

	Svært liten grad	Svært stor grad
I hvilken grad hadde du kjennskap til dine oppgaver som klassekontakt?	1 ----- 2 -----3 ----- 4 -----5	
Fikk du opplæring i forbindelse med ditt arbeid som klassekontakt?	1 ----- 2 -----3 ----- 4 -----5	
I hvilken grad tok foreldrene i klassen kontakt med deg som klassekontakt?	1 ----- 2 -----3 ----- 4 -----5	
I hvilken grad benyttet skolen/klassestyrer seg av deg som klassekontakt?	1 ----- 2 -----3 ----- 4 -----5	
I hvilken grad tok du kontakt med andre foreldre?	1 ----- 2 -----3 ----- 4 -----5	
I hvilken grad var du med på å forberede foreldremøtene?	1 ----- 2 -----3 ----- 4 -----5	
I hvilken grad hadde du innflytelse på innholdet i foreldremøtene?	1 ----- 2 -----3 ----- 4 -----5	
I hvilken grad ledet du foreldremøtene?	1 ----- 2 -----3 ----- 4 -----5	
I hvilken grad hadde du ansvar for de praktiske forberedelsene til foreldremøtene som å ordne med servering?	1 ----- 2 -----3 ----- 4 -----5	
I hvilken grad tok du kontakt med elevene i klassen i ditt arbeid som klassekontakt?	1 ----- 2 -----3 ----- 4 -----5	

Arbeidet som klassekontakt

Sett kryss utenfor ett av de tre utsagnene i hver vurdering nedenfor. Velg det utsagnet som er best i samsvar med ditt arbeid som klassekontakt.

1. Hvem var vanligvis deltagere i møter du hadde som klassekontakt. Sett ett kryss

Utsagn	Avkryssing
Jeg/vi hadde sjelden eller aldri møter med lærerne eller andre representanter for skolen eller klassen	
Deltagerene i møtene var klassestyrer og/eller andre klasselærere og klassekontakter.	
Deltagerene i møtene var klassestyrer, andre klasselærere, elever og klassekontakter	

2. Hvor formalisert var møtene du har som klassekontakt. Med formelle regler menes om det er skriftlig innkallelse, lages referat, foretas klare beslutninger o.l
Sett ett kryss.

Utsagn	Avkryssing
Det var ingen bruk av formelle regler for hvordan disse møtene skulle foregå	
Det ble lagt noe vekt på formelle regler for hvordan møtene skulle foregå.	
Det ble lagt stor vekt på regelstyring i både organisering og beslutninger i møtene	

3. Hvilke innflytelse hadde du/dere som klassekontakter på undervisningen i klassen. Sett ett kryss.

Utsagn	Avkryssing
Klassekontaktene hadde ingen innflytelse på undervisningen i klassen	
Klassekontaktene hadde noe innflytelse på undervisningen	
Klassekontaktene hadde stor innflytelse på både mål, innhold og arbeidsmåter i klassen.	

4. Hvilken beslutningsmyndighet eksisterte i møter mellom klassekontakter og klassestyrer? Med beslutningsmyndighet menes mulighet til å fatte forpliktende vedtak. Sett ett kryss.

Utsagn	Avkryssing
Det fantes ingen makt og beslutningsmyndighet i møtene mellom klassekontaktene og klassestyrer/klasselærere	
Det fantes noe beslutningsmyndighet i disse møtene, men det var nødvendig med godkjenning av rektor.	
Beslutningene i møtene var sterkt forpliktende for klassestyrer/ klasselærere og klassekontaktene	

5. Hvilke kollektive eller felles mål fantes for samarbeidet? Sett ett kryss.

Utsagn	Avkryssing
Det var ingen klart definerte felles mål for samarbeidet mellom klassestyrer/klasselærere og klassekontakter.	
Det fantes noen felles mål for samarbeidet mellom klassekontakter og klassestyrer/klasselærere.	
Klassekontakter og klassestyrer/klasselærere hadde klart uttrykte felles mål og det ble arbeidet primært for å realisere disse.	

Gi eksempler på eventuelle felles målsettinger:

VEDLEGG 3: Spørreskjema for medlemmer i samarbeidsutvalg skoleåret 1998/99

N O V A

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring

Munthesgt. 29

0260 OSLO

Tlf 22 54 12 00

Fax 22 54 12 01

Kartleggingsundersøkelse

Foreldremedvirkning i grunnskolen

Spørreskjema for medlemmer i samarbeidsutvalg skoleåret 1998/99

Foreldremedvirkning i grunnskolen er et utviklingsprosjekt i regi av Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG) og Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Hensikten med prosjektet er å utvikle dialogen og samarbeidet mellom hjem og skole for blant annet å bidra til et bedre læringsmiljø for elevene. Prosjektet avsluttes sommeren 2002.

I forbindelse med dette prosjektet skal det gjennomføres en kartleggingsundersøkelse av forskningsinstituttet NOVA. Denne undersøkelsen gjennomføres for å finne ut hvordan samarbeidet mellom hjem og skole var før overnevnte prosjektet ble iverksatt. I denne undersøkelsen er det lagt stor vekt på at resultatene skal oppbevares på en forsvarlig måte og i samsvar med bestemmelser i lovverket. Dette innebærer blant annet:

- Deltagelsen i undersøkelsen er frivillig.
- Det får ingen konsekvenser for foresatte eller deres barn om dere ikke deltar i denne undersøkelsen
- Det vil ikke registreres opplysninger som er mulig å føre tilbake til enkeltpersoner.
- Alle dataene i undersøkelsen vil bli slettet ved avslutning av prosjektet.

Vi ber at dere som representanter i samarbeidsutvalget skoleåret 1998/99 svarer på spørsmålene i dette spørreskjemaet og returnerer det i vedlagte frankerte konvolutt. Dette vil være av betydning for hvordan samarbeidet mellom hjem og skole kan videreutvikles.

Thomas Nordahl

Skolekode: _____

Arbeid i samarbeidsutvalg

Sett kryss utenfor ett av de tre utsagnene i hver vurdering nedenfor. Velg det utsagnet som er best i samsvar med dine erfaringer fra arbeidet i samarbeidsutvalget.

1. Hvilken rolle hadde samarbeidsutvalget i planarbeid og skoleutvikling? Sett ett kryss

Utsagn	Avkryssing
Virksomhetsplanen for skolen og andre planer for skoleutvikling ble kun lagt frem som informasjon.	
Virksomhetsplanen for skolen og andre planer for skoleutvikling ble godkjent i samarbeidsutvalget uten at utvalget hadde noen reell innflytelse på innholdet i plandokumentene.	
Samarbeidsutvalget spilte en aktiv rolle i utformingen av virksomhetsplanen for skolen og andre planer for skoleutvikling.	

2. Hvor formalisert var møtene i samarbeidsutvalget? Med formalisert menes om det er skriftlig innkallelse, lages referat, foretas klare beslutninger o.l Sett ett kryss.

Utsagn	Avkryssing
Det var ingen bruk av formelle regler for hvordan disse møtene skulle foregå.	
Det ble lagt noe vekt på formelle regler for hvordan samarbeidet skulle foregå.	
Det ble lagt stor vekt på regelstyring i både det organisatoriske og i det beslutningsmessige i samarbeidsutvalget.	

3. Hvilke innflytelse hadde samarbeidsutvalget på ressursbruken i skolen Sett ett kryss.

Utsagn	Avkryssing
Samarbeidsutvalget godkjente budsjettet slik ledelsen la det fram og hadde i praksis ingen innflytelse på ressursbruken i skolen.	
Samarbeidsutvalget hadde noe innflytelse på ressursbruken i skolen ved at budsjettet gjennomgått grundig i møtene og kunne endres.	

Samarbeidsutvalget har stor innflytelse på den økonomiske ressursbruken både når det gjelder budsjettet og enkeltsaker.	
---	--

4. Hvilken beslutningsmyndighet eksisterte i samarbeidsutvalget? Med beslutningsmyndighet menes mulighet til å fatte forpliktende vedtak. Sett ett kryss.

Utsagn	Avkryssing
Makten og beslutningsmyndigheten var hos skolens/kommunens ledelse og ikke i samarbeidsutvalget.	
Det fantes noe beslutningsmyndighet i samarbeidsutvalget, men det var nødvendig med godkjenning av rektor/skolens ledelse.	
Beslutningene ble fattet i samarbeidsutvalget og de var sterkt forpliktende for skolen.	

5. Hvilke kollektive eller felles mål finnes for samarbeidet? Sett ett kryss.

Utsagn	Avkryssing
Det var ingen klart definerte felles mål for skolen og arbeidet i samarbeidsutvalget.	
Det fantes noen felles mål for skolen og arbeidet i samarbeidsutvalget.	
Skolen og samarbeidsutvalget hadde klart uttrykte felles mål og det ble arbeidet primært for å realisere disse.	

Gi eksempler på eventuelle felles målsettinger for samarbeidsutvalget og skolen:

Kryss av for hvem du representerte i samarbeidsutvalget:

Foreldre: ____ Lærere: ____ Ledelse: ____ Andre ansatte: ____ Andre: ____

VEDLEGG 4: Spørreskjema for medlemmer i FAU skoleåret 1998/99

N O V A

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring

Munthesgt. 29

0260 OSLO

Tlf 22 54 12 00

Fax 22 54 12 01

Kartleggingsundersøkelse

Foreldremedvirkning i grunnskolen

Spørreskjema for medlemmer i FAU skoleåret 1998/99

Foreldremedvirkning i grunnskolen er et utviklingsprosjekt i regi av Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG) og Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Hensikten med prosjektet er å utvikle dialogen og samarbeidet mellom hjem og skole for blant annet å bidra til et bedre læringsmiljø for elevene. Prosjektet avsluttes sommeren 2002.

I forbindelse med dette prosjektet skal det gjennomføres en kartleggingsundersøkelse av forskningsinstituttet NOVA. Denne undersøkelsen gjennomføres for å finne ut hvordan samarbeidet mellom hjem og skole var før overnevnte prosjektet ble iverksatt. I denne undersøkelsen er det lagt stor vekt på at resultatene skal oppbevares på en forsvarlig måte og i samsvar med bestemmelser i lovverket. Dette innebærer blant annet:

- Deltagelsen i undersøkelsen er frivillig.
- Det får ingen konsekvenser for foresatte eller deres barn om dere ikke deltar i denne undersøkelsen
- Det vil ikke registreres opplysninger som er mulig å føre tilbake til enkeltpersoner.
- Alle dataene i undersøkelsen vil bli slettet ved avslutning av prosjektet.

Vi ber at dere som medlemmer i FAU i skoleåret 1998/99 svarer på spørsmålene i dette spørreskjemaet og returnerer det i vedlagte frankerte konvolutt. Dette vil være av betydning for hvordan samarbeidet mellom hjem og skole kan videreutvikles.

Thomas Nordahl

SKOLEKODE: _____

Om FAU ved din skole

1. Hvor ofte har du deltatt i møter i FAU?

Kryss av for det alternativet som passer deg best.

- Hver uke
 Hver 14. dag
 Hver måned
 Sjelden
 Aldri

2. Eksisterte det klare målsettinger for disse møtene? Kryss av for ja eller nei.

- Ja
 Nei

3. Har du god kjennskap til nasjonale mål for arbeid i foreldreråd i grunnskolen? Kryss av for ja eller nei.

- Ja
 Nei

5. Arbeidet FAU mye for å etablere et godt skolemiljø og for å skape god kontakt mellom skolen og lokalsamfunet? Kryss av for ja eller nei.

- Ja
 Nei

6. Deltok vanligvis skolens ledelse på møtene i FAU? Kryss av for ja eller nei.

- Ja
 Nei

Arbeidet i FAU

Sett kryss utenfor ett av de tre utsagnene i hver vurdering nedenfor. Velg det utsagnet som er best i samsvar med dine erfaringer fra arbeidet i FAU.

1. Hvor formalisert var møtene i FAU? Med formalisering menes om det er skriftlig innkallelse, lages referat, foretas klare beslutninger o.l Sett ett kryss.

Utsagn	Avkryssing
Det var ingen bruk av formelle regler for hvordan disse møtene skulle foregå.	
Det ble lagt noe vekt på formelle regler for hvordan arbeidet skulle foregå.	
Det ble lagt stor vekt på regelstyring i både det organisatoriske og i det beslutningsmessige i FAU.	

2. Hvilke innflytelse hadde FAU på ressursbruk i skolen Sett ett kryss.

Utsagn	Avkryssing
FAU hadde i praksis ingen innflytelse på ressursbruken i skolen.	
FAU hadde noe innflytelse på ressursbruken i skolen.	
FAU hadde stor innflytelse på den økonomiske ressursbruken både når det gjelder budsjettet og enkeltsaker.	

3. Hvilken beslutningsmyndighet eksisterte i FAU når det gjelder forholdet til skolen? Med beslutningsmyndighet menes mulighet til å fatte forpliktende vedtak. Sett ett kryss.

Utsagn	Avkryssing
Makten og beslutningsmyndigheten var hos skolens ledelse og ikke i FAU.	
Det fantes noe beslutningsmyndighet i FAU, men det var nødvendig med godkjenning av rektor eller ledelsen i skolen.	
Beslutningene i FAU var sterkt forpliktende for skolen ledelse.	

4. Hvilke kollektive eller felles mål fantes for samarbeidet mellom FAU og skolen?
Sett ett kryss.

Utsagn	Avkryssing
Det var ingen klart definerte felles mål for din skole og arbeidet i FAU.	
Det fantes noen felles mål for din skole og arbeidet i FAU	
Skolen og FAU hadde klart uttrykte felles mål og det arbeides primært for å realisere disse.	

Gi eksempler på eventuelle felles målsettinger:
